HÉT ÉV A KANNIBÁLOK FÖLDJÉN

MOLNÁR MÁRIA
LEVELEIBŐL
FELDOLGOZTA, ÖSSZEÁLLÍTOTTA
ÉS BEVEZETÉSSEL ELLÁTTA:
IVANYOS LAJOS

EREDETI FÉNYKÉP-
FELVÉTELEKKEL

A MAGYAR REFORMÁTUS KÜLMISSZIÓI SZÖVETSÉG
KIADÁSA, 1935

HÉT ÉV
A
KANNIBÁLOK FÖLDJÉN

MOLNÁR MÁRIA
LEVELEIBŐL
FELDOLGOZTA, ÖSSZEÁLLITOTTA
ÉS BEVEZETÉSSEL ELLÁTTA:

IVANYOS LAJOS

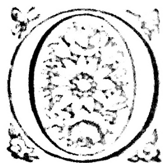

BUDAPEST, 1935.
A MAGYAR REF. KÜLMISSZIÓI SZÖVETSÉG
KIADÁSA

Bevezetés

1.

Mánusz szigete. — A pápuák.

CEÁNIA szigetvilága kiterjed Ázsia és Amerika között a Csendes-Óceán egész területére. Ha elővesszük egy térképet, amely a Csendes Óceán szigetvilágát mutatja, közvetlenül Ausztrália felett, kissé északkeleti irányban egy csomó kisebb-nagyobb szigetet találunk Melanézia, még feljebb egy sereg kisebb szigetet Mikronézia, egészen északkeletre pedig a szigetcsoportok egész sorát Polynézia néven.

Bennünket most Melanézia érdekel közelebbről. Tehát, mint mondottuk, a közvetlenül Ausztrália felett, kissé északkeleti irányban elterülő szigetcsoport Melanézia. Legnagyobb szigete Új-Guinea. Új-Guineától északkeletre eső szigetcsoportok közül a legnyugatibb az Admiralitas-szigetek.

Az Admiralitas-szigetcsoport legnagyobb szigete *Mánusz.*

Mánusz szigetét Molnár Mária magyar misszionáriusnő ott folytatott missziói tevékenykedése teszi számunkra, magyarok számára jelentőssé.

Meglehetősen hosszú utazás után lehet elérni Mánusz szigetét. Már maga Ausztrália is hat heti hajóutat jelent, Mánusz pedig onnan még külön három heti hajóút. Másként, mint Istentől nyert misz-

szlói parancesal ritkán fog közülünk valaki odakerülni.

A sziget körülbelül 1900 km², lakossága alig több, mint itthon egy alföldi nagyközségé, kb. 10.000 lélek s a körülötte fekvő apró szigeteken összesen még talán félannyi.

A sziget szaggatott, sok helyen mocsaras partjaival kelet-nyugati irányban húzódik; a keleti végén egy csatorna kétfelé választja. Ennek a csatornának az északi részén egy öbölben van Mánusz kikötője, a kikötőhöz közel az angol kormányállomás, Lorungo, ahol négy-öt állami alkalmazott dolgozik. A csatorna által elválasztott kis szigetrész déli felében egy nagyobb község, Loniu, a sziget északi partján, nyugat felé Lugos, a protestáns misszió főállomása, a sziget belsejében egy kis missziói állomás, Roszun fekszik. A parton, egészen a nyugati részen van Bondralis, római katholikus missziói főállomás. Ezeken kívül, főleg a hegyek közt elszórva számos kis falu.

Mánusz szigetét sok apró sziget veszi körül. Az északi part mentén Mánusztól 5—10 km. távolságban fekvő szigetek között Lugossal, a missziói főállomással szemben találjuk Pitilut, egy kicsinyke, másfél km. hosszú és fél km. széles szigetet. A déli parttal szemben, nem messze a szigettől egy sereg pár négyzetméternyi területű szigetecske terül el, a part keleti vége felé pedig vízbe épített cölöpépítményes faluk sora. Mánusztól délre messzebb Lou, keletre Pak szigete.

Mánuszhoz legközelebb eső, valamennyire civilizált hely délkeletre, Új-Britannia (Új-Pomeránia) szigetén Rabaul. Orvos is csak itt található állandóan, vagy pedig Új-Guinea valamelyik városában. Hajójárat azonban átlag csak hathetenként van, így mind a kettőt nehezen lehet megközelíteni.

A természet megragadóan szép.

A nappal és az éjszaka mindig egyforma hosszú, 12—12 óra. Az éjszakák gyönyörűek, a csillagok

fénylő világossággal ragyognak, úgy hogy szinte olvasni lehet a világításuknál.

Az éghajlati viszonyoknál fogva természetesen a növény- és állatvilág is egészen eltér a mienktől. A pálmák sokféle változata és a délszaki növények kedvessé, az állatvilág pedig a maga különleges repülő rókáival, repülő halaival, világító halaival, vízi teheneivel, a csigákkal, kígyókkal és papagályokkal, stb. érdekessé teszi a környezetet.

Tél nincs, az évszakokat a különböző irányú szelek jelzik, ugyanis felváltva három-három hónapig észak- és délkeleti, ill. dél- és északnyugati szél fúj néha csendesen, sokszor hevesebben.

Nagyon gyakori az eső; minden évben van kb. háromszáz esős nap. Talán innen van és természetesen a környező tengertől, hogy forró éghajlati vidék dacára a sziget hőmérséklete tűrhető, nappal 28—32 C fok, éjjel 24 C fok. De a levegő nagyon páratelt, így ez a meleg is egészségtelen. Méginkább azzá teszi a maláriát terjesztő moszkitók serege, amely különösen este egészen ellepi a szigetet. Nem lehet ellenük másképpen védekezni, csak úgy, ha sűrű háló alá menekül az ember. A malária ellen állandóan kinint kell szednie az európai embernek.

Legkedveltebb háziállatjuk a disznó és a kutya. A kutyát igen nagy becsben tartják, mert a kutyafog nagyon értékes, a férfiak kutyafogakért veszik meg feleségeiket.

Mánusz lakossága melanéziai pápua.

A pápuák tulajdonképen Melanéziának, még közelebb Új-Guineának a sajátos lakosai. Azonban egyrészt szinte szigetenként más és más tipusúak és így nehéz egységes képet adni róluk; másrészt annyira egybeolvadnak Melanézia többi lakosságával, sőt Mikronézia és Polynézia lakosságával is, hogy nehéz őket a többi fajtól megkülönböztetni. — A malájok dús göndör hajzatuk miatt „orang-puva-puva“, vagy „papuvat“ csúfnévvel illetik őket. Új-Guineában a keleti részen lakó pápuák nyurga, inas, domborúan hajlott

fénylő világossággal ragyognak, úgy hogy szinte olvasni lehet a világításuknál.

Az éghajlati viszonyoknál fogva természetesen a növény- és állatvilág is egészen eltér a mienktől. A pálmák sokféle változata és a délszaki növények kedvessé, az állatvilág pedig a maga különleges repülő rókáival, repülő halaival, világító halaival, vízi teheneivel, a csigákkal, kígyókkal és papagályokkal, stb. érdekessé teszi a környezetet.

Tél nincs, az évszakokat a különböző irányú szelek jelzik, ugyanis felváltva három-három hónapig észak- és délkeleti, ill. dél- és északnyugati szél fúj néha csendesen, sokszor hevesebben.

Nagyon gyakori az eső; minden évben van kb. háromszáz esős nap. Talán innen van és természetesen a környező tengertől, hogy forró éghajlati vidék dacára a sziget hőmérséklete tűrhető, nappal 28—32 C fok, éjjel 24 C fok. De a levegő nagyon páratelt, így ez a meleg is egészségtelen. Méginkább azzá teszi a maláriát terjesztő moszkitók serege, amely különösen este egészen ellepi a szigetet. Nem lehet ellenük másképpen védekezni, csak úgy, ha sűrű háló alá menekül az ember. A malária ellen állandóan kinint kell szednie az európai embernek.

Legkedveltebb háziállatjuk a disznó és a kutya. A kutyát igen nagy becsben tartják, mert a kutyafog nagyon értékes, a férfiak kutyafogakért veszik meg feleségeiket.

Mánusz lakossága melanéziai pápua.

A pápuák tulajdonképen Melanéziának, még közelebb Új-Guineának a sajátos lakosai. Azonban egyrészt szinte szigetenként más és más tipusúak és így nehéz egységes képet adni róluk; másrészt annyira egybeolvadnak Melanézia többi lakosságával, sőt Mikronézia és Polynézia lakosságával is, hogy nehéz őket a többi fajtól megkülönböztetni. — A malájok dús göndör hajzatuk miatt „orang-puva-puva", vagy „papuvat" csúfnévvel illetik őket. Új-Guineában a keleti részen lakó pápuák nyurga, inas, domborúan hajlott

szélesorrú faj, a nyugati részen lakók, a tisztább melanéziai típusúak alacsonyabbak lompos testalkattal és széles tömpe orral. — Vallásuk az ősök tisztelete, helyenként természetimádás.

A mánuszi pápuák világosabb feketék, inkább barnabőrűek egyenes testtartással. — Ezek is, mint a környékbeli szigetek lakói, kannibálok voltak. Csak az 1910-es évek körül hagyták el az emberevést (legkésőbb a pitiluiak) az uralkodó hatóság tiltó parancsára, a megjelenő katonai expediciók nyomása alatt.

A mánuszi pápuák táro-t (burgonyaféle), banánt, papajá-t (gyümölcs), mamajá-t (édesburgonya), vadgyümölcsöt és kókuszdiót termelnek, de legnagyobb mesterek a halászásban. Főeledelük a sák-sák, amit kókuszpálmához hasonló szágópálma belsejéből őrölt lisztből készitenek. A szágófát kivágják tőből, a héját lehúzzák és a belsejét korpaszerű lisztté törik. — A hatalmas kókuszdió héjából „koprát" készitenek. A kókuszdió belső héját felszeletelve napon, esetleg tűzön megszáritják. Ezeket aztán a koprahajók Rabaulba viszik, ahonnan az összegyüjtött koprákat továbbszállítják, hogy gyárba kerülve kókuszolaj, zsír, szappan legyen belőlük.

A bennszülöttek kunyhókban laknak, amiket a szágópálma leveléből készitenek. Nem igen tart tovább az ilyen kunyhó egy-két évnél, akkor másikat kell építeni. A tartósabb házat (pl. a misszionáriusoké) erre alkalmas különleges fából készült cölöpökre építik, mert a talaj nedves és egészségtelen, a fehér hangyák pedig mindent tönkretesznek.

Ruházatuk mindössze egy körülkötő a csipejük alatt; a férfiaknál és a fiúknál valami kis kelméből, vászonból. A lányok 7—8 éves korukban falevélből készítenek maguknak kötényt, amit gyöngyövvel erősitenek magukra. A kisgyermekek csak egy kis gyöngysort hordanak. A nők öltözete fűszálakból, vagy pandanusz levelekből készitett kötény. Ezt a női öltözetet úgy készítik, hogy a megszárított leve-

leket vékony szálakra hasogatják és a felső részét más szinü falevéllel összefonják.

Falunként, de különösen szigetenként annyira változó tájszólással beszélnek, hogy legtöbbször meg sem értik egymást. Ilyenkor elrontott angol nyelvi tudásukkal segítenek magukon, az u. n. „pidgin-english"-sel. Érdekes sajátságai vannak a mánuszi nyelvnek. Például, ha az „egy" valami meghatározott fogalomra vonatkozik, mindig más és más szóval fejezendő ki: pl. 1 márka: henda márka, 1 folyó: haka dran, 1 hajó: dol kanu, 1 ember: homo kamel stb.

Ezek között a pár évtizeddel ezelőtt még emberhússal táplálkozó pápuák között is munkálkodnak Isten küldöttei, hogy az Evangéliumot hirdetve világosságot vigyenek a sötétségbe.

2.

Az Evangélium hírnökei Oceánia szigetein. — A liebenzelli misszió.

A XIX. század első felében, amikor nagy lendülettel megindult a protestáns külmissziói munka, megjelentek Óceánia szigetein is a misszionáriusok. E szigetek lakói akkor még mind emberevők voltak. A kannibálok közti missziónak meg kellett hozni a nagy áldozatot.

A mártírok vére törte az ugart. A misszionáriusok egész sora lett a kannibálok eledele.

Az első vértanúk között van Williams János, a „Déltenger apostola". Williams a Számoa szigeteken hirdette az Evangéliumot. 1819-ben nagy vágya támadt, hogy Új-Hebridák szigeteire is elvigye Isten örömüzenetét. Elindult két fiatal angol misszionáriussal és 12 bennszülött számoabeli keresztyén tanítóval. — Egyik kis szigetnél a hajó kapitányával és két angol társával csónakba szállt Williams és a parthoz eveztek. — Egy sereg bennszülött gyermek játszadozott ott. Williams egyik társával kiszállt a

partra abban a reményben, hogy szeretetteljes beszéddel és ajándékokkal megnyerhetik a vadak barátságát. Ő maga a gyermekekkel próbált megbarátkozni, társa pedig beljebb ment a szigetre. — Alig telt el pár perc, a parttól eltávolodó fiatal misszionárius gyors futással rohant vissza, utána pedig egy nagy csoport buzogánnyal felfegyverzett bennszülött. Az ifjú azonban futás közben beleesett egy útjába eső patakba, mire üldözői utólérték s az egyik agyonütötte buzogányával. — Amint Williams a játszadozó gyermekekkel beszélgetve meghallotta a sziget harci trombitájának a szavát, azonnal felismerte a veszedelmet és ő is menekülni igyekezett. Azonban eltévesztette az utat és a csónakkal ellenkező irányban kezdett futni. Itt igen köves volt a part. Williams felbukott és beleesett a vízbe. A vadak utólérték és agyonütötték őt is, aki 22 éven át annyi jót tett Déltenger lakóival. — A csónakban ülők a hirtelen jövő támadástól meglepődve még fel sem ocsúdhattak, amikor már késő volt a segítség, söt nekik is sietve kellett menekülniök, úgyhogy a halottakat sem vihették magukkal. A két mártírt valószínűleg felfalták a vadak. A Williamsot kísérő 12 számoa-beli a két misszionárius halálhírével tért haza. — Volt nagy sírás, sok könny és jajgatás, bosszúra azonban senki sem gondolt. De harcra igen! Krisztusi harcra!

Egyik gyászösszejövetelen egy, nemrég még emberevő, most már Krisztushoz tért bennszülött keresztyén így szólt: „Testvérek! Ki akar Williams helyébe állni és befejezni a harcot, amit ő elkezdett? Engem arra indít Isten, hogy elmenjek és megmondjam a sötétben ülőknek, hogy mi milyenek voltunk és Isten Igéje milyenekké tett bennünket. De fogadjátok meg, hogyha én elvérzem, követsz te testvér és, ha te elesel, követ a másik, a harmadik egészen addig, míg Jézusnak meg nem nyerjük azt a szigetet!“

És úgy lett! A vértanúk hosszú sora jött még, míg győzött Krisztus.

Nemcsak ezen a kis szigeten, de Óceánia többi szigetein is! Nukapu szigetén 1877-ben Patteson püs-

pök halt vértanúhalált; a Goaribari szigeten már egészen a mi századunk elején, 1901-ben Chalmers.

Ma már föl van törve az ugar és a misszionáriusok serege szabadabban keresheti fel a kannibálok földjét, hogy Istennek ezt a sötétségben élő népét is Krisztushoz vezesse.

Ma Óceániában 224 misszió állomás van. 688 misszionárius munkálkodik, akik közül 199 felavatott lelkész. 3823 bennszülött munkás közül 580 a felavatott lelkész. A missziói iskolákban 65.914 növendék van. 2456 elemi iskolában 63.774, 16 középiskolában 849, 1 ipariskolában 100, 22 tanítóképzőben 503, 11 bibliaiskolában 432 növendék tanul. Orvosmissziót 7 orvosmisszionárius végez. Bennszülött orvos eddig még csak egy van. Hét missziói kórházban 26 rendelőhelyen 217 betegnek 5.775 esetben nyujtottak segítséget egy év alatt. 2.173 megszervezett gyülekezetben 320.425 a keresztyén, akik közül úrvacsorára jogosult 94.987, előkészülő katechumén 159.094.

Óceánia egy és egyharmad milliónyi bennszülött lakosságának tehát kb. egy negyed része keresztyén.

A liebenzelli misszió, amely 1899-ben alapíttatott Hamburgban s 1902-ben került Liebenzellbe, 1906-ban kezdett Óceánia szigetein munkálkodni. Munkája Ponape, Truk-csoport, Toll, Mortlock-szigetek és Fe szigetekre terjedt ki. A háború kitörésekor Japán megszállta ezeket a szigeteket és a liebenzelli missziónak távoznia kellett munkaterületéről. Ekkor már 9 misszionárius, 4 misszionárius-feleség és 5 missziói testvér munkálkodott ezeken a területeken. A misszió gyülekezeteihez 2628 keresztyén tartozott.

A háború következtében ezen munkaterületek leg-nagyobb része elveszett a liebenzelli misszió számára. Ma sokkal kisebb területen dolgozik. Az Óceánia szigetein végzett munkájának legfontosabb területe ma az Admiralitas-szigetcsoport. Ide tartozik Mánusz szigete.

Az Admiralitas szigetcsoporton kívül ma még a

Karolina szigeteken. Ponapé és Truk szigetén, továbbá Mortlock szigeteken munkálkodik.

Az utóbbi évek egyik jelentése szerint Truk és Mortlock szigeteken három misszionárius házaspár, négy misszionáriusnő, 25 bennszülött prédikátor, 100 presbiter és 100 segítőnő dolgozik. Abban az évben, amelyről a jelentés szól, 100 embert jogosítottak fel úrvacsora vételére, 50 felnőttet és 200 gyermeket kereszteltek meg. Az összes megkereszteltek száma 3600 volt. A prédikátor-iskolának és internátusnak 15 tanítványa volt, a leányinternátusnak 35. 25 külső iskolába 700-nál több gyermek járt.

Palau szigetén két főállomás, négy külső állomás, két prédikáló hely van: két misszionárius házaspár és egy misszionárius dolgozik, a gyülekezeti tagok száma 201, 171 pogányt kereszteltek meg, 112 vesz részt a keresztelési oktatásban.

Mánusz szigetén 1914-ben kezdték a missziói munkát, a háború által okozott megszakítás következtében azonban csak 10 évi munka után kezdett meglátszani az eredmény. Az első pogányt Doepke misszionárius keresztelte meg. Po Loques a keresztségben János nevet kapott.

Most már Mánusz szigetén és az Admiralitas szigetcsoportnak idetartozó apró szigetein két missziói főállomás (Lugos és Loniu) és 12 külső állomás van, amelyeken három misszionárius-házaspár (Doepke-ék, de Roo-ék és Goebelék) és egy misszinoáriusnő (Molnár Mária) munkálkodik, 9 benszülött segítő és 9 tanító segítségével. A gyülekezeti tagok száma — a jelentés idején — 28 (1934-ben már 70-en felül), keresztségre heten készültek elő, a mindennapos iskolák száma 10, a tanulóké 135, a lánykáké 35, az internátusi növendékek száma 31 volt.

A mánuszi missziói munkások száma a jelentés óta csökkenőben van. Goebel Tina misszionáriusnőnek már előbb haza kellett térnie egészségi okokból; Goebel Raymundnak is el kell hagynia a munkaterületet, Molnár Mária hét évi munka után szabadságra tér haza, Doepke Frigyes pedig folytonos betegeske-

dése miatt ugyancsak nemsokára kénytelen lesz egészen abbahagyni a mánuszi munkáját. De Isten, ahogy eddig is gondoskodott mindig munkásokról, ezután sem fog elfeledkezni a mánuszi pápua gyermekeiről.

A mánuszi missziói ház helyett új házat kellett építeni és a munka állandósítása miatt Pitilun is. Nagy szükség volt új templomra, amelyet egyszersmind iskolául használhatnak.

Loniu állomáson Goebel Raymundék szereztek egy telket és hozzáfogtak ott is egy új lakóház felépítéséhez. Az egyes falvakban öt új gyűléshelyiséget avattak fel, amelyek istentiszteleti és iskolai célokra szolgálnak. — Doepke-né rendszeres női összejöveteleket és varróórákat tart. Állandóan látogatják a betegeket, egyik legutóbbi évben 3500 beteglátogatást végeztek. — Loniu állomáson a munkában két benszülött tanító is segédkezett. Ezek egy távoli hegyi faluban, Szira-ban kápolnát építettek. — Pak szigetén vasárnaponként kétszer 100—150 ember látogatja az istentiszteletet. A naponkénti reggeli és esti áhítatok látogatóinak száma 75—100.

Molnár Mária főképen Pitilu szigetén munkálkodik. Ő maga 2500 esetben kezelt betegeket egy év alatt. Ő kezdte a paki missziót is.

Ezeken a helyeken kívül Mánusz szigete környékén, a tengerben elszórt kisebb és nagyobb szigeteken még mindig sok a tennivaló. Az évek során Isten mindig újabb és újabb munkaterületeket mutat meg a munkásoknak. Új ajtók nyílnak, új hívások hangzanak el. A misszionáriusok nem tehetnek mást, minthogy meghallják a hívást és mennek oda, ahova Isten küldi őket.

Aki aztán odakerül a sötétségben élők közé és szívében lobog Krisztus szeretete, azt Isten föllhasználja arra, hogy továbbítsa Krisztus szeretetét. Mánusz szigetén még a kis misszionárius-gyermekek is „misszionáriusokká" lettek. A kis de Roo Renata már 5 hónapos korában misszionált. Az egyik kis mánuszi fiú valami csinyt követett el, ami miatt meg kellett

büntetni. A büntetés miatt a fiú nagyon megharagudott és semmi jó szóra nem akart hallgatni. Hiába volt minden beszéd. Ekkor de Roo-né ölébe vette a kis 5 hónapos Renátát és a fiú elött elmondta a kicsinek, hogy hogyan viselte magát a rossz gyerek. Renáta rámosolygott a fiúra, de az csak tovább duzzogott. Erre Renáta anyja a kislány csöpp kezét beletette a fiú kezébe. Renáta kedvesen kacagott hozzá, úgyhogy a fiú végre is elmosolyodott és miután a jég meg volt törve, bocsánatot kért. — A tiszta szívből fakadó gügyögés is lehet nagyon komoly bizonyságtétel!

3.

Molnár Mária missziói elhivatása és útrakészülése.

Molnár Mária Mánusz szigetére vágyakozott, mert úgy érezte, hogy Isten hívja oda.

Azonban nehéz lelki tusákon kellett keresztülmennie és sok külső és belső akadályt kellett legyőznie addig, amíg idáig eljutott.

A győri ref. egyház diakonisszája volt. Szívének teljes odaadásával és minden erejével szolgált, mert tudta, hogy minden lélek drága az Úr előtt és hogy a lelkekért való munkájában Urának szolgál. — Ez tette elégedetlenné is. — Elsősorban saját magától követelt többet. Az 1925—26. években Németországba ment német nyelvi ismereteit gyarapítani és tovább képeztetni magát a belmissziói szolgálatra, hogy munkáját minél nagyobb hozzáértéssel és minél alaposabban folytathassa.

Liebenzellbe került. — Itt lépten-nyomon szemben találta magát Jézus missziói parancsával: „Menjetek el s tegyetek tanítványokká *minden* népeket!" — A liebenzelli missziói intézetben valóságos külmissziói levegőben élt, mert hiszen maga az intézet is megértette ezt a parancsolatot és ennek engedelmeskedett hatalmas külmissziói munkájával.

Már azelőtt is ismerte Molnár Mária a nagy

missziói parancsot, most azonban azt kezdte érezni, hogy neki is mennie kell.

A liebenzelli missziói intézetben való tartózkodásának az első esztendejében sokat olvasott a misszió történetéről és munkájáról. Különösen megragadta lelkét a liebenzelli missziónak a Csendes Óceáni szigeteken végzett missziói munkája. Amikor aztán egy alkalommal megragadó beszámolót hallott a Csendes Óceáni Mánusz szigetén folyó munkáról és az ottani missziói feladatokról, vágya határozott formát kezdett ölteni.

1926. június elején egy haza írott levélben még az iránt érdeklődik, hogy milyen kilátás nyílik Jugoszláviában esetleges diakonissza-munkája előtt. Ugyanebben a levélben azonban már arról is beszél, hogyha Istennek akarata az volna, hogy a Csendes Óceáni szigetekre menjen misszionáriusnak, akkor Isten erre a missziói útra épen úgy elő tud teremteni 1500 márkát, mint az esetleges Jugoszláviába menetelre 100 márkát.

A következő hónapban már olyan világosan érzi elhívatását, hogy jelentkezik is külmissziói szolgálatra a liebenzelli missziónál. A misszió választmánya elfogadita jelentkezését.

Mielőtt jelentkezésére megkapta volna a kedvező választ, el-elfogta a csüggedés. Egy alkalommal is csüggedten tanult, majd könnyekre fakadva imádkozott. Imádságában Isten megerősítette s újult erővel vette elő a már napok óta elhanyagolt, megtanulásra váró angol bibliai verset. A vers Jeremiás 31: 16-ból ez volt: „Ezt mondja az Úr: Tartsd vissza szódat a sírástól és szemeidet a könnyhullatástól, mert meg lesz a te cselekedetednek jutalma...“ Igy erősítette Isten állandóan elhívatása tudatában.

Ilyen támpontok mellett tudott csak az Úrban bízva „makacsul“ kitartani elhívatása mellett még akkor is, amikor látszólag minden ellene szólt küldetésének.

Jöttek a próbák. — A tübingeni trópusi kórház

alkalmatlannak találta forró éghajlat alatti szolgálatra és a liebenzelli misszió az orvosi véleményhez tartva magát kénytelen volt a már elfogadott jelentkezést visszautasítani. — A magyar külmissziói szövetség meglátta Molnár Mária törekvésében a nagy alkalmat arra, hogy magyar misszionárius kiküldésével meg lehetne kezdeni a cselekvő magyar külmissziói munkát. Épen ezért hosszas, komoly és imádságos megfontolás tárgyává tette Molnár Mária Mánuszra való kiküldésének esetleges lehetőségeit, hogy mint a magyarok misszionáriusa menjen ki. Az orvosi véleménnyel szemben azonban nem merte a magyar szövetség sem állást foglalni és 1927. február 13-án értesítette a liebenzelli missziót, hogy a maga részéről nem látja Isten akaratának Molnár Máriának Mánusz szigetére való kiküldetését. Az alkalmat azonban mégis meg akarja ragadni és a törökök közti misszióba hívja Molnár Máriát, mivel a magyar misszió a törökök felé irányítja tekintetét. — A magyar Leányegyesületek Missziói Bizottsága is foglalkozott Molnár Mária kiküldésének kérdésével, de ha lehetőség mutatkozott volna is rá, ez is csak Kínába küldhette volna.

Molnár Mária azonban állhatatosan kitart amellett, hogy Isten öt Mánuszra hívja. — Mánuszi küldetése mellett való „csökönyös" állhatatosságára kapja a figyelmeztetést: szomorú kudarc ne legyen vállalkozásából!

Mintha minden kapu bezáródott volna. Molnár Mária nem tud mást csinálni, mint imáiban küzd Isten előtt és keresi az ő útmutatását. Közben hazatér és hűséggel végzi tovább az ismét megkezdett győri diakonissza-szolgálatát.

Isten hamarosan megmutatta akaratát mindazoknak, akik Molnár Mária missziói kiküldetése ügyében világosságot kerestek. A liebenzelli misszió Molnár Máriának újból való megvizsgáltatását ajánlja. Ez a második orvosi vizsgálat az első vizsgálat aggályait (elmult 40 éves) nem tartja olyanoknak, amik

a forró égövi működésnek igazán akadályát képeznék. Lelkiismeretes megfontolás után a forró égövi szolgálatra alkalmasnak nyilvánítja az orvosi vélemény Molnár Máriát.

1927. április 1-én két sürgős levél indul útnak a magyar missziói szövetség alelnökétől. Az egyik Molnár Máriának szól Győrbe, a másik Coerper lelkésznek Liebenzellbe. Mindegyik ugyanazt, a magyar misszió történetében egyik legnagyobb fontosságú eseményt viszi hírül. — A Magyar Ev. Ker. Missziói Szövetség Intéző Bizottsága 1927. március 30-án tartott ülésén, a második orvosi vizsgálat után imádságos lélekkel ismét fontolóra vette Molnár Mária kiküldésének lehetőségét és egyhangúlag a kiküldés mellett döntött.

A magyar külmissziói szövetség vállalta úgy a kiutazási, mint az eltartási költségeit azzal a feltétellel, hogy a Liebenzelli Missziói Társulat alkalmazza, mint misszionáriust a mánuszi munka területén. A magyar missziói szövetség eredeti törökmissziói célkitűzése mellett továbbra is megmaradt, így a Csendes Óceáni missziót nem tűzhette ki maga elé úgy, mint rendszeres munkát és nem is vállalhatta állandó missziói munkaterületének. Molnár Mária kiküldése azonban, ha idegen missziói társulat kötelékében és területére is, csak áldásul szolgálhat a magyar missziói ügynek és csak előre lendítheti a magyar külmisszió fejlődését.

Amikor a liebenzelli misszió válasza megérkezett, hogy hozzájárul Molnár Mária kiküldéséhez, azonnal útnak indult, hogy hazánkban ráirányítsa a figyelmet a külmisszióra, közelebbről az ő leendő munkaterületére. Sok kedves és bátorító tapasztalata között nem egy volt olyan, ami kiküldetésében való hitét még bizonyosabbá tette, mert látta, hogy Isten kedvessé tudja tenni a szívek előtt a misszió ügyét, ad hozzá imádkozó lelkeket és meghallgatja az érte imádkozókat.

Egy alkalommal útja közben egy alföldi faluban

járt. Többek között egy idősebb asszony nagyon a szívébe fogadta Molnár Mária ügyét és állhatatosan imádkozott azért, hogy sokat adakozzanak Molnár Mária úti szükségleteire. Molnár Mária előadást tartott ott egy missziói ünnepélyen. Az ünnepély után egy borítékban átnyujtották néki a gyülekezet adományát. Ez az asszony ott maradt az adomány átadásáig, mert szerette volna tudni, hogy mennyi pénz gyült össze az ünnepélyen. Amikor a borítékot kibontották és a pénzt összeszámolták, kitünt, hogy 500.000 korona van benne. Az asszony elégedetlenül csóválta fejét és kijelentette, hogy ha így áll a dolog, akkor még nincs együtt mindaz a pénz, amit az ő falujából kapnia kell Molnár Máriának, mert ő azért imádkozott, hogy egy millió korona jöjjön össze, ami felől bizonyosságot is nyert imádságában. — Molnár Mária másnap a szomszéd faluba ment, de este ismét visszatért. És ekkor azzal fogadta szállásadó gazdája, hogy kereste egy presbiter és egy levelet hagyott hátra számára. Molnár Mária átvette a borítékot, felbontotta és álmélkodva látta, hogy 500.000 korona van benne. Ami az egy millióból még hiányzott. — Isten felelt az öregasszony imádságára.

Utrakelése előtt még Németországban is tett Molnár Mária egypár missziói előadói körútat. Arra is felhasználta az időt, hogy gyarapítsa nyelvismeretét, elsajátítsa a trópusi ápolói tudnivalókat és mindazt, amire ott szüksége lesz, hogy segíteni tudjon a lelkileg és testileg szenvedőkön egyaránt.

Szeptemberben kellett volna indulnia. Hajójegyét meg is vette és csomagjait is útnak indította Toulon-ba, ahol neki is hajóra kellett szállnia. Az Új-Guineai kormánytól azonban nem érkezett meg idejében a beutazási engedélye és így erről a hajóról lekésett. Utazását el kellett halasztania a már megváltott hajójegye miatt arra az időre, amikor ugyanannak a hajótársaságnak indult ismét hajója Ausztrália felé.

Molnár Mária.

Pitilui ház az erdő szélen.

4.

Molnár Mária felavatása.

Mielőtt hazulról Liebenzellbe utazott Molnár Mária, idehaza egy, a magyar protestantizmus életében igen jelentős esemény játszódott le. Dr. Ravasz László református püspök 1927. augusztus 14-én a budapesti Kálvin-téri templomban Molnár Máriát *misszionáriussá* avatta.

A magyar külmisszió lapja a következőkben írta le a felavatási ünnepély lefolyását:

„Dr. Ravasz László püspök rátette áldó kezét Molnár Mária fejére. Körülötte a templomban s a templomon kívül egész Magyarországon azoknak az egyre növekedő serege, akik Molnár Máriát a magukénak tekintik és készek imádsággal és áldozattal mögéje állani.

Az Urasztala mellett három lelkész állott.

Középütt Nyáry Pál, a ref. egyházésamagyarevangeliumi keresztyénség képviseletében, vállán palásttal. Máté 16:25. alapján beszélt: „Mert aki meg akarja tartani az ő életét, elveszti azt; aki pedig elveszti az ő életét énérettem, megtalálja azt." Ez az Ige igazán alkalomszerű volt. Ki az, aki elveszti az életét az Urért, ha nem az, aki missziói szolgálatra vállalkozik?

Nyáry Pál baloldala felől br. Podmaniczky Pál állott a Magyar Ev. Ker. Missziói Szövetség képviseletében. János 16:33. alapján szólt: „Azért beszéltem ezeket néktek, hogy békességetek legyen énbennem. E világon nyomoruságtok lészen, de bizzatok: én meggyőztem a világot." Rámutatott, hogyha valakinek, akkor a misszionáriusnak kell alázattal meghajolnia az Úrnak e szava előtt: e világon nyomoruságtok lészen.

Végül a Nyáry Pál jobbja felől álló Kühn Ede, a liebenzelli misszió egyik vezetője szólott, aki külön erre az alkalomra jött Németországból Budapestre.

Beszédének alapigéje Máté 10:16: „Imé én elbocsátlak titeket, mint juhokat a farkasok közé..."

Nagy öröm számomra, — mondta Kühn lelkész — hogy köszönthetem a magyar misszió barátait! Összekëttetésünk immár 25 éves. Tegnap délután találkoztam itt egy testvéremmel, aki már 1903-ban megfordult Liebenzellben, de nem ment ki a pogányokhoz, hanem itt munkálkodik. Amikor Kínában jártam, üdvözölhettem társulatunk magyar származású misszionáriusnőjét, Kunst Irén testvért. (Meghalt a missziói munkamezőn, Kínában 1934. november 9-én.) Több mint 20 éve szolgálja az Urat, haja megőszült, testtartása meggörbült, de a szívében lobogó lánggal ég a szeretet ma is a kínaiak iránt. Kétszer kirabolták, egyszer megtámadták a katonák, levelei mégis telve vannak hittel. Egy alkalommal el akarták fogni a rablók, de az egyik így szólt: „Hagyjátok az öreg anyókát!" Amikor meglátogattam, már évek óta nem látott senkit közülünk. Áldja meg az Isten! Midőn másodízben ment ki Kínába, egy testvérét magával akarta vinni, de kitört a háború s neki magának is itthon kellett maradnia. Bécsben egy kínait, meg a fiát elvezette Krisztushoz. Az apa meghalt, a fiú azonban ma az Urat szolgálja. — Most Mária testvér indul ki a pogányok közé. Egy elhagyott kis szigetre megy. A bennszülöttek kevéssel ezelőtt még emberevők voltak. Ottani missziónáriusunk egyszer írásbeli dolgozatot iratott tanítványaival erről a tárgyról: Az utolsó emberáldozat. A dolgozatokból kiderült, hogy tanítványai közül már mindegyik evett emberhúst. Az emberevés igaz, azóta már el van tiltva, de a szívek nagyon zárkózottak az Evangeliummal szemben. — Mária testvér azonban azt mondta: — Ez a hely az, ahova engem elhívott az Úr. — Választmányunk Tübingenbe küldte a misszió orvosi intézetbe. Ott azt a véleményt mondták felőle, hogy alkalmatlan a forró égöv alatti szolgálatra. Erre Mária testvér azt mondta: — Haza megyek Magyarországra s megvárom, míg az Úr hív. — Hazajött s itthon munkálkodott. Egy év mulva

újra megvizsgáltatta magát és az orvosi vélemény az volt, hogy kimehet a forró égöv alá. Fölvetődött a kérdés, hogy ki gondoskodjék kiküldetéséről. Erre az a felelet jött Magyarországból, hogy a magyar testvérek vállalják az utazás és a fenntartás költségeit. Köszönöm nektek, kedves Testvéreim, amit tesztek a misszió ügyéért. Mária testvér abban a bizonyosságban indul útnak: — az Úr küld! — Erre a bizonyosságra szüksége van. A lelkesedés már sokszor szétfoszlott. Az ilyen bizonyosság azonban boldoggá tehet. Aki tudja, hogy az Úr küldi, bizakodó szívvel mehet. — Mikor ideérkeztem, megkérdeztem Mária testvért: hogy van? Isten kegyelméből azt felelhette nekem: — jól vagyok. — A bizonyosság, hogy az Úr küldi, erőt fog adni neki minden nehézségek között. Kemény szívek között kell majd munkálkodnia, de az Úr erőt ad majd néki a szolgálatra. Ha tudom, hogy az Úr küld, bizakodással mehetek... Az Úr a pogányokhoz csak azokat küldheti ki, akik szeretik a pogányokat. Mivel a mi magyar testvéreink saját életükben megtapasztalták, hogy az Úr megmentette őket, készek arra, hogy a pogányokhoz is misszionáriusokat küldjenek. Viszont az Úr csak azokat küldheti ki, akik feltétlenül engedelmeskednek néki. Ez áll Mária testvérre nézve is. Ő kész arra, hogy tanuljon az Úr iskolájában. Ha a tanítványban megvan ez a készség, a Mester is megteszi a magáét. — Most menj, kedves testvérünk, az Úr nevében!... Van egy hely, ahol a mi kedves testvérünkkel napnap mellett találkozunk. Az Úr trónusánál imádságban. Ne feledkezzünk meg imádságainkban testvérünkről. Meg fogja tapasztalni ennek erejét. Isten áldja meg a ti Mária Testvéreteket és áldjon meg titeket! Ámen.

Végül Molnár Mária maga is szólt a gyülekezethez. Néhány rövid, de szívbemarkoló szóval tett bizonyságot arról, hogy nincs más vágya, minthogy Istennek szolgáljon egész életével. „Gyermekkoromtól fogva elhívott az Úr a maga szolgálatára, de nagyon sok munkát kellett rajtam elvégeznie, míg

igent mondhattam hívó szavára. Sajnálom itthagyni öreg édesanyámat, testvéreimet. Valószínű, hogy nem látom őket többé, de örömmel megyek. Csak annyit kérek tőletek, testvéreim: imádkozzatok értem. Nem azért, hogy a tengerbe ne dobjanak, hogy az emberevők fel ne faljanak, hanem hogy mindvégig megmaradhassak hűségesen Krisztusom oldalán."

Most következett a történelmi nevezetességű pillanat, amikor dr. Ravasz László, a dunamelléki ref. egyházkerület püspöke lépett Molnár Mária elé és Molnár Máriát kézrátétellel megáldotta és kiküldötte missziói munkájára, ezáltal mintegy elismerve őt a magyar ref. egyház misszionáriusának. Mindazt, ami a jelenlevők szívét betöltötte, Ravasz László imádságba foglalta össze és vitte az Úr elé.

Fönn az orgonánál megszólalt az európai C. E. konferencián jelenlevő liebenzelli testvérek karéneke: „Hier hast du meine beide Hände, Ich kann ja nichts aus eigner Kraft, Du weisst den Weg, du weisst das Ende, Bring du mich durch die Fremdlingschaft."

Felhangzott a gyülekezeti ének és a felavató ünnepély végetért. Mindnyájan azzal az érzéssel oszlottunk szét, hogy a budapesti hatalmas európai C. E. konferenciának egyik legfenségesebb óráját éltük át.

Bárcsak lennénk, maradnánk hűségesek abban a szeretetben, amellyel Molnár Mária testvérünk mellé álltunk!"

5.

Molnár Mária hazatér pihenésre.

Hét esztendeig munkálkodott a kannibálok földjén. A mánuszi, pitilui, paki és a többi pápuák áldják Istent azért, hogy Molnár Máriát közéjük küldte és az általa hordozott Evangelium által világosság gyúlhatott az ő szívükben is.

Ez a hét esztendő sok türelmet, nagy alázatosságot és állhatatos hűséget követelt Molnár Máriától. Telve volt reménységekkel és csalódásokkal. Volt benne sok öröm és nagy szomorúság. A megpróbálta-

tások és az elháríthatatlannak látszó akadályok özö-nét Istennek valóságos csodái keresztezték.

Ha valami, úgy ennek a hét esztendőnek a bizonyságtétele kell, hogy minden magyar lelket közelebb vigyen Krisztushoz.

Adjuk át a szót Molnár Máriának és hallgassuk meg annak a hét esztendőnek a történetét, amit a kannibálok földjén, a fekete pápuák között töltött.

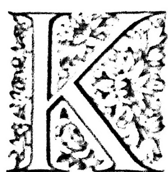
I.

Úton idegen világrész felé

(1927. december—1928. február.)

1.

Indulás.

KÉSZEN voltam a nagy útra.

A szívem telve volt hálával. — Isten nagyon gazdagon gondoskodott rólam.

Megvásároltam a Magyar Ev. Ker. Missziói Szövetség karácsonyi ajándékát, egy mikroszkópot 230 német márkáért Tübingenben. Nagyon örültem neki, mert ez azt jelentette, hogy fel leszek fegyverezve a forróégövi betegség, a malária felismerésére. — Igen gazdag ajándékokat kaptam. Azok az orvosi műszerek, forróégövi ruhanemüek, fényképezőkészülék, konyhai felszerelések, gyakorlati használati tárgyak, amiket ajándékba kaptam, vagy pedig adományokból beszerezhettem, több, mint 5000 P értéküek voltak.

Úgy szerettem volna még egyszer megszorítani minden magyar testvéremnek a kezét.

Vonatunk december 14-én reggel 7 órakor indult el Liebenzellből. Az előző nap délutánján Coerper igazgató lelkésznél uzsonnáztunk, azután Goebel Tinával, aki velem együtt jött ki Mánuszra, mint miszszionárius, urvacsorát vettünk. — Este gitáros ének-

kar énekelt az ajtónknál. — Reggel a diakonissza-ruha helyett polgári ruhába öltöztünk és megreggeliztünk Coerper és Kühn lelkészek társaságában. — A lépesőházban felhangzott a testvérek énekkarának éneke: „Téged Isten imádunk.“ Mégegyszer imádkoztunk együtt, azután kézszorítások és testvéri csókok következtek. — Az ének hangzott tovább:

„Im messze távol mennyi millió nép,
Ki még pogányság éjjelében él.
Hirdetni nékik Isten szent Igéjét
Az Urban bízva útra vaj' ki kél?“

Lekísértek bennünket a vasuti állomásra és, amíg csak el nem tűnt a vonat a hegyek között, folyton hangzott az ének. — Mi pedig az elinduló vonat zakatolása közben visszatekintve a felénk lobogtatott zsebkendő-erdőre, integetve feleltünk lelkünkben az énekre Ézsaiás prófétával: „Imhol vagyok én, küldj el engemet!“

A határállomáson egy nagyon kedves 80 éves úr várt ránk. 3 órányi távolságról jött oda, hogy franciа nyelvtudásával segítségünkre legyen. Pedig beteges volt, de a szíve égett a pogányokért és, ha már maga nem mehetett közéjük, legalább a misszionáriusoknak igyekezett segíteni úgy, ahogy tudott. Egészen Strassburgig velünk jött, ott meg a leánya várt ránk, akit előre értesített.

Igy érkeztünk Marseillen keresztül Toulon-ba. Igaz, hogy jó nagy késéssel, mert a vonat tovább vitt 70 kilométerrel s onnan csak két órai várakozás után tudtunk visszautazni. — Toulonban a volt angol nyelvmesternőnk egy ismerőse várt a vonatnál, de persze így nem találkozhatott velünk az állomáson. Megérkezve 9 darab podgyászunkkal taxiba ültünk és elmentünk ahhoz a hajóvállalathoz, ahol a többi, már rég feladott csomagjaink és ládáink vártak ránk. — A gondviselés úgy intézte, hogy a hajóvállalat irodájában összetalálkoztunk a vonatnál ránk hiába váró hölggyel, aki aztán elkísért bennünket Miss Thompson lakására.

Miss Thompson [illegible] elvitt szállásunkra, a „Heimat für Heimatlosen“ vendéglőbe, ahol már ebéd és szoba várt készen. A vezető kért bennünket, hogy este fél 9-kor beszéljünk a misszióról azok előtt a leányok előtt, akik ott laknak és étkeznek, de a 28 órás utazás után úgy ki voltunk merülve, hogy ennek a kérésnek nem tudtunk eleget tenni.

Másnap utána néztünk csomagjainknak, szereztünk ausztráliai pénzt, délután pedig ellátogattunk az „Orsová“-ra. — Ez az óriási hajó a kikötőn kívül vetett horgonyt és csak egy kisebb hajóval jutottunk hozzá félórai út után. A tenger nagyon nyugtalan volt, úgyhogy minden utast két oldalról megfogott egy-egy matróz s úgy segített át a kis hajó fedélzetéről a nagy hajó feljáró lépcsőjére.

Amikor a fedélzetre léptünk, elámultunk. Valóságos városnak tünt föl a hajó. Olyan hosszú volt legalább is, mint Pesten a Gyulai Pál-utca, vagy még hosszabb; a szélessége pedig akkora, mintha az utcához hozzávesszük a kétoldali házakat is.

Szétnéztünk a hajón, azután Miss Thompsonnal mégegyszer bementünk Toulonba, megvacsoráztunk, imádkoztunk együtt és aztán Istenre bízva magunkat elhagytuk a szárazföldet, hogy hetek mulva idegen világrészben, egészen más népek között éljük életünket.

2.

Az „Orsován“.

Nem kaptunk tengeri betegséget, bár a hajó annyira ingott, hogy az ebédlőben egymásután potyogott le az asztalról tányér, kés, villa. Néha éjjel majdnem kilódultunk az ágyunkból. Az ablakaink három emeletnyi magasságban voltak, de a hullámok még ide is fölcsaptak. — A kabinunk, — egy kedves világos kis kabin — a közép-fedélzet alatt volt és ablakán át állandóan láthattuk a hullámzó tengert.

Tina testvérrel megállapodtunk, hogy a felső ágyat felváltva fogjuk használni, mivel nem volt valami kényelmes dolog fölmászni rá. Jó volt, hogy nem a legalsó osztályon utaztunk és igen örültünk, hogy a zajos társaság közepette volt egy csendes kis zúgunk.

A hajón kitünő volt az ellátás. Annyit adtak, hogy képtelenek voltunk megenni.

Vasárnap, dec. 18-án értünk Nápolyba. A tenger szörnyen háborgott, a hullámok majdnem az ablakunkat verték. Itt kaptuk az első postát Coerper lelkésztől.

Egyik nap próbariadót csináltak a hajón az utasok kioktatására, hogy mit kell tenni veszedelem esetén, hogy kell a mentőcsónakba szállni. Mindenkinek fel kellett vennie a mentőövet és a fedélzetre sietnie.

Egyesek már ennél a próbánál is sápadoztak a félelemtől.

Szerdán este érkeztünk Port-Said-ba. Itt akartunk trópusi kalapot vásárolni, de a vihar okozta késés miatt az „Orsova" még az éj folyamán tovább indult. Egyesek nagyon szerettek volna kirándulni Kairóba, de arra sem volt idő.

3.

Ceylon szigetén.

1928. Újév napja volt. — Visszaemlékeztem arra, hogy előtte egy esztendővel Győrben imaórára gyültünk össze. A pogánymisszióba való kimenetelem ügye a külső jelek szerint teljesen reménytelenül állott. Belsőleg határozottan bizonyos voltam felőle, de még nem tudtam, hogy Isten hogyan fogja elintézni.

És ime, egy esztendő mulva ott jártam Ceylon szigetén.

Amikor otthon ceyloni teát vásároltam, úgy

tünt fel, hogy ez a sziget valami hihetetlen messzeségben van. — Most ott terült el előttem.

De azért úgy éreztem, mintha még mindig otthon lettem volna. Colombóban, a pálmák vidékén a fekete és barnabőrű emberek éppen úgy csalogatják be az embert üzletükbe, mint Pesten a Király-uteában. Igaz, hogy ezek a földig hajolnak, kezüket a homlokukra s onnan a szívükre teszik egymásután sokszor és olyan gyorsasággal, hogy először úgy tűnik fel az idegen előtt, mintha keresztet vetnének.

Az Orsova fedélzetén ültem. Előttem Ceylon fővárosának, Colombonak a kikötője, benne olasz, német és portugál hajók. Az Orsova az angol hajózást képviselte.

Hajónkon csak úgy nyüzsgött a sok hindu munkás. Szénnel látták el a hajót és az Ausztráliába szállítandó küldeményeket rakták be. A munkások valami különös egyhangú ének mellett végezték munkájukat. Lenn a kabinunk ablakát ki sem mertük nyitni, mert nemcsak a szénpor szállt volna be, hanem a nagy sürgés-forgásban egy hindu is beléphetett volna.

Még reggel négy órakor is fenn voltunk. A város ki volt világítva, de a nap már fölkelőben volt. A hinduk még mindig lankadatlan erővel és gyorsasággal dolgoztak. Előző nap délután ettek egy kis rizst valami paradicsommártás-félével, vastag barna papirosról, kézzel fogyasztva.

Ahogy a fedélzeten ültem, néhányan ott feküdtek körülöttem a padlón és mélyen aludtak. Ott feküdt a kemény fekhelyen és aludt békés nyugalommal két gyermek is. Tán az apjukkal kerültek a hajóra, de elfáradtak. Amikor az egyik oldalukat elnyomták, a másikra fordultak anélkül, hogy fölébredtek volna.

Csak egy napig maradtunk itt. 11 napon át, éjjelnappal megállás nélkül, egyenletes gyorsasággal jött a hajó idáig. Olyan meleg volt, hogy alig tudtunk gondolkozni. — Karácsony ünnepét is a hajón töltöttük el igen kedvesen. Ünnep estéjén a hajóskapi-

tány tartott bibliaórát. Elmondta megtérése történetét és azt kívánta utasainak, hogy legyenek olyan boldogok, mint amilyen ő Jézus Krisztusban.

Miután megérkeztünk, néhány órára bementünk a városba, hogy megvegyük a trópusi kalapot, mert szigorú szabály, hogy kalap nélkül a fedélzeten nem szabad tartózkodni a napszúrás veszélye miatt. Az európai üzleteket már zárva találtuk, így mindent a hinduknál kellett bevásárolnunk. Sikerült is, mivel már valamennyire tudtunk angolul.

Másfél órai séta a szárazföldön nagyon elfárasztott bennünket, mert 15 nap alatt keveset mozogtunk s igen megszoktuk az ingadozó hajót. Igy aztán hamarosan visszatértünk a hajóra. Sokan a város szállodáiba mentek aludni éjszakára, hogy a hosszú tengeri út után végre biztos talajon pihenjenek. Mi mindenesetre meg akartuk takarítani a szállodai költségeket. De bizony alvásról egész éjjel szó sem lehetett.

Rengeteg koldust találtunk Colombo utcáin. Már egy éves gyermekek is alamizsnáért nyujtják a kezüket. A városban mellénk szegődött egy tíz évesnek látszó fiú és virágot kínált. Azután alamizsnát kért. Később énekelt, csakhogy valami módon pénzt kapjon. De nem volt apró pénzünk. Talán jobb is volt így, mert tömegivel rohantak volna meg a koldusok. — Borzasztó lehet itt a lelki nyomorúság is!

A szigeten gyönyörű pálmák, kaktuszok és leanderek nyílnak. A tengerparton ugyan mindent nagyon halszagúnak találtunk, de a városban kellemes, balzsamos illatú volt a levegő.

Eszembe jutott a Halleluja 56. énekének a második verse: „Bár illatot lehelve fúj Ceylonon a szél, Az ember árva lelke ott is csak bűnben él.“

Még több, mint nyolc heti út állt előttünk, de egy csöppet sem voltunk fáradtak. Valami belső tűz égetett bennünket, ami nem engedte a fáradtságot úrrá lenni rajtunk!

Január 19-én reggel érkeztünk Sidney-be. Már Melbourneban megtudtuk Simpfendörfer lelkész úrtól, hogy Sidneyből január 31-én mehetünk tovább. — Ez a lelkész volt az, aki az ausztráliai kormánynál még 1926 szeptemberében elintézte a beutazási engedélyemet és nagyon csodálkozott, amikor 1927-ben ebben az ügyben újabb kábeltáviratot kapott. Megint elment a minisztériumba s akkor kiderült, hogy onnan az engedélyt már elküldték Londonba, ott azonban valaki a fiókjában felejtette. Újabb kábelsürgönyváltás után érkezett aztán meg az engedély.

Melbourne-ban Simpfendörfer lelkész a feleségével együtt nagyon szivesen fogadott bennünket. — Ők mindketten ausztráliai születésüek, de német szülőktől származtak és így nagyon jól beszélnek németül. Mivel a hajónk csak másnap délután indult tovább, náluk aludtunk négy hét után először jó puha és széles ágyban. A szállásért semmit sem számitottak, pedig nem éltek jó módban. Simpfendörfer a lutheránus egyház missziójának egyik lelkésze, aki a missziónáriusok ügyeit is intézi. Ezt a munkát fizetés nélkül végzi. Van egy kis templom is, ahol minden vasárnap hirdeti Isten igéjét, egyébként baromfitenyésztéssel foglalkozik és abból él.

Melbourne-ban kaptunk Sidneyből, egy ismeretlen nőtől levelet, amelyben azt írta, hogy a liebenzelli misszió lapját, egy „Chinas Millionen"-t kapott váratlanul és abban a mi Sidneybe való érkezésünk piros ceruzával alá volt húzva. Egy barátnője küldte, de az már nem volt a lapban, hogy melyik hajóval érkezünk. A férje aztán vett egy ujságot és abból kiderült, hogy az „Orsova" érkezik Európából. Levelében azt írta, hogy érkezésünkkor a kikötőben lesz, kezében a „Chinas Millionen"-t fogja tartani, erről megismerhetjük.

Igy is volt. A hajónál már várt ránk és egész sidney-i tartózkodásunk alatt vendégül látott bennünket. Ez igen nagy jótétemény volt számunkra, mert rendbehozhattuk a ruháinkat és megtakaríthattuk a szállóköltségeket. Ez a kedves fiatal pár azelött nemrég jött ki Németországból Ausztráliába.

Smith úr is kijött a hajóhoz. Ő kereskedő, szintén tagja a lutheránus missziónak és a misszionáriusok számára elintézi a bevásárlásokat, útlevélügyeket, pénzváltást stb. Német származású, de már itt született. Töle tudtuk meg, hogy a hajónkat, amelylyel továbbindulhatunk, „Montoro"-nak hívják. Csakugyan január 31-én indul Sidneyből és február 23—24-e körül kell Mánuszra érkeznie. Smith úr útján már ott Sidneyben kaptunk levelet Mánuszról.

Sidneyig még nem nagyon viselt meg bennünket az út. Pedig ugyanesak viharos volt a tenger, egész idö alatt mindössze 4—5 szélesendes napunk volt.

Egy éjjel nagyon megjártuk. Nyitva felejtettük a kabinunk ablakát. Arra ébredtem fel, hogy a hullámok becsapnak az ablakon. A felső ágy, ahol Tina testvér aludt, már csupa víz volt, onnan csurgott a víz az én ágyamra, a padlón pedig már vagy öt cm. magasan állott. Természetesen nagy volt a riadalmam. Gyorsan lámpát gyujtottam, amire Tina testvér is felébredt. Kerestem egy vedret, amelybe felszedhettem a vizet, az ablakot pedig jól becsuktam.

Egészen jól esett az éjjeli sósfürdő; a hullám még egy kis halat is besodort hozzánk. Csak azt nem tudom még ma sem megérteni, hogy Tina hogy alhatott olyan mélyen, hogy még akkor sem ébredt fel, mikor már csupa víz volt párnája, lepedője és matraca.

Sidneyben jól esett a németes étel. Néha én főzhettem és akkor magyarosat ettünk, amit szívesen vett a háziasszony is.

Rabaul.

Sidneyből együtt utazott velünk Cox úr, az újguineai és újbritanniai methodista misszió igazgatója. Nagyon kedvesen felkarolt bennünket. Cox úr már 27 év óta lakott Új-Britannia (Új-Pomeránia) szigetén, Rabaulban, ahol a bennszülöttek között minden munkát ő indította meg Isten kegyelméből. — Három napot töltöttünk Rabaulban. Ezalatt meglátogattuk az ausztráliai methodista misszió néhány állomását. Cox úr a saját autóján vitt el egy 160 km-nyire fekvő állomásra, azután felkerestük a missziió egy üdülőtelepét is. Minden állomáson találtunk iskolát és betegek között folytatott munkát. Az iskolákban a tanítás a bennszülöttek nyelvén folyik, van azonban egy olyan iskolájuk is, ahol angol nyelven tanítják a félvér gyermekeket. — Van már sok bennszülött tanítójuk is.

E munkákat a német misszionáriusokkal közösen kezdték. Cox úr is nagyon jól beszél németül, noha Európában még sohasem volt.

Keveieben résztvettünk egy istentiszteleten, amelyet bennszülött tanító tartott. Természetesen egy szót sem értettünk belőle, amikor azonban a gyékényen ülő fekete férfiak és nők — vagy százan — felálltak és „Jer, dicsérjük Istent“ dallamára a saját nyelvükön énekelni kezdtek, mélyen meg voltunk hatva. Nagyon, de nagyon megszerettem Istennek ezeket a kedves, egyszerű és gyermekies jellemű barnabőrű gyermekeit.

Egy kis féléves gyermeket felvettem a karomra és amikor nagy sötét szemeivel mosolyogva rám tekintett, nem tudtam megállni, hogy meg ne csókoljam a kis „csokoládé“ karját.

Különben akkor már engem is annyira megbarnított a nap és a levegő, hogy nem sok kellett hozzá és a bennszülöttek testvérükké fogadhattak volna. Csak a hajam lett egészen világos, de a bennszülöt-

tek is világos hajat hordtak, mert valami lisztszerü porral behintették a hajukat s attól aztán megszőkült a napon.

Rabaultól már csak 165 tengeri mérföldnyire esik Mánusz szigete, így csak egy napi hajóút választott el tőle.

6.

Megérkezés.

Február 14-én, délután 2 órakor érkeztünk meg Mánusz közelébe. A tenger nagyon nyugtalan volt, így csak 15-én reggel tudtunk partra szállni.

Doepke és de Roo missziónáriusok életveszély között is eljöttek a hajóra üdvözölni bennünket. Doepke úr azonnal indult is vissza, de Roo úr azonban ott maradt reggelig. Nagyon jó is volt, mert ez az éjszaka volt a leghosszabb egész útunk alatt.

A kedves feketék már nagyon vártak bennünket. Egész éjjel virrasztottak, hogy amikor a jelt megkapják, azonnal készitsék kis hajójukat, hogy a missziói állomásra vigyenek.

A nagy hajóról egy kis vitorlásra, u. n. pinassé-ra szálltunk, amelyre előbb emelődaru segítségével átrakták összes csomagjainkat és ládáinkat. Ezzel a kis vitorlással mentünk két óra hosszat a part felé, ahol a kormányzósági állomáson örömujjongással vártak a mi fiaink.

Itt átrakták a ládákat és minden csomagunkat a kis „kanu"-ra, aztán de Roo missziónáriussal mi is beszálltunk s innen már két óra sem kellett és megérkeztünk a mánuszi missziói állomásra.

Micsoda rivalgással vittek a fiuk bennünket! Rendkívül boldogok voltak megérkezésünk miatt.

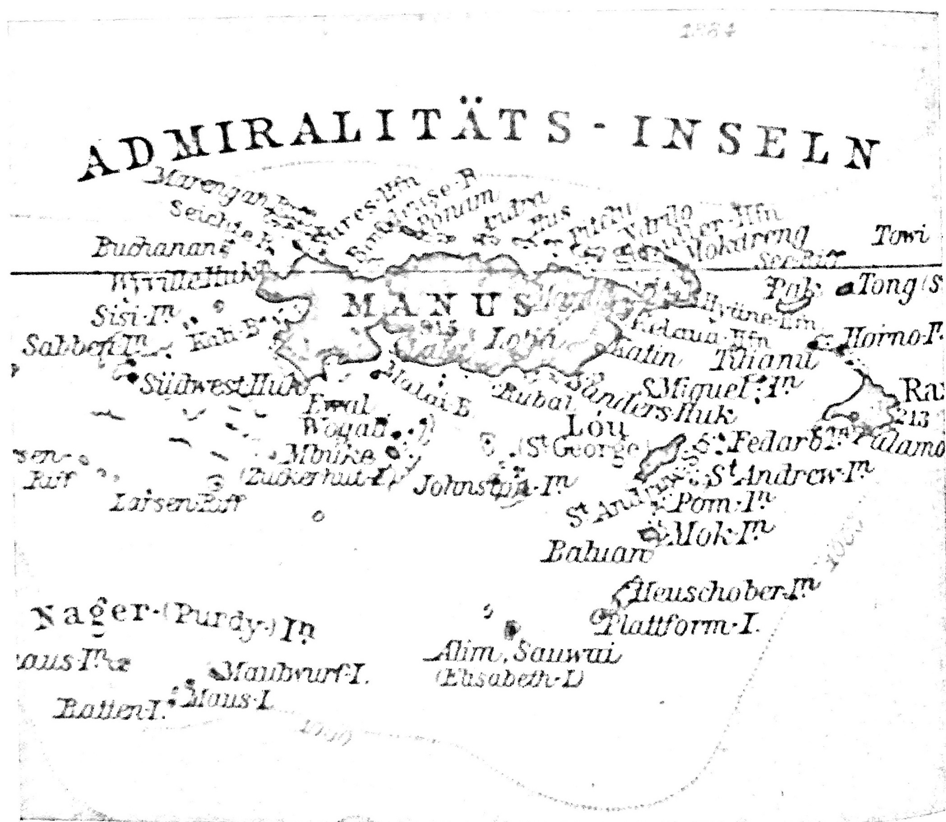
Amint reánk néztek, egyre azt mondogatták: — hián, hián! — Ezzel adtak kifejezést megelégedésüknek.

A parton Doepke missziónárius, a felesége, de

Roo-né kicsiny háromhónapos gyermekével és a feketék sokasága vártak ránk.

Nagyon örültünk, amikor a pálmák közé épített, virágokkal gazdagon feldíszített verandás missziói házacskát megpillantottuk, homlokzatán ezzel a felírással: „Gott segne Euch". — „Isten hozott"-tal fogadtak bennünket új otthonunkban.

Egy pillanatra sem éreztem magamat idegenül, hanem az első perctől fogva valami kibeszélhetetlen megnyugvás töltötte be a szívem, hogy ezek a feketék az én apám, anyám, fitestvéreim és nőtestvéreim!

Pápua.

Tengeröböl Pitilun.

Tingaui részlet.

II.

A pitilui „Miszisz Doktor“

(1928. február—1930. január.)

7.

Első benyomások. — „Orvosi munkában.“ — A mánuszi gazdaság.

DOEPKE misszionárius úgy föllelkesült jöttünkre, hogy olyan erővel fogott ismét munkájának végzéséhez, mint 14 évvel azelőtt. Forró szeretettel csüng az örök nyár gyermekein, de szeretik is a bennszülöttek nagyon.

Egyszerű, igénytelen ez a nép, nem töri magát kincs után. Csak legyen egy sor gyöngye, amellyel feldiszíti magát és egy méter kelme, amit maga körül csavarhat és legyen meg a „táró“, akkor minden jól van, amint ők mondják: „maski“.

A meleg tűrhető, nincs nagy különbség az évszakok között. Naponként egy-egy zápor zúdul alá hirtelenül, mintha dézsából öntenék a vizet, de a másik percben már kisüt a nap.

A moszkitók mindjárt az első napokban elővettek. Az első két nap annyi szúrást kaptam, hogy Isten őrizése nélkül hamarosan el kellett volna pusztulnom. Meg is számoltam, és csak az egyik lábamon 60 szúrást találtam. El is kezdtem mindjárt a kinin-

szedést. Sidneyből hoztam magammal és átlag egy grammot vettem be hetenként.

Nagy hasznát vettem annak, hogy annak idején a harctéren elsajátítottam a betegápolást, különösen a sebészeti részt. Már az első naptól kezdve meg kellett kezdenem az „orvosi" szolgálatot. Minden nap többen jöttek a kezelésre. Nagyon örültem ennek, mert amíg másoknak évekig kellett itt lenniök, mire valami önálló munkát kezdhettek, addig én már az első nap megkezdhettem munkámat a betegek között.

Fürösztést is rendeztem. Sorba fürösztöttem a beteg gyermekeket. Szörnyen tiltakoztak ugyan ellene, mert azt hitték, hogy a szappan ellenségük. De, amikor megszáradtak, már hálásan mosolyogtak rám, mutatva nagy fekete szemeiket és fehér fogsorukat, amely még nem feketedett meg a dohánytól. Itt ugyanis mindenki dohányzik: asszony, leány és gyermek éppen úgy, mint a férfiak. A bennszülötteknél szégyen a nem dohányzás.

Február 23-án Doepke misszionárius elment a sziget belsejébe, hogy az ott lakóknak is hirdesse az igét. Két nap mulva egy bennszülött küldöncöt azzal bízott meg, hogy Roszun falu törzsfőnöke feleségének vigyen teát és cukrot, mert beteg.

Ezzel a küldönccel Tina testvér és én is elmentünk három fiú kíséretében. Ezek vitték a csomagjainkat, amikbe az éjszakára való takarókon és szunyoghálón kívül egy-egy ruhát, cipőt, harisnyát, szappant és egyéb szükséges holmit csomagoltunk; egy pléhdobozban pedig kenyér, tojás, kalács, sajt és tea volt.

Nagy örömmel indultunk útnak, hogy a néhány évvel ezelőtt még emberevők falujában a törzsfőnök beteg feleségét, de a többi betegeket is meglátogassuk és lehetőleg segítsünk rajtuk. Csomagoltam egy táskába hypermangánt, jódtinktúrát, kötszert és néhány legszükségesebb műszert is.

A falu kb. 15 km-nyire fekszik a sziget belseje felé.

De Roo misszionárius azt kérdezte, hogy hogyan

tudjuk majd megértetni magunkat, hiszen még nem is ismerjük a nyelvüket, Doepke pedig, mire odaérünk, már továbbmegy.

A szeretet nyelvét azonban megérti még ez a mélységes sötétségben élő nép is.

Az úton nehezen lehetett járni, mert nagy eső esett. Három óra hosszat tartott az útunk délután egy órától négy óráig; hol mozgóhídon, hol gerendán, hol pedig cipőstől, ruhástól az útunkat elzáró folyókon és patakokon keresztül. Hegyre föl még csak könnyű volt menni, de hegyről lemenve nagyon vigyáznunk kellett, hogy egyensúlyunkat megtarthassuk.

Átázva értünk a falu alatt csörgedező patakhoz, ahol lemostuk a sarat a cipőnkről. Kimostam a ruhám alját is, mert térdig sáros volt. Igy mentünk aztán be a faluba.

Az első ház, amit megpillantottunk, a misszziónkhoz tartozó iskola volt. Egy fiatal bennszülött tanító tanított itt, aki három évig tanult a missziói állomáson. Ez a tanító kísérte Doepkét ezen az útján.

Bementünk az iskolába, amely egyszersmind templom is volt. Hálát adtunk Istennek és kértük a további segítségét. Innen elmentünk a törzsfőnök házához.

A bennszülött család nem lakik együtt, hanem külön laknak a férfiak és külön a nők. A gyermekek a nőkkel vannak együtt. — Bennünket a férfiak házába hívtak be. Meglehetősen tiszta volt. A nők is ide jöttek és örömüknek úgy adtak kifejezést, hogy jól megveregették a hátunkat. Persze a kezük nyoma ott maradt a nedves, fehér ruhánkon.

A törzsfőnökök általában tudnak valami kicsit angolul: — a bit english —, így az itteni is hamarosan megértette, hogy a betegeket jöttünk megnézni. Elővette törzsfőnöki kürtjét, egy nagy csigaházat és belefújt háromszor. Erre előjöttek a férfiak és az aszszonyok és hozták a gyermekeket is.

Bizony alig győztük a munkát. — Sietnünk is kellett, mert 6 órakor lemegy a nap és azután gyor-

san sötét van. Vittünk ugyan magunkkal viharlámpát és gyertyát, de mégis jobbnak láttuk, ha világossal fejezzük be munkánkat.

Kb. 30-an voltak, akiket be kellett kötöznünk. Sebet mostam, fogat is húztam. Egy 8 éves kisleány fogát kellett kihúznom, mert már lógott. Bár meg volt a teljes fogsora, de duplának látszott, mert a tej-fogaiból is megvolt még három. Kihúzás után odaadtam neki a fogát, — nehogy azt gondolja, hogy emberfogat gyüjtök.

Itt ismerkedtem meg a franbösia betegséggel, amit Tübingában csak képen láttam.

Egy kis karonülő lányka, amikor a karomra vettem, mindenáron meg akarta fogni az aranyfogamat, azután meg a kalapomat cibálta le a fejemről nagy ujjongással.

A nagyobb gyermekek többnyire féltek tőlünk, fehérektől. Egy 2—3 évesnek látszó gyermek még össze is rázkódott, amikor feléje közeledtem.

A kötözés után megint kürtöltek és erre mindenki az iskolába jött, ahol áhitatot tartottunk. Egy velünk jött tanuló beszélt, aki az utolsó évét végezte a missziói állomáson. Mi pedig Tina testvérrel két hangra énekeltünk egy szép éneket. Néhányan imádkoztak hangosan, amiből egyes szavakat már értettünk is. Áhitat után a bennszülöttek szép csendben eltávoztak, mi pedig megvacsoráztunk és aludni tértünk.

Az iskolában két asztalszerű alkotmányt tettek számunkra a padra. Ilyeneket használnak ők is ágy gyanánt. 10 cm. magas, négy lábra fektetett két szál deszka az egész. — A moszkitó-hálót kifeszítve felkötöttük a háztetőt tartó fára, a deszkára ráterítettük az egyik pokrócot, egy utazó párnát tettünk a fejünk alá és hamarosan el is aludtunk.

Arra ébredtem fel, hogy nagyon fáj a derekam a kemény fekhelytől; nem is tudtam aztán aludni. Felültem és imádkoztam reggelig. Közben hallottam, hogy nem messze az iskolától, amelynek az ajtaját becsuktuk, de az ablak helye teljesen nyitva állt két

oldalról, néhány férfi beszélgetve őrködött, hogy senki se zavarjon meg bennünket.

Reggel már 5 órakor vitték az asszonyok gyermekeiket mosdatni a folyóra, mert vasárnap reggel volt. Mi is fölkeltünk, hogy áhítatot tarthassunk, ha teljesen kivilágosodik és még a nagy meleg előtt haza is érjünk.

Az összes kötszerem elfogyott és féltem, hogy újabb betegek jönnek még kötözésre. 6 órakor ott volt minden férfi, asszony és gyermek, akiket előző nap bekötöztünk. Friss kötést vártak, már előre le is szedték a kötéseiket. Valahogy bekötöztük őket.

Tülkölésre ismét összesereglettek az áhitatra. Utána fél 8-kor már úton is voltunk hazafelé. Most könnyebb volt az út, mert nem esett az eső. Mire haza értünk, a cipőm jókora hólyagot tört a lábamon, de ez nem zavarta afelett való örömömet, hogy már az állomáson kívül is szolgálhattam.

A bennszülöttek mindenkinek nevet adtak, engem „Miszisz Doktor"-nak hívtak. A hetedik faluban is tudták hamarosan, hogy van itt egy „Miszisz Doktor" és messziről eljöttek a falunkba.

Mánuszon meglehetősen jó volt az ellátásunk, mert volt egy kis konyhakertünk és egyéb gazdaságunk is: 15 disznó, néhány kecske, kacsák és vagy hatvan tyúk. Igy aztán disznózsírral főzhettünk, amíg tartott. Burgonya helyett mi is tárot ettünk; ez megehető bennszülött-eledel, sőt szinte nélkülözhetetlen. Lisztet Sidneyből szoktunk hozatni, ami bizony elég sokba került.

A meleget elég jól bírtam viselni; tűrhető az éghajlat. Az esték hűvösek és olyankor jönnek a moszkitók, úgyhogy este mindig két pár harisnyát kellett húznunk, mert egyen átszúrtak. Este melegebb ruhát is lehetett használni. Igaz, ruhával nem voltam valami fényesen ellátva. — Naponként váltani kell a ruhát, mert különben az izzadtságtól kiütést kap az ember és itt a legkisebb kiütés is genyes lesz egy nap alatt. — Amikor úton voltunk, akkor még több kellett, mert nem lehetett mindenütt mosni.

Pitilu. — A pápuák kiváncsisága. — „Bújj-bújj zöld ág...“ — Az első posta. — Éjszakai látogató.

Megérkezésünk után már három hét mulva átmentünk Doepkénével Pitilu szigetére. Ott aztán igazán misszionárius életet kellett kezdenünk. Együtt laktunk a bennszülöttekkel, akik láthatóan nagyon jól érezték magukat közelünkben, mert állandóan nálunk voltak. Nem zavartatták magukat még akkor sem, amikor azt mondtuk, hogy le akarunk feküdni, mert álmosak vagyunk.

Egyszerüen azt feleltek: — jó, csak feküdj is Miszisz, mi azért itt maradunk és vigyázunk rátok. —

Doepkéné sok írnivalója miatt nemsokára visszament Mánuszra, mert Pitilun nem lehetett írni. A másfél méter magas cölöpökre épített házunk ugyanis folyton mozgott az állandó vendégjárás miatt. Minden lépésre megingott és aztán ingott benne minden. Aztán meg folyton beszélgettek a vendégeink, minden iránt érdeklődtek, mindent megkérdeztek.

Mindent megnéztek rajtunk. Nagy feltűnést keltett a hajam. Ők fűnek mondták. Megtörtént több ízben, hogy este azzal a kívánsággal kerestek fel 15—20-an is, bontsam le a hajamat, hogy megnézhessék. Persze mindnyájan végig tapogatták és közben mondogatták: — hián, hián.

Egy délelőtt elővettem a gitáromat, no az lett aztán az érdeklődés középpontja!

Egyszer a törzsfőnök éjjel kb. fél 12-kor jött hozzánk és azt mondta: — muzsikát akarunk hallani!

Fel kellett kelnem és elénekelnem néhány éneket gitárkíséret mellett.

Nagyon kedvesek voltak, amikor látták, hogy Doepkéné is elment és én egyedül maradtam Pitilun. Vagy 10-en akartak nálam aludni, hogy vigyázzanak reám. Én azt mondtam, hogy jobb szeretek egyedül aludni. Jézus fog engem megőrizni. — De még

este 9 órakor is jöttek a leányok, hogy nálam aludjanak.

A férfiak is kérdezték, hogy nem félek-e, mert akkor ők a verandán alusznak és vigyáznak rám.

Nem félek, — mondtam — mert Jézus odaáll az ajtóba és ha valaki be akar jönni, azt egyszerűen eltolja és nem engedi be.

Nagyon meglepte a férfiakat, amit mondtam. — Jézus marad? Akkor én megyek, — mondta a törzsfőnök és elment.

Reggel 7 órakor kezdődött az áhítat. Az áhítaton énekeltem, azután közülük imádkozott valaki, utána felolvastam Márk evangéliumából. Ez már le volt fordítva nyelvükre. Néhány szót, amennyit tudtam, mánuszi nyelven szóltam is hozzájuk. Azután imádkoztak néhányan, ki milyen nyelven tudott. Énekkel fejeződött be.

Áhitat után kezdődött a tanítás. 20—25-en vettek részt, akik közül különösen a férfiak tanultak nagy szorgalommal és érdeklődéssel írni és olvasni, a nők kevésbbé.

Tanítás után a betegek kezelése következett. A kezelésre 18—22-en is jöttek naponként. Többnyire sebekkel. Kisebb műtétet is kellett végeznem. Tályogot nyitottam fel.

A betegek kezelése után kezdtem főzni magamnak valamit. Meglehetősen sok segítségem volt a főzésnél, mert mindegyik szeret a fazékba belenézni és nagy gyorsasággal segítenek, sokszor még az ujjukkal is kavarnak. Eleinte bizony nem volt könnyű mindezt végignézni, de ezek az emberek annyira gyerekek még, hogy nem lehetett tőlük rossznéven venni.

Ezután következett volna a pihenés ideje. No, de ez mulatságos volt. Olyan nagy lármával intették egymást csendre, hogy lehetetlen volt elaludni. Pedig az itteni nagy melegben szüksége van az európai embernek a déli időben való alvásra.

Elég sokáig bírtam láz nélkül. Tina testvér már

két ízben volt lázas, míg én egyszer sem. De szedtem is a kinint rendszeresen.

Egy kicsit lefogytam, de ez nem volt baj, mert legalább könnyebben tudtam a gyermekekkel „Bújj-bujj zöld ágat“ játszani. A gyerekekkel kezdtem el játszani, de még az öregasszonyok is eljöttek, és körbeálltak, a férfiak pedig néhány lépésnyire megállva olyan nagyokat nevettek, hogy csak úgy harsogott bele a kis sziget.

Március 30-a nagy öröm volt számomra. Akkor kaptam az első postát azon kívül, ami már megérkezésemkor itt várt. Különösen meghatott az, hogy egy kivételével mind a 15 levél olyanoktól jött, akiket alig, vagy egyáltalában nem ismerek. A postaérkezés napja örömszámba ment, de hiszen ez nem is csoda, mert három hónaponként csak kétszer jött, közben teljesen el voltunk zárva a világtól. Még csak hajó sem jött felénk. — A törzsfőnök elhozta a leveleimet Lorungo-ból. Doepke úr adta át néki.

A bennszülöttek mind odagyültek körém és úgy tettek, mintha ők is el tudnák olvasni a leveleket.

Elgyönyörködtek a bélyegekben és azt mondták: — szép lehet ez a te hazád, amelyet elhagytál értünk! —

Hátha még magyarországi vagy budapesti látképeket mutathattam volna nekik!

Egy éjjel nagyon vidám eset történt velem. Az egyik bennszülött előző nap gyertyát kért tőlem. Azonban többen voltak nálam és, ha egyik kap valamit, akkor a többiek is mind kapni akarnak belőle, nekem pedig kifogy a készletem, hát azt mondtam, hogy hozzon majd érte halat. Mivel pedig a bennszülöttek azonnal felfüstölik a halat, én meg úgy nem tudom megenni, hát arra kértem, hogy úgy hozza el a halat, ahogy a vízből kifogja. — Éjjel arra ébredtem, hogy nagy világosság vesz körül. Felkeltem és kimentem a verandára, hogy megnézzem, mi világít. — Hát ott áll a lépcsőn az én emberem és a

világ legtermészetesebb hangján mondja: — hoztam halat, egészen friss, most fogtam. —

Megnéztem az órát, éjjel 3 óra volt.

Sokszor megjártam nagy barátkozásukkal, mert mindent elkértek tőlem. Ha kész volt az ebédem, vagy a vacsorám, ott álltak valamennyien a verandán és mindnyájan meg akarták kóstolni. Bizony, ha csak keveset kap is mindegyik, nekem nem sok marad. A szakácsom sokszor összeszidott, hogy miért nem kergetem el őket, amikor eszem. Dehát csak nem zavarhatom el őket, ha ők mindent látni akarnak! Ezt már csak el kell tűrni!

Volt Pitilun egy szegény frambőziás fiú, akit az anyja mindig ütött-vert. Egyszer is megdobálta fával, mert a fiú vele akart menni. Utána siettem a gyereknek és visszahoztam, de akkor már orrából, szájából, szeméből csak úgy dőlt a frambőziás genyes váladék. A tengerhez vezettem, hogy lemoshassa magát. Szóltam néhány bennszülöttnek, hogy segítsenek neki, de egyik sem volt hajlandó a gyermekhez hozzányulni. Így nekem kellett cipőmet és harisnyámat levetnem és a tengerbe állva lemosnom. Erre aztán lassan a többiek is hozzá mertek nyulni, de addig csak útálták szegényt.

Jót tett, hogy így kellett gyakorolnom magamat. A vizet különben is mindig nagyon szerettem és itt is örültem, ha alkalmam volt a vizen lenni. Megtörtént, hogy át kellett mennem Pitiluról Mánusz szigetére. Ilyenkor mindig úszóruhát kellett magamra vennem, mert a kanu olyan kicsi, hogy teljesen a vízben van. Nem sülyed el, csak a víz szinén úszik. A felső ruhámat becsomagoltam egy bőrtáskába és felkötöttem az árbócfára, hogy a víz ne érje. Vittem magammal egy könnyű kabátot, partraszállás előtt magamravettem, lábaimra fürdőcipőt, melyben a parton is egész bátran lehet járni, a missziói állomáson aztán felöltöztem. Ilyen utazásnak itt minden misszionárius ki van téve.

Virágvasárnap. — Megható hüség. — A hőmérő. — Kigyók. — A „tul-tul" halála.

Virágvasárnap nagyobb útat tettünk meg Doepke és de Roo misszionáriusokkal. Loniuban voltunk, ahová betegekhez hívták a „Miszisz Doktort". A kanura felpakoltunk élelmet, ruhaneműt és éjszakázáshoz szükséges dolgokat: szunyoghálót, takarót és ágynak is használható nyugszéket. Délelőtt 10 órakor indultunk el és délután négy órakor érkeztünk Loniuba. — 30—40-en vártak ránk a parton. Nagyszerű felvonulást rendeztek. Az egyik cipőt, a másik cukros dobozt vagy más szükséges dolgot ragadott meg. Akinek már semmi cipelni való nem jutott, az a kezemet fogta meg. Csaknem a tenyerükön vittek be a faluba. Valóságos diadalmenet volt. — Mivel a bennszülöttek sohasem egymás mellett, hanem mindig egymás mögött mennek, rendkívül hosszúra nyúlt az egész menet.

Több, framböziában vagy egyéb bajban szenvedő beteget találtam, de egy nyolcnapos gyermekágyas asszonynak volt a legsúlyosabb baja. Kétoldali tüdőgyulladással magas lázban feküdt a fekhely gyanánt szolgáló kemény fán.

Ahogy beléptem ehhez a beteg asszonyhoz, megragadó látvány tárult elém. A férje akkor már nyolc nap óta majdnem mindig az ölében tartotta. — Vagy harmincan pedig egész éjjel énekeltek mellette. — Néhányszor éjjel is felkeltem, hogy borogatást adjak neki. Ahányszor odamentem, mindig arra kértek, hogy imádkozzam a beteg meggyógyulásáért, ők pedig egész éjjel fáradhatatlanul énekeltek. A házban olyan rossz volt a levegő, hogy minden odamenetelemkor megfájdult a fejem. Alig bírtam addig is ott lenni, amíg a borogatást átváltottam, utána pedig csaknem leestem a lépesőről. A házak ugyanis magas cölöpökön állnak, a feljáró lépesőt gömbölyű fákból

készítik és néhány bevágással csinálnak bele lépcsőfokokat.

Másnap ismét több beteget hoztak hozzám. Tíz órakor azonban már visszaindultam a csónakkal, mert a férfiak átmentek Roszun-ba, ahonnan gyalog tértek haza. Szerettem volna aludni a kanun, de nem volt kedvező a szél és a fiúknak evezniök kellett. Az evezés pedig nem valami csendben megy végbe, mert közben annyira kurjongatnak, hogy még a halott is feltámadna rá. Ők azt hiszik, hogy csak úgy lehet elvégezni valamit, ha közben kiabálnak. Mi viszont a kiabálásukról tudjuk meg, hogy dolgoznak-e vagy sem. Hat óra hosszat kellett evezniök, mire hazaértünk. Borzasztóan elfáradtak és meg is éheztek, pedig az én ennivalómat is kiosztottam köztük.

Leginkább konzervből éltünk, amiket a németek küldtek csaknem minden hatodik héten. Ausztráliából is szoktunk hozatni, ha volt pénzünk. A konyhakertünk is termett valamit, amit megfőzhettünk, de útra mindig csak konzervet lehetett vinni, mert azt jól be lehet pakolni és nem árt neki a nagy meleg.

A természet csodálatos szépsége megragadott, mert azelőtt el sem tudtam képzelni ilyet. Ha szép idő volt — ritkán voltunk ugyan eső nélkül — a nappal és az éjszaka egyaránt gyönyörködtetett. Az apályról és a dagályról még a föld mozgását is észrevettük.

Néhány napra átmentem Mánuszra és egészen váratlanul postát kaptam. 14 levelet és néhány csomagot. A németek küldtek szeretetadományokat. Igen leleményes a szeretetük. Csupa hasznos dolgot küldtek, de persze még mindig maradt, amire szükségem lett volna. Hazulról is kaptam csomagot. Egy hazai karácsonyi csomag csak most érkezett meg, így aztán május végén is karácsonyt ünnepelhettem.

Hónapok multával egészen hozzászoktam már, hogy egyedül legyek Pitilu szigetén. Igaz, hogy a bennszülöttek állandóan körülöttem forgolódtak és így sohasem voltam magamban. Reggel, ahogy világosodott, már jöttek.

Az áhítatokat rendesen látogatták, naponként kétszer, reggel és este és sohasem unták meg. Még esőben is eljöttek. — (Pedig sem esernyőjük, sem ruhájuk nincs!) — Figyelmesen hallgatták az igehirdetést, amit Isten különös adománya folytán már pünkösdtől kezdve a bennszülöttek nyelvén végezhettem. Pitilun egy kicsit másképen, némi tájszólással beszélnek, de megértik a mánuszi nyelvet is tökéletesen.

Eredeti dolgok fordultak elő. Sok volt a beteg és ezért a hőmérőt is használatba vettem. Nagy lett aztán a respektus. Még a lélegzetüket is visszafojtották, amíg a hőmérő a hónuk alatt volt. Áhítatosan várták, hogy az üveg megmutassa, ki milyen beteg.

Amikor a szigeteken elterjedt a hír, hogy egy „Miszisz Doktor" van Pitilun, elkezdtek mindenfelé hívni a betegekhez, hogy „imádkozzam" értük. A gyógyszerre nem nagy súlyt helyeztek, de az éneket és imát mindig megkívánták a beteg mellett.

Nagyon örültem, amikor kaptam Kunst Iréntől egy üdvözlő levelet. Én addig még nem jutottam hozzá, hogy írjak neki. Általában a német missziótól mindig nagyon sok postát kaptam és majdnem minden hajó hozott valami kis csomagot is tőlük. Két olyan embertől is kaptam csomagot, akiket csak egyszer láttam életemben, amikor Németországban missziói előadó körúton voltam. Nagyon ügyesen becsomagolva aszalt gyümölcsöt és egyéb konzervfélét küldött az egyik, a másik pedig fogkefét, szappant, mosdókesztyűt és egyéb hasznos dolgot, amikért különösen hálás voltam, mert az enyéim, amiket magammal hoztam, nagyon hamar elkoptak. Tartalékot is hoztam ugyan, de az a kabinkofferemben volt, az pedig addig még mindig nem érkezett meg. Valahol kirakták a hajóból és nem találták meg.

Amikor Pitilun elhelyezkedtem és kis holmimat, amit magammal hoztam otthonról, kipakoltam, láttam, hogy mennyi sok mindenre nem gondoltam. Pl. csak két pár evőeszközt hoztam és két kávéscsészét, így aztán igazán leleményesnek kellett lennem, hogy

hogyan is tálaljak edény hiányában, ha a missziói állomásról vendégem érkezett. Jó volt, hogy nem voltak kényesek, mert így a konzervdobozokat is felhasználhattam edénynek.

Rengeteg kígyó van Pitilun. Egyik este, amint beteghez mentem, egy méteres kígyót találtam. Ha nem lett volna lámpám, épen a derekára léptem volna. De észrevettem és megrövidítettem a lépésemet. Nem lett volna kellemes rálépni, mert azonnal megmegharapott volna. Botot kerestem, hogy agyonüssem, de a kígyó akkorra már eltünt. Nehezen tudtam ugyanis mozogni, mivel az egyik kezemben a lámpa volt, a másikban pedig a gyógyszeres kosaram, amelyben teát és rizst vittem a betegnek.

Azért szaporodtak el annyira a kígyók, mert a feketék nem irtják ki. Szörnyen félnek tőlük és nem merik agyonütni.

Egyszer az iskolában az esti áhítat alatt négy-öt férfi felugrálva menekült kifelé. Kérdeztem, hogy mi baj van.

— Sátán i da malago (Itt a Sátán) — mondták és egy pontra mutattak.

Odamentem a lámpával. Egy kígyó volt.

Egészen váratlanul meghalt a második törzsfőnök. Szívszélhüdés érte. Volt már vagy 11 óra, amikor hallottam a nagy jajgatást. Mindjárt jött is két fiú jelenteni, hogy meghalt a „tul-tul".

Azonnal felkeltem és odamentem, gondolva, hogy segíthetek még. De már csak a halál beállását állapítottam meg.

Attól kezdve mindenki nagy ijedelemben volt. Bár este a sötétben is nagyon jól látnak a bennszülöttek, mégis minden kis zörejtől úgy megijedtek, hogy szinte a vér is megfagyott ereikben. A tul-tul halála után, amikor épen egy beteget látogattam meg s nála énekeltem és imádkoztam, hívtak egy lakásba. Azt mondták, hogy ott lakik a Sátán. Ott is

énekeltünk és imádkoztam, hogy Isten üzze ki a Sátánt a szivekből.

Sokszor annyira féltek, hogy rajtam is csaknem erőt vett a félelem. Hiszen egyedül aludtam, a nagy meleg miatt teljesen nyitott ajtó mellett, az ablaknak is csak a helye volt meg.

A feketék közül egyesek valóságos imaharcba kezdtek. Éjjel-nappal jöttek hozzám kívánságukkal:
— Miszisz, rarid (imádkozzunk).

Volt egy ember, aki mindennap eljött és meg sem várta, hogy foglalkozzam vele, egyszerüen bement a szobába, térdreborult és imádkozott. — Amikor ilyeneket láttam, az öröm könnye szökött a szemembe.

Többen elhozták féltve őrzött kincseiket, amiket arra használtak fel, hogy a sátánnak kedveskedjenek vele. Azért hozták el hozzám, hogy égessem el őket.

Reszkető kezekkel adták át ezeket a tárgyakat, még a hangjuk is elhalkult, mert attól féltek, hogy a sátán meghallja és megbosszulja magát rajtuk.

Mik voltak ezek a dolgok?

Egy darab gyökér, kő, egy darab embercsont, vagy széndarab. Ezeknek mind valamilyen erőt tulajdonitottak. Most aztán egyesek megpróbálták, hogy elvetve maguktól ezeket a dolgokat, Jézust kövessék szabadon.

Minden tele van a megevett emberek borzalmas emlékével. Nem is csodálom, hogy féltek a bennszülöttek! Okuk volt rá! A lelkiismeret bánthatta őket!

Doepke testvér akkoriban épitett Mánuszon konyhát és ahogy a cölöpök számára gödröt ástak, két emberi lábszárcsontot találtak. Azt hirdették ezek, hogy azon a helyen is, ahol ez a kis ház áll, emberáldozatok történtek. — Milyen jó volt tudni ilyen dolgoktól körülvéve, hogy Jézus él, velem van, nem kell félnem, ember mit árthat nékem!

10.

Veszedelemben a tengeren. — A fekete Zákeus. — Gyermekkar. — Hylonai birkózása.

Július elsején átmentem Mánuszra, hogy egy napot töltsek a missziói állomáson és együtt imádkozzam az állomáson lévő munkástestvéreimmel. Másnap, kedden jött értem Po Mses Pitiluról, hogy hazavigyen. Egészen kis kanuval jött.

A tenger meglehetősen nyugtalan volt, de ellenszél nem fújt és így azt gondoltuk, hogy félórai vitorlázás után hazaérünk Pitilura. Sok mindent kellett vinnünk. Élelem, petróleum, mosófazék, a szakácsomnak sak-sak stb. került a kis kanura.

Egy ideig egészen jól haladtunk. Aztán jött egy nagyobb szél és a vitorlát be kellett vonni, de már késő volt. A kanu akkorra egészen megtelt vízzel. Én a kanu végén ültem, erősen tartva a kormányt. Egyszer csak azt vettem észre, hogy a mosófazék teteje eltünt a tengerben. Po Mses is meglátta és eleresztve a vitorlát, amelyet meg akart erősíteni, a fedél után ugrott. A meg nem erősített vitorlát ekkor elkapta a szél, a kanu egy pillantás alatt oldalra fordult, úgy hogy mindenféle, ami csak a kanun volt, szép lassan csúszni kezdett lefelé a vízbe. Csak egy kézzel tudtam ellensúlyt adni a kanunak, mivel a kormányt nem engedhettem el, de így is sikerült megakadályoznom a holmik vízbe esését. Közben kiáltottam Po Msesnek, hogy hagyja a fazék tetejét, inkább jöjjön segíteni a kormányhoz, mert már nem bírom soká tartani.

Mindez csak néhány percig tartott. Po Mses elérte a kanut, amely ezzel visszanyerte egyensúlyát. Azután vettük csak észre, hogy bár Po Mses a fedőt megmentette, de maga a sak-sak, a szakács eledele eltünt a halak országában. A vitorlát nem is tudtuk fölhúzni, mert úgy tele volt a kanu, hogy mi is derékig ültünk a vízben.

Po Mses azután teljes erővel evezni kezdett, én

kormányoztam és így értünk három órai nehéz hajózás után délután négy órakor Pitilura.

Teljesen átázva és átfázva szálltam ki a kanuból, mert a vihar még mindig tartott. Nem kellett messze mennem, mert a házunk csak öt lépésnyire van a tengertől, csupán egy sor pálma választja el.

Gyorsan átöltöztem, de nem tudtam felmelegedni, így öt óra tájban ágyba feküdtem, ahol forró tea elfogyasztása után az összes takaróimat magamra terítettem, ami aztán egy kissé használt.

Nem sokáig maradhattam az ágyban, mert jött a szakácsom, Lomon és azt mondta, hogy Po Kai, a házunk telkének tulajdonosa nagyon beteg és nagyon sír, mert valami nagy bűnt követett el.

Azonnal felkeltem, mindent magamra szedtem, hogy ne fázzam annyira. — Mire készen lettem, akkorra Po Kai ott volt nálam.

Reszketve mondta el, hogy egy embertől ellopott három darab kókuszdiót és még hozzá vasárnap. Most aztán nem tud aludni se, mert állandóan odamegy hozzá a sátán, ő pedig nem akar a sátáné lenni.

Imádkoztam vele és ő is igazi bűnbánattal imádkozott: — Jézus, én öt kókuszdiót adok vissza annak, akitől hármat elvettem, csak mossál meg a te véreddel! —

Zákeusra kellett gondolnom és hittem, hogy itt is azt mondhatta az Úr: — Ma lett idvessége ennek a háznak. —

Mivel már este volt, Po Kai nem bírt felmászni a 60—70 m. magas kókuszfára. De meg lázas is volt és így elhatároztuk, hogy másnap visszük vissza a diót. Megígértem, hogy én is segítek neki. Másnap azonban 40 fokos láza volt és megint nem lehetett a dolgot elintézni.

Csütörtökön délután Po Kai még mindig 38 fokos lázzal felmászott arra a magas fára, amely az övé volt és ledobott 5 darab diót. Utána megint any-

nyira gyenge volt, hogy nem tudtuk elvinni a diókat aznap, hanem csak pénteken.

A pénteki út valóságos golgotai út volt Po Kai számára, de győzedelmeskedett. Először felvett három diót, én kettőt, de nem bírta el. Egy leány jött a segítségére.

Akik látták, megkérdezték: — Hova viszitek azokat a diókat? — Feltűnt nekik, hogy én is segítek.

Po Kai elszántan felelte: — Loptam és most viszem vissza. —

Ilyen még nem történt egész Mánuszon, hogy valaki kókuszdiót visszavigyen annak, akitől ellopta.

Utána vidám és boldog volt Po Kai és most is az. Meg is gyógyult.

Egyik szombaton, mivel olyankor nem volt tanítás, gondoltam, teszek egy sétát a gyerekekkel. Szépen párba állítottam őket és az „Isten szeretet", „Fel barátim", „Kövesd a Jézust" kezdetű énekeket énekelve körülmentünk a szigeten. A feketék ilyet még soha sem láttak, hogy ennyi, vagy 30 gyerek ilyen szép rendben énekelve menjen. Igen örültek neki.

Ahogy a lakásom felé közeledtünk, egy férfi hívott a beteg feleségéhez. Csak később akartam felkeresni, de azt mondta, hogy a felesége szeretné, ha a gyermekek is énekelnének neki.

Igy aztán mindnyájan bementünk. Az asszony a lakás közepén feküdt a földön.

A gyermekek szó nélkül körbeálltak az asszony körül és megfogták egymás kezét. Annak az éneknek az eléneklése után, amelyet az asszony kívánt, letérdeltem a beteg mellé és imádkoztam. Amint az imát befejeztem, hallottam, hogy egyik gyerek a másik után imádkozik a beteg asszonyért. Felnéztem és láttam, hogy egyik-másik nagyobb fiú és leány imádkozik.

Aztán szép rendben kivonultak és az „Isten szeretet" kezdetű ének csak úgy harsogott az ajkukon. Nagyon szerettem volna, ha a mi magyar gyerekeink

látták volna, hogyan tudnak ezek a „vad" fekete, pogány gyerekek szolgálni.

Ahogy lakásomhoz értünk, megvendégeltem őket teával és egy kis süteménnyel. A gyerekek aztán hálából söprögetéshez kezdtek. Elsöpörték még az útat is. Még seprüről sem kellett gondoskodnom, készítettek maguknak. Általában sohasem jöttek zavarba, ha valami hiányzott, egyszerüen csinálták maguknak, ami kellett. Roppant leleményesek, sokat tanulhattam tőlük. — Amíg a nagyobbak söpörtek, a kisebbek két darab lapos fával elhordták a szemetet.

Egy igazi pogány jelenet, aminek szemtanúja voltam, úgy hatott rám, hogy majdnem összeestem.

Hallottam, hogy egy fiatal leányt, aki különben a legkomolyabbak közé tartozott, söt már imádkozott is Jézushoz, egy teljesen hitetlen, pogány férfi akar feleségül venni. Az ügy a törzsfőnök előtt volt épen. Elmentem figyelmeztetni a leányt, hogy ha pogány módra megy férjhez, megtagadja Jézust.

Roppant sokan álltak a törzsfőnök háza előtti téren. A leány szülei is.

— Hol van Hylonai? — kérdeztem.

Középre mutattak. Ott állt Hylonai, barátnőitől körülvéve.

Odamentem hozzá és figyelmeztettem.

Sírni kezdett, de nem volt sok időnk, mert egy csapat nő jött, élükön egy fiatal asszony. Hylonainak ki kellett állni a középre.

Nem tudtam, mi fog következni. Egyszercsak látom, hogy a fiatalasszony nekimegy Hylonainak és vad birkózás kezdődik. A barátnők ugyanúgy. Mindegyik talált magának ellenséget, akit igyekezett a földhöz vágni. Természetesen, mindez nem ment csendben, hanem éktelen lármát csaptak, hogy a vér is megfagyott ereimben. Nem értettem az egész dolgot, azért megkérdeztem, hogy miért birkózik az a fiatalasszony Hylonaival.

Megtudtam, hogy ez az asszony annak az embernek a felesége, aki Hylonait második asszonynak

akarja magához venni. Attól függ minden, hogy Hylonai milyen erős. Ha legyőzi az asszony, akkor Hylonai nem lehet második feleség.

Közben mindig nagyobb lett a lárma, sokan a földön fetrengtek már, de még ott is ütötték, harapták egymást. És Hylonai még mindig bírta.

Annyira elvadult a jelenet, hogy a férfiak fejszéiket vagdosták a földbe, olyan közel a nőkhöz, hogy engem mindig az iszonyat fogott el, hogy valamelyiket megsebesítik.

Nem bírtam tovább nézni, mert csak magam voltam, nem állt mellettem senki, aki támogatott volna. Így sírva hazavánszorogtam. Sirattam Hylonait.

Sokáig tartott, amíg végre jöttek az emberek jelenteni, hogy Hylonai győzött. Nemsokára jött Hylonai is. Behívtam a szobámba. Komolyan megmondtam neki, hogy mi fog következni rá, ha vissza nem lép. — Erre elkezdett sírni, majd letérdeltünk imádkozni és Hylonai kérte Istent, hogy bocsásson meg néki, amiért ő most elhagyta s fogadja vissza.

Elkísértem a szüleihez és azoknak is megmondtam, hogy mi vár a lányukra, ha ezt a lépést megteszi. Az anya sírt, az apa pedig mélyen elgondolkozva így szólt: — Miszisz, ha te tudsz egy olyan férfit, akinek még nincs felesége és elvenné Hylonait, jó, akkor nem megy ehhez az emberhez, akinek már van felesége.

Most aztán keresnem kellett valakit. — Nagyon megviselt ez a látvány. Az európai idegek nem bírnak el annyit, amennyit ezek a feketék. Igaz, hogy akkor lázam is volt.

11.

Haláleset. — Posta. — A pitilui gyerekek. — Japán ültetvényes. — Lomon.

Szeptember 7-én délután egy beteg férfihez hívtak, mert hirtelen rosszul lett. Azonnal mentem. A közelemben laktak, vagy 200 lépésnyire tőlem. Azon-

nal láttam, hogy vagy a legutolsó stádiumában lévő vakbélgyulladása, vagy bélcsavarodása van. Borogatást és orvosságot adtam, hogy enyhítsem szenvedését. A kedves feketéim pedig folyton énekeltek és imádkoztak a beteg mellett. Szombaton reggel már nem volt pulzusa. Délután a kámfor injekció után sem lett erősebb. Estefelé meghalt.

Mindenki kérdőleg nézett rám, mert ez volt az első eset, amióta itt vagyok, hogy a mi gyülekezetünkből valaki meghalt. — Miszisz, i derbe? (Hogy lehet ez?) — kérdezték.

Mondtam, hogy Jézus egy angyalt küldött és az égbe vitte a lelkét. Erre az asszony elkezdett rettenetesen sírni, de úgy, ahogy csak ezek a szegény pogányok tudnak.

Ez mintegy jeladás volt, hogy minden jelenlevő sírni kezdjen. Úgy éreztem, hogy még az agyvelőm is megreszket belé. Úgy sírtak egész éjjel a halott mellett, hogy aludni sem tudtam. Egyesek valósággal beleüvöltöttek a sötét éjszakába. Mintha a pokol összes ördögei szabadságot kaptak volna, hogy tomboljanak ezen a kis szigeten.

Vasárnap reggel, amint a nap már feljött az égen, elkezdték a dobokat verni. Hat-hét különböző nagyságú fából készített dob valami különös ütemre verése jelenti a haláleseted a sziget lakóinak. Minden félórában 10 percig verik a dobokat, de olyan lármával, hogy áthallatszik a szomszédos szigetekre is és a taktusból, ahogy a dobot verik, mindenki megtudja, hogy férfi vagy nő-e a halott.

Állandóan tartott az üvöltés. Egyesek már teljesen kimerülve és berekedve ültek a halott mellett. A holttest már oszlásnak indult. Közben újabb emberek jöttek, akik a sírásba és üvöltésbe még nem rekedtek bele. A ház tele volt állandóan néppel, még a kisgyerekek sem hiányoztak. Hogy a hulla szagát ne érezzék, több helyen tüzet raktak, nagy füstöt csináltak és sírtak tovább étlen-szomjan, hogy a meghalt lelke lássa, mennyire szerették. — Attól félnek, hogy a meghalt lelke nem lesz velük megelégedve,

eljön és bosszúból elviszi azt, aki nem üvölt elég hangosan. Szegény emberek! Micsoda iszonyatos mélysége a sötétségnek!

Igy ment ez napról-napról. Az özvegy egészen kimerült és belebetegedett. Vittem neki egy kis teát, hogy legalább igyék. Nem akarta elfogadni, de mások is biztatták. Amikor megitta a teát, hálásan simogatta meg a kezemet a többiekkel együtt. Igy adtak kifejezést szeretetüknek.

Vasárnap éjjel még mindig szünet nélkül üvöltöttek, doboltak, közben egy disznót öltek le a halotti torhoz.

A disznóölés itt nem olyan egyszerű művelet, mint Magyarországon. A disznót négy lábánál fogva felkötik egy rúdra. Azután két férfi a vállára emelve végighordozza a szigeten. Közben tülkölnek, dobolnak, ujjongva kiáltoznak, hogy mindenki tudja, és lássa, hogy disznóölés lesz.

Néhány évvel ezelőtt még emberekkel tettek így, mint most a disznóval.

Hétfőn reggel megkétszereződött az iszonyatos lárma. A ház megtelt füsttel, mert a halott fekhelye körül vagy öt helyen is tüzeltek, hogy a füst ne engedje megromolni a holttestet. Közben a ház mellett gödröt ástak, oda akarták temetni a halottat. Délelőtt értem jöttek, hogy énekeljek és imádkozzam a sírnál. Elmentem. Ott még várnom kellett, amíg a halottat begöngyölték egy gyékénybe és köteleken leeresztették a gödörbe. Mindez fülsiketítő örjöngés, kiabálás és jajgatás között folyt le, amit csak a disznó sivítása múlt fölül. Ilyen körülmények között nem volt könnyű feladat énekelni és imádkozni. Emberi erővel nem is tudtam volna megtenni. De Isten erőt adott hozzá.

Temetés után el kellett mennem a halott özvegyéhez.

Később, amikor beesteledett, egész csapat asszonyt, lányt és gyermeket láttam ülni a sötétben a halott sírjánál.

— Mit csináltok itt? — kérdeztem tőlük.

— Figyeljük a sírt, nem jön-e ki a halott, — felelték.

A félelemnek a lelke vett erőt rajtuk. Az esti áhitat után erős, daliás férfiak jöttek hozzám és aggodalmas, reszkető hangon kérdezték: — Hol van a lelke annak az embernek? Szeretnénk egy ágat szúrni a ház falába, hogy halljuk, ha a sátán éjjel erre jár.

Megnyugtattam őket: — itt csak a test fekszik, a lélek Isten előtt áll és számot ad a földön elkövetett cselekedeiről. —

Nem akarták elhinni és az egyik férfi elment és egy faágat tüzött a ház falába.

Különös öröm fogott el, amikor hallottam, hogy jön a „Montoro". Vártam, vajjon mit fog hozni nekem. Talán az elveszett kabinkofferemet, amibe anynyi szükséges holmim volt bepakolva, amiket nélkülöznöm kellett? Nem tudtam mit hoz, de mégis örültem és az én feketéim velem együtt örültek, pedig ők nem is kaptak postát.

Egyszercsak korán reggel felhangzott a fekete gyerekek ujjongása a sziget csúcsáról jelezve, hogy megjött a Montoro. Nem láttam semmit sem, de az ő gyakorlott szemük észrevette a láthatáron a hajó füstjét. Én csak néhány óra mulva láttam meg az árbócra erősített zászlót. Egész nap vártam, hogy Doepke misszionárius, aki mindig eléje ment a hajónak, elküldi a postámat Pitilura. Mivel azonban Pitiluról nem ment ki senki sem a hajóhoz, nem tudta kivel elküldeni. Másnap is hiába vártam, nem jött semmi. Este korán ágyba tértem, mivel egy kissé lázas voltam és az ágyamban imádkoztam. Egyszercsak két ember kopogtatott be hozzám, kezükben egy dobozzal és azt mondták, hogy Lugoson voltak, onnan hoztak élelmiszert és postát. Nagy fájdalmamra azonban az összes postám mindössze egy levélből állott, az is csak egy bibliakör hivatalos értesítése volt. Elszomorodva mentem vissza ágyamba.

Másnap késő este Tina testvér jött hozzám Lu-

gosról és egész csomó levelet hozott. Ugyanis az ajánlott leveleket csak később adta ki mindig a posta. Nagy volt az örömük a kis fekete gyerekeknek is, akik éppen akkor nálam voltak, amikor Tina testvér megérkezett és azonnal megláthatták azokat a képeket, amelyeket kaptam.

Mindegyik képről meg kellett magyaráznom, hogy melyik mit ábrázol, mert ők sem elefántot, sem tigrist nem láttak még képen sem. Egyesek meg is ijedtek az egyik képen levő nagy elefánttól, mert azt hitték, hogy az elefánt emberhússal él. Mindegyik gyerek Jézus képet akart kapni. Nagyon szeretik azokat a képeket, amelyeken Jézus látható. Ezeket aztán a házuk pálmalevélből készült falára akasztják.

A gyermekekben mindig sok örömöm volt. Nagyon szerettek iskolába járni. És rendesen eljártak akár napsütéses, akár esős idő volt. Már a gyermekeken is meglátszik az, hogy az asszonyoknak kell mindenféle munkát végezniök. A kislányok sokkal többet dolgoznak, mint a fiúk. A 6—8 éves lánykáknak már vizet kell hordaniok, fát szedniök az erdőben, sőt azt össze is kell vágniok. Amikor Magyarországról meséltem nekik, nagyon elcsodálkoztak. Mivel itt mindig nyár van, ők el sem tudták képzelni, hogyan lehet az, hogy a víz nálunk megkeményedik.

Érdekes, hogy a fekete gyerekek nem irigyek egymásra. Amijük van, mindent szétosztanak egymás között. Ha az egyik kap egy darab halat, alig marad neki valami, mind elosztja a többi között. Egyszer az egyik fiú az iskolában nagyon rendetlen volt. Többször is figyelmeztettem, de nem használt. Odamentem hozzá és hármat a tenyerébe csaptam egy ceruzával. Öten is elkezdtek sírni, annyira sajnálták a rendetlenkedőt.

Van Pitilun egy japán ültetvényes-felügyelő, akinek a felesége bennszülött. Két gyermekük van. Az asszony beteg volt és hívtak hozzá. Megfelelő gyógyszert adtam neki és imádkoztam meggyógyulá-

sáért. Isten meghallgatta az imádságot, az asszony meggyógyult és aztán hálából a férje mindenféle élelmiszert küldött, almát és a hajón vásárolt fejeskáposztát is még a többféle konzerv mellett. Én pedig kis nadrágokat varrtam a fiainak. Ide küldte a varrógépet és itt hagyta, hogy én használjam, mert a felesége nem igen tudott varrni rajta. Küldött azután halat is, két ruhának való valódi japán selymet, majd pedig hozzáfogott, hogy egy kanut készít a számomra és egy nyugszéket.

Igy gondoskodott Isten állandóan rólam. Az állomáson sokszor a legnagyobb aggodalomban voltak miattam, mert úgy tudták, hogy csak négy napra való kenyerem és lisztem van, közben pedig soha sem voltam olyan bőségben, mint az akkori háztartásomban.

Nagyszerű segítőm akadt Lomonban. Szakácsom, nyelvmesterem, az iskolában segítőtársam lett. Nagyon ügyesen főzött, kezét mindig tisztán tartotta és kis holminkra jobban vigyázott, mint én magam. Mosott és vasalt rám. Este pedig elkísért a betegek látogatására, ahol énekeltünk és ő is imádkozott. Amikor beteg voltam, úgy ápolt, mint az édesanyám. Nagyon szerette Jézust és minden reményem meg volt arra, hogy karácsonyra meg is kereszteljük. Fizetése 5 m. 60 cm. hosszú kelme körülkötőnek és aztán az élelmül szolgáló táró és sak-sak volt.

Nagyon boldognak és nyugodtnak éreztem magam, bár csendességben ritkán hagytak. Jött egy férfi és el kezdett olvasni, de közben minden mondatot meg kellett néki magyaráznom. A leányok állandóan körülöttem énekelgettek, a gyermekek ugráltak, úgyhogy alig tudtam valami dolgomat végezni. Mégis nyugodt volt az életem. Megnyugtatott a tenger, az emberek nyugalma, de legfőképen az a tudat, hogy Isten állított ide és itt is otthonom van. Azelőtt sohasem éreztem magam sehol annyira otthon, mint itt.

Amennyire érdekesek előttünk egyes szokásaik, ép

annyira különlegesek előttük a mi szokásaink. Például a csókot nem ismerik. Ha látták, hogy Tina testvér megcsókolt, amikor hozzám jött, mindig kinevettek. Megmagyaráztam nekik, hogy nálunk a csók a szeretetnek a jele. Lomon aztán meg is tette egyik-másik kis csöppséggel, hogy megcsókolta őket, de amellett mindig nagyot nevetett, hogy ő is így tesz. Ők úgy adnak kifejezést szeretetüknek, hogy vagy ütögetik, vagy nyalják és harapják egymást. Sokszor elnéztem, ahogy a kisgyerekek — igazán, mint a kis kutyák — nyalták anyjukat és viszont azok őket.

Amikor köröm gyülekeztek, rendszerint pipázgatva oda szoktak ülni a verandámra és figyelték, hogy mit csinálok. A nők pipázgatva dolgozgattak is közben. Készítették kötényüket. Amellett egymással is elbeszélgettek, nevetgéltek. De a beszélgetésük általában éneklés. Persze pápua dallamra, ami olyan kellemetlen az ember fülének, hogy szinte hidegrázást kap tőle.

Egy 10 hónapos kis leánykát kaptam örökbe. Hinen a neve. Nagyon megszeretett engem. Roppant helyes volt, amikor járni tanult. Amikor a megetetése után meg szoktam mosdatni szappannal, mindig tiltakozott, utána azután édesen elaludt ágyamon, a moszkitó háló alatt.

Egy kis kutyát is kaptam. Igazi magyar nevet adtam neki. Tiszának hívom a helyes kis hűséges állatot.

Isten segítségével folyton láthattam Isten Igéje munkájának növekvő eredményét. Mindig többen lettek, akik már imádkozni kezdtek. Néhány férfi, leány és asszony, sőt néhány gyermek is. Persze mindnyájuknak van tőlem is kérnivalójuk bőven. Mind szeretné, ha ruhát — ha csak egy bluzt vagy kötényt is, — de ruhát adnék neki. Szerettem volna hozmegörvendeztetni őket, de soha sem volt annyi hozzávaló vásznam, hogy varrhattam volna mindnyájuknak.

Azoknak a férfiaknak, akik megtanultak írni és

olvasni, mindig ünnepi örömet jelentett, ha tintához juthattak és tollal írhattak. Lomonnak is nagyon szívéből fakadó kívánsága volt a tinta, toll és a levélpapír. — Lomon csak az én kis termetemmel nem volt megelégedve. Azt mondta: — azért vagy te Misziszem olyan kicsi, mert keveset eszel. Ha sokat eszel, olyan nagy leszel, mint én. —

12.

Hi Gunan beteg. — Lomon menyasszonya. — „Hazai."

Szeptember közepén a missziói állomásra kellett mennem, mivel de Roo misszionárius felesége súlyos beteg, maláriás lett. Azután pedig, amikor már javulásnak indult, közelgett második gyermeke születésének ideje. Ott kellett maradnom addig.

Október közepén nagy nyugtalanságot éreztem Pitilu miatt. Úgy éreztem, hogy át kell mennem, de mivel a tenger nagyon nyugtalan volt napokon át, várnom kellett. Szombaton, okt. 13-án értem jöttek Pitiluról, át is mentem, hogy este imaórát, másnap pedig istentiszteletet tartsak.

Alig szálltam a partra, jelentették, hogy Hi Gunan, egy 14—15 éves kis lányka súlyos beteg. Ez a kislány különösen közel állt a szívemhez, mert apja-anyja elhagyta. Az apja kínai, Rabaulban lakott, ahol az édesanyja szolgált azelőtt. Éppen úgy élt, mint a bennszülöttek, csak nem bírt el annyit. Nagyon szorgalmasan dolgozott, amiért azonban több verést kapott, mint ételt. A kisleány sokszor jött hozzám ezzel: — éhes vagyok! — és mély szomorúság ült az arcán. Megosztottam vele, amim volt, amiért mindig igen hálás volt szegény. Rendesen látogatta az iskolát és az áhitatokat, sőt már egynéhányszor a saját szavaival imádkozott.

Közel lakik hozzám, — azonnal odamentem.

Amint beléptem az alacsony kunyhóba, szemei megteltek könnyel. Bizony, a halál küszöbén állt,

már szinte hullaszaga volt. Már egy hét óta feküdt nagy lázzal. A nyomorúságos ételüket, ami táróból és sak-sakból áll, nem tudta a nehéz beteg megenni, így aztán az éhenhaláshoz volt közel.

Kérdeztem: — Mi fáj? —

A derekát mutatta, de nem is csoda, hiszen az a három darab fa, amit egy gyékénnyel takartak le, nem puha ágy volt. Súlyos betegen is ezen feküdt.

— Mit ennél? — kérdeztem.

— Kenyeret! — válaszolta halk hangon.

Azonnal vittem neki kenyeret és teát. Mohón kapott utána, el is fogyasztotta azonnal.

Este későn is megnéztem szegényt. Többen voltak a kunyhóban a gyülekezetünk férfiai közül; ott guggoltak a tűz körül, énekelgettek és imádkoztak.

Hi Gunan elmesélte, hogy az előző éjszaka Peruán apja, aki egy hónappal azelőtt halt meg, nála volt és el akarta őt vinni. — Peruán apja rokona volt Hi Gunan apjának és közvetlen szomszédok is voltak.

A leányka elbeszélésére az erős kannibáloknak a szemeiben rémséges félelem tükröződött. Hiába mondtam, hogy a halott nem tud jönni, nem tudtak szabadulni a félelemtől, hanem reszketve énekelgettek tovább.

Vasárnap istentisztelet után összegyüjtöttem a gyermekeket, hogy meglátogassuk Hi Gunánt és hogy még egyszer együtt énekelhessen és imádkozhassék az iskolatársaival.

Szegény sírt, amint a 22 gyermek bement a házba és a földön helyet foglalt. Kérdésemre, hogy mit énekeljünk, egy gyermekéneket nevezett meg: „A gyermekek igen boldogan élnek, Jézus kirendeli az eledelüket...“ Utána néhány gyermek imádkozott és mind búcsút vettek Hi Gunántól.

Én aztán vittem neki levest, teát, rizst és kenyeret, elvittem alája az egyik vánkosom is, hogy kényelmebben fekhessen. Este ismét ott énekeltünk és imádkoztunk a férfiakkal. Úgy 10 óra tájban mentem haza.

Otthon egy ember jött hozzám és így szólt: — Miszisz, én nagyon félek hazamenni, mert a meghalt férfi itt jár az úton és meg akar fogni, hogy elvigyen. — Gondoltam, hogy elkísérem, de nagyon fáradtnak éreztem magam, így aztán azt mondtam, hogy imádkozzunk. Mindketten térdre borultunk.

Amikor felálltunk, így szólt: — Most már nem félek. — Mondtam, hogy énekelve menjen és ne gondoljon másra, csakis Jézusra, aki elküldött sok angyalt, hogy őt őrízzék. Előbb azonban mossa le az arcáról a festéket. Ugyanis a gyász jeléül kifestette magát. Le is mosakodott azonnal a tengerben és tovább ment.

Alig hogy elaludtam, irtózatos kiáltásra ébredtem fel, ami még azután is sokáig megremegtetett, ha rágondoltam. Azt hittem először, hogy valaki látott valamit és megijedt. De a kiáltás ismétlődött, sőt már többen kezdtek kiabálni és dobolni is.

Gyorsan ruhát kaptam magamra és viharlámpával a kezemben siettem Hi Gunánhoz, ahol már ének csendült az éjszakában. Énekelték: „Damu Jehova or be gulen“ (Jehova Atyánk, őrízz meg minket).

A házhoz érve láttam, hogy vagy nyolcan ülnek a tűz körül és énekelnek. Kérdeztem: — mi volt az? — Azt mondták: — Hi Gunán éppen úgy tett, mint aki meghalt. — Azért kezdtek el kiabálni és dobot verni, hogy a gonosz lelket elűzzék.

Egy ideig még én is velük énekeltem, azután imádkoztunk és haza mentem. De nem tudtam aludni, mert egyre hallani véltem azt az irtózatos kiáltást, amit nagyon nehezen tudtam megszokni. Jobb is volt, hogy nem aludtam, mert így egész reggelig tudtam imádkozni Hi Gunánért és úgy éreztem, Isten meghallgatja imádságomat.

Másnapra Hi Gunán jobban lett, tudott enni és aludni. Az áldott orvos megérintette és meggyógyult. Ismét megtapasztaltam, hogy van imádságot meghallgató és segítségünkre siető mennyei Atyánk!

Amíg Lugoson voltam, Lomon szabadságot élvezett. Házat épített magának, mert ahol addig lakott, nagyon sok rossz beszéd folyt és este nem tudott imádkozni, a többiek zavarták.

Már régebben hallottam, hogy menyasszonya van, aki most a bennszülöttek szokása szerint „fogságban“ volt, azaz készítette magát jövendő férje számára. Védte magát a nap ellen, mert nem volt szabad hat hónapon át napnak vagy esőnek érnie. Nem volt szabad semmiféle munkát végeznie, sőt még a beteg édesanyját, akivel együtt lakott, sem volt szabad megérintenie. Az tartozott a menyasszonysághoz, hogy jól egyék. A vőlegénynek kellett volna ennivalóról gondoskodnia. — Lomon ezt elmulasztotta, mert nem akarta a leányt feleségül venni. — Ha napközben ki akart menni a házból, egy földig érő gyékényt terített magára, amelyet úgy kellett mindig fordítania, hogy a naptól mindenképen megvédje. Ezt teszi minden menyasszony, közben egy kicsit megvilágosodik a bőre, ami nagyon megszépíti.

Lomon ugyan nem akarta feleségül venni a lányt, mivel az nem szerette Jézust, dehát ezt nem a vőlegény határozza meg, sem a menyasszony, hanem a rokonság.

Lomon menyasszonya már több mint egy évig gyakorolta a menyasszonyságot, mert Lomon nem ment érte. Most aztán hallottam, hogy Lomon felesége — a menyasszonyt is feleségnek hívják, — megmosakodott. Ez azt jelentette, hogy nagy ünneplés keretében, amire sok vendég igen sok ennivalót hordott össze, a menyasszonyt feldiszítették tetőtőltalpig kutyafoglánccal, gyönggyel és színes sálakkal, amiket a vőlegénynek kellett a menyasszony áraként fizetnie. Aztán végigvezették a szigeten. Doboltak, csigaház kürtökön kürtöltek előtte és nagy sereg nép kiabálva kísérte.

Nem tudtam, mit fog most Lomon csinálni. Világos lett előttem, hogy át kell mennem Pitilura, beszélnem kell Lomonnal és erősítenem kell imádsággal a hitében, hogy kitartson Jézus mellett.

Át is mentem. Amint Lomon megpillantott, egészen zavarba jött. Azonnal a tengerhez ment megmosakodni, tiszta körülkötőt kötött és csak azután jött, hogy az egész dolgot elbeszélje.

Bementünk az iskolába, mert ez volt az egyetlen hely, ahol teljesen zavartalanul imádkozhattunk.

— Mit tettél Lomon? Mindig azt mondtad, hogy Jézust szeresse előbb a menyasszonyod, azután veszed feleségül! —

Lomon heves sírásra fakadt. Még nem láttam bennszülött férfit hangtalanul zokogni. Sírva mondta el:

— Miszisz, nem én vettem meg a leányt, hanem a testvéreim fizettek neki mindent. Nem tudom, mit tegyek most. Azok szégyenlik, hogy nekem még nincs feleségem és nem értik meg, hogy én Jézust szeretem. Most már nem lehet segíteni a dolgon. Tíz nap múlva jön hozzám és nem kergethetem el. Nagyon fáj a szívem, mert félek, hogy Jézus elhagy. —

November 9-én született meg de Rooné második kislánya. Nagy volt az öröm, de némileg a szomorúság is, mert de Rooné betegeskedett és úgy látszott, hogy majd el kell hagynia Mánuszt és haza kell térnie.

Én elég egészséges voltam, csak a látásom kezdett gyöngülni a sok kinintől. De ha nem szedtem kinint, akkor meg lázam lett. Az angolok naponként egy gramm kinint szoktak bevenni, nem is tud egy sem két évnél tovább itt maradni. Mi nagyon vigyáztunk, hogy óvatosan járjunk el a kinin beszedéssel, én hetenként egy grammot, Tina testvér, pedig, mivel ő nagyobb, kettőt szedett be. Teljesen Isten oltalmára kellett mindenben bízni magunkat.

A misszió kapott egy motorcsónakot, használatba is vettük, én ugyan sokkal jobban szerettem mindig a kis kanumat, ha nem is járt olyan gyorsan.

Csomagokat kaptam. Rendkívül örültek fiaink, amikor kicsomagoltam. — Mindennél ott vannak, látni akarnak mindent. — Azonnal meg is ostromol-

tak, hogy adjak nekik egyet-egyet abból a sok szép kötszerből, amit kaptam. A karjukra akarták csavarni dísz gyanánt a mullpólyát.

Alig tudtam megértetni velük, hogy ez azoknak a betegeknek kell, akiknek seb van a lábukon vagy a kezükön.

Erre azt felelték: — Ne várd meg, amíg seb lesz rajtunk, hanem add ide most és meglátod, hogy akkor nem is lesz rajtunk seb. —

Ők úgy szokták, hogy amijük van, azt azonnal szétosztják és azután már nyugodtak, ha nincs. Mint a gyermekek.

Ugyanabban a csomagban cipőket is kaptam, szörnyen megijedtem tőlük. — A feketére még csak nézni is rossz volt, mert az itteni szörnyű melegben lehetetlen használni. Magassarkú cipő meg teljesen használhatatlan az aszfalt nélküli utakon.

13.

Az első karácsony.

A feketék közötti első karácsonyomat sok öröm között ünnepeltem meg. — Olyan meleg volt, hogy izzadtunk a nyitott verandán és alig győztük törülgetni magunkat.

Pitilun a karácsonyt megelőző vasárnap tartottuk meg az ünnepélyünket. Még sohasem volt karácsonyuk. Néhány hét alatt 11 gyerek megtanulta a karácsonyi történetet Lukács evangéliumából versenként. A „Csendes éj" kezdetű éneket is. Este szorongásig megtelt a kis templomunk, meg az iskola is élénken ragyogó szemű néppel, akik a legnagyobb feszültséggel és csendben várták, hogy mi lesz.

Amint Lomon meggyujtotta a néhány lampiont, amit a német testvérek küldtek, meg a gyertyákat a karácsonyfául szolgáló pálmafán, nagy csodálkozás volt hallható.

Az ének után a kis gyermekek rettentően szé-

gyenlősen ugyan, de elég hangosan elmondták verseiket. Az egyik mind a két kezét az arcára tette, a másik a haját szorongatta, a harmadik hátat fordított a közönségnek, hogy leplezzék nagy zavarukat. De mégis elmondták. Azután Doepke megmagyarázta az elmondott bibliai verseket.

Ének és ima után a kislányoknak zsebkendőt, a fiúknak labdát, az asszonyoknak rizst, a férfiaknak gyufát osztottam ki, amiket részben a németek küldtek, részben a japán ültetvényes ajándékozott. A legnagyobb csendben várt mindenki, egy mukkanás sem volt. Még a csecsemők is hallgattak, akik között babákat osztottam szét egy győri öreg néni és leánya küldeményéből.

Eddig is sokat hallottak a „Christmas"-ról, de mindig csak a sok ennivaló, különösen a disznópecsenye tette felejthetetlenné azok előtt, akik ott voltak valamelyik ültetvényes karácsonyi ünnepélyén. Most látták és hallották, hogy a karácsony nem disznót jelent, hanem jelenti Isten Fiát, aki önmagát adta érettünk, hogy aki övele táplálja a lelkét, az örökéletet nyerjen.

A karácsonyt megelőző napokban kellett volna a hajónak érkeznie. De egy személyhajó, amely a Salamon szigeteket közelíti meg, zátonyra futott és a többi hajóknak napokig tartó vesződség után sikerült csak kivontatniok. Igy a mi hajónk is csak január 1-én ért hozzánk. Hozta a magyarok küldeményét is, 10 csomagot. De hogyan? — Azt nem lehet leírni, látni kellett volna. A kis ládikák darabokra törve! A cukor a szappannal, a kávé a tarhonyával összekeverve! A hajóról nem tudták volna kirakni, hát egyszerűen egy nagy zsákba dobálták össze. Hiába, nagy út az, amit a hazai csomagoknak meg kell tenniök, míg ideérnek.

No, de a csomagoknak ez az állapota nem csökkentette sem az én, sem a feketéim örömét. Nem győztem felelettel a sok kérdezőt: — hát ez mire való? —

Mánusz szigetén működő missziónáriusok.
Ülnek Doepkéné és Doepke Frigyes, állnak Molnár Mária, Goebel Tina, de Rooné, de Roo.

Pápua gyerekek.

A refrén mindig csak az volt most is: — add nekem! —

Mivel azonban tudtam, hogy csak úgy állandó az örömük, ha nem egyszerre kapnak meg mindent, egyszerre csak keveset adtam nekik, így aztán többször is jutott valami.

Az egyik férfi megjegyezte: — de sok szépet elhagytál, amikor idejöttél, ha ennyi mindent küldenek utánad! —

Lomon pedig azt mondta: — te most már gazdag vagy, aligha mehetsz a mennybe. —

A kis Hi Gunan karácsony előtt hozzám költözött, hogy segítsen. Lomon szabadságot kért, házat épített magának, mivel megnősült. Hi Gunán helyettesítette. — A kis lány nagyon örült a csomagban talált kiskanalaknak, így aztán adtam neki egy aluminium kiskanalat.

Meglepetten kérdezte: — enyém? —

— Tiéd, — mondtam.

— És most ezzel eszem? —

— Ezzel. —

És elkezdett vele enni, mint egy két éves kis gyermek.

Nagyon büszke volt, hogy már kanala is van. A maradék kelmedarabokból varrtam neki egy kis munkaruhát, hogy a konyhában ne csak a fűkötényt hordja. De amint észrevette, hogy elmentem hazulról, azonnal levetette, mert kímélni akarta. Félt, hogy elszakad, ha a fát vágja, de mezítelen bőrét nem féltette.

Sohasem gondoltam volna, hogy milyen kitünő a magyar konzerv. Amikor egy székely gulyást felnyitottam, hát egészen Magyarországon képzeltem magam. No meg a jó zöldbab, zöldborsó, mind-mind nagyon kitünőek voltak.

A feketék persze mindent meg akartak kóstolni, még a paprikát és a fokhagymát is, de nagyon erősnek találták, hát azt mondták egymásnak, hogy ez „mereszin". — Amikor látták később, hogy a főzésnél

használtam ezeket, mindig azt mondták: — mereszint tesz bele, hogy meg ne haljon itt nálunk. —

Amikor a süteményből osztottam ki nekik, megszagolgatták és vártak, hogy valaki elkezdjen enni. Végre a legbátrabb megizlelte és jónak találta. Akkor aztán majd kihúztak érte. Még az öregasszonyok is eljöttek, hogy kaphassanak belőle.

Innen is kaptam kedves meglepetésül ajándékot. Egyszer megállt a házam előtt a vízen egy nagy csónak, tele vágott fával és azt mondták, hogy ez az enyém. A japán ültetvényes küldte. Most már csakugyan kezdtem gazdagodni. — A törzsfőnök meg egy kókuszdiópálmát ajándékozott tele gyümölccsel egészen közel a házhoz. Már az a veszély fenyegetett ilyenformán, hogy gazdag ültetvényes lesz belőlem. — Nagyon sokat jelentett a kókuszfa, mert a kenyér megkelesztéséhez, ha nincs élesztő, kókusztejet kellett használnunk.

Később is érkeztek még karácsonyi csomagok csupa hasznos dologgal, minden darabkán meglátszott, hogy a szeretet küldeménye.

14.

Missziói út: Roszun, Loniu. — Hogyan tanultak meg a pitiluiak dohányozni. — Gell és Malu.

Tina testvérrel missziói útra indultunk. 10 napot töltöttünk Loniun, onnan aztán a vasárnapi istentisztelet megtartására átmentem Roszunba.

Olyan volt ez az út, hogy nem szeretném minden nap megtenni. Loniu felől csupán egy fél óráig lehetett kanuval menni, azután egy nyaktörő út következett: a bennszülöttek útja. Nem is út, hanem csak vízmosás a sűrű bokrok és fák között. Olyan keskeny, hogy csak egy lábam fért el benne. Igy önkéntelenül is igyekeztem gyorsabb tempóban menni, már amennyire a vízmosásra boruló ágak és galyak ezt megengedték.

Nem tudtam megjegyezni, hányszor estem el, csak arra emlékszem, amikor úgy elestem, hogy egy negyedóráig nem tudtam lábraállni, mert megrándult a lábam. Ott ültem a vízmosásban. A zuhogó eső jót tett hűvösségével a fájós lábamnak.

Hűségesen állt mellettem Po Uro, Loniu egyik tanítója és egy társa, akik vezetőim voltak. Szívesen vettek volna a vállukra, ha két ember elfért volna egymás mellett. De így nem tudtak segíteni, még botot sem lehetett használni, mert folyton fennakadt az ágakban, amelyek útunkat állták. Csak nehezen tudtam előre jutni. Közben énekeltünk: „Isten gyermekei gond nélkül élnek". Nagyon jó volt, amikor néhány kis gyors hegyipatakon kellett átmennünk, azoknak a vize mintha hűs borogatás lett volna a lábamra.

Vittem az útra tartalék ruhát és harisnyát, amit Roszunban felvettem és az iskolába tiszta ruhában mehettem. Mind összejöttek kicsinyek és nagyok, — még kutyák és nehány kis malac is. — Énekelni nem tudtak. Ahányan voltak, annyiféle hangon kiabáltak. Erősen kellett magamat tartanom, hogy a nevetés el ne fogjon. Ők maguk meg voltak győződve, hogy nagyon szépen énekelnek. Ima után Bibliát olvastam és magyaráztam. Teljes figyelemmel hallgatták még a kisgyermekek is. „Kövesd a Jézust" énekelve és az ottani tanító Po Hai imájával, majd a Miatyánk közös elmondásával ért véget istentiszteletünk.

Gyorsan felvettem a már sáros ruhámat és azonnal indultunk vissza Loniuba, mert a bennszülöttek nagy esőt jeleztek. Utól is ért, de már nem bántuk, hiszen mindegy volt, úgyis csapzott rólunk a víz. Nagyon jól esett a kanuba ülni. Tina testvér előrelátó gondoskodással kezébe nyomta Po Uronak az esőköpönyegét, hogy szükség esetén használhassam. Igy értünk haza csuromvizesen délután két órakor. De egy percre sem bántam meg, hogy elmentem, annyi áldást nyertem ezen az úton.

Loniu nagyon népes falu, naponként vagy

200-an jöttek össze úgy a reggeli, mint az esti áhítatra, amelyet felváltva tartottunk Tina testvérrel. A tanítók imádkoztak. — Loniun két tanító van.

Az egyik esti áhítat alkalmával az új szívről szóltam. Magyarázatul, hogy a régi szívekben mindenféle gonoszság van, elmondtam, hogy gyerekkoromban sokszor megloptam édesanyám cukorkészletét, meg süteményét, mert még régi szívem volt.

Másnap az utcán a kisgyerekek újjal mutogattak felém: — itt jön a cukortolvaj! — Ebből aztán megtudtam, hogy jól megértették a beszédemet. Ugyanis a falujukbeli tájszólással nem tudtam beszélni.

A loniui tanítónak, Po Uronak németországi barátai küldtek egy hálóinget. Mivel neki nappali ingre lett volna inkább szüksége, Doepke úr ki akarta cserélni, de Po Uro ragaszkodott a hosszú hálóinghez. — Mondtuk neki, hogy ilyen inget a fehér emberek csak éjjel viselnek. — Erre, amint besötétedett, megjelent az áhítaton a hosszú hálóingben. Még hozzá olyan büszkén viselte, hogy leülni sem akart, hogy mindenki láthassa az ő szép hosszú ingét.

Nagy volt az örömük, ha egy-egy zsebkendőt kaptak, persze nem arra a célra használták, amire az szánva van, hanem feldíszítették magukat vele. Hol a fejükre, hol a nyakukra, karjaikra, vagy derekukra kötötték és ott maradt mindaddig, amíg el nem lopta valaki, vagy el nem szakadt.

Általában nem tudtak semmit sem sokáig megtartani maguknak. Megtörtént, hogy egyikük rossz férfiharisnyát húzott a lábára és azzal büszkélkedett az úton. Sem örömét, sem büszkeségét egyáltalán nem zavarta az, hogy csak egy volt. Ebből is láttam, hogy mennyire gyerekek még, de olyanok, akiket azért nagyon komolyan kell venni.

Januárban meglátogatott a pitilui törzsfőnök és dohányt kért tőlem. Én erre elibe tártam, hogy

milyen nagy megkötözöttség náluk a dohány. Jézus ettől is szabaddá akarja őket tenni.

Erre ő a következőket mondta el: — Miszisz, gyermekkoromban még nem ismertem a dohányt és senki sem dohányzott a szigeten, mert azt sem tudták, hogy létezik. De egyszer jöttek a német katonák és csúnyán elbántak velünk. Sokan meghaltak közülünk, mert egy olyan dolgot tettek a hajóra, amely így szólt: tak-tak-tak és csak úgy köpte a golyót. Az erős férfiak mehettek csak a partra, miután előbb elrejtették az asszonyokat és a gyermekeket a bokrok közé. Én megközelítettem a partot, de nagyon megijedtem, mert az édesapámat a németek felkötötték egy fára, mert akkor ő volt a törzsfőnök. Napok mulva már adtak dohányt, amit ők állandóan füstöltek. Mi nem tudtuk, mi az, egyesek megpróbálták, de nagyon rosszul lettek tőle, hánytak, csaknem meghaltak. Ha ez gyötör valakit, még ma is azt hisszük, hogy haldoklik. De lassan megszoktuk. És most te jössz és azt mondod, hogy Jézus nem szereti a dohányzást! Hát miért adták a kezünkbe, ha rossz? Most már nehéz leszokni róla, én sem tudom elhagyni. Anyám nem dohányzik most sem, de én még gyermekkoromban megtanultam, rászoktam és most azt hiszem, meg is halnék nélküle.

Utána érdeklődtem, hogy miért jöttek gépfegyverrel rájuk, hát kisült, hogy Pitilu hagyta abba legutoljára az emberevést. Lopva elmentek éjjel más szigetre és ott olyan nagy vérengzést vittek végbe, hogy csaknem kiirtottak egy törzset. Azért jött aztán a katonai expeditio, hogy a jövőre az ilyen dolognak véget vessen.

Én olyan szelídeknek látom őket, hogy el sem tudom képzelni, hogy ezelőtt 15—20 évvel még embert ettek. Csupán, ha egynéhány öregebb férfit látok, amint elgondolkozva ülnek, valami kiüt az arcukra, ami elhiteti velem, hogy nem egy embert fogyasztottak el már életükben.

Az Admiralitás-szigetek Kaputalain nevű szigetén volt két kis leányka: Gell és Malu. Az édesapjuk japán. Az édesanyjuk bennszülött volt, aki a kis Malu születése után meghalt. A két kis lány sötétbarna bőrű, de japán szemű félárva gyermek. A kis Gellt az édesapja elhozta hozzánk a missziói állomásra, hogy itt megtanuljon írni-olvasni és mindenféle házimunkát végezni, ahogy a fehér emberek csinálják. A kis Gell angolul beszélt, de valamit értett mánuszi nyelven is.

Mivel nem mert egyedül aludni, a szobámba magamhoz vettem, hogy jobban megszokjék nálunk.

Az első este megkérdeztem, hogy szokott-e imádkozni. Azt felelte: — nem. — Oda térdeltem tehát az ágyához és imádkoztam angolul, amennyire tudtam.

Erre Gell megkérdezte: — Lát engem is a nagy Mester? Szeret engem is, hiszen én még csak egyszer hallottam róla? Egy asszony, aki Rabaulban volt, elmondta, hogy ő hallott egy Nagy Mesterről, akinek talán Jézus a neve, aki szereti az embereket. De én úgy gondoltam, hogy a Nagy Mester csak a fehér embereket szereti, minket sötétbőrüeket még csak meg sem lát. —

Nagy örömmel mondhattam neki, hogy a nagy Mester a feketéket, sárgákat és fehéreket egyaránt szereti.

— Szereti Malut is? — kérdezte tovább Gell.

— Hogyne, szereti Malut is és minden gyermeket, kicsit és nagyot. —

— Akkor én is szeretem a Nagy Mestert! — mondotta Gell.

Ettől kezdve mindig Jézusról kívánt hallani és nagyon szeretett imádkozni is.

Egy este sok munkám volt, nem tudtam Gellel imádkozni, amikor az ágyba ment. Azt gondoltam, hogy majd később imádkozom vele, hiszen úgy sem alszik el addig, amíg én le nem fekszem.

Félóra mulva mentem vissza a szobába. A kis Gell ott térdelt az ágy előtt és egyedül imádkozott.

Nem akart előbb elaludni, amíg nem beszélt Jézushoz, hogy őrizze meg az éjjel.

1929. februárjában sok új nehézség állt elő a munkánkban. A bennszülöttek bizalmatlanok kezdtek lenni velünk, fehérekkel szemben és csak nagy nehezen sikerült eloszlatnunk a bizalmatlanságukat. Rabaulban ugyanis sztrájkba léptek a bennszülöttek, de az ausztráliai kormány letörte a sztrájkot, a bűnösöket fogságba vetette és most ezek között fogságban voltak Pitiluról is néhányan.

Nagyon örültem, hogy a látásomat visszanyertem, most azonban még jobban mérsékelnem kellett a kininszedést. Csak 10 naponként vettem be egy grammot. Ez ugyan nagyon kevés. Előzőleg épen ezért hat héten át plasmochin-kúrát tartottam, de az meg nagyon drága.

15.

Keresztelés (Lomon, Pehu, Po Kaszin). — Doepkéné beteg. — Bunai. — Halálfélelem.

1929. április 14-én láttam meg annak a munkának az első eredményét, amelyben már nekem is részem volt. Délelőtt három kedves feketénket kereszteltük meg. Hitükről bizonyságot téve boldogan vették fel a keresztséget és megfogadták, hogy ezután teljes életükben Isten akaratát keresik és cselekszik. Nem is tudom leírni azt a benyomást, amit a keresztség után az Urvacsora szent jegyeivel való élés tett fekete testvéreinkre. Reszketve kulcsolták imára kezeiket és csak ennyit mondtak: — Boldog vagyok. —

Lomon volt az egyik, Pituluról. A keresztségben József nevet óhajtott felvenni, Jákób fia után. Már régebbben, kb. egy-két évvel azelőtt kezdte komolyan keresni Jézust. Isten segítségével megtalálta. Mindig jobban ragaszkodott az Ő szavaihoz, mindig többet hagyott el pogány szokásaiból, amíg végre Isten megengedte, hogy nyilvánosan is bizonyságot tegyen a Krisztusban való új életéről.

— Ezelőtt tolvaj voltam, — mondta — semmit sem dughattak el előlem, hogy én meg ne találtam volna. Hazudtam és dühösködtem. De már gyermekkoromban sokszor elmerültem a tenger és az ég nézésében és ilyenkor mindig arra gondoltam, hogy mi is lesz, ha meg kell halnom. Borzadtam erre a gondolatra és este nem mertem egyedül kilépni a házból. Körülöttem mindig mondogatták, hogy a „belid" magához veszi és nyomorgatja a meghaltakat. — Most látom, hogy Isten már akkor keresett engem. Rendkívül örültem annak, amit úgy két évvel ezelőtt hallottam: — van Jézus, aki megszabadítja az embereket a „belid"-től. — De nem tudtam teljesen megérteni, sem a régebbi szokásaimat elhagyni. Végre Jézus beköltözött a szívembe és megszabadított a félelemtől, a rossz dolgoktól és szokásoktól. Minden rossz dolgaimat (bűneimet) Jézus felvitte a keresztre, így én szabad és új emberré lettem. Most nagyon boldog vagyok. —

Pehu szintén Pitiluról való; a keresztségben András nevet nyert. Ugyancsak kb. egy évvel azelőtt kezdte komolyan keresni Istent. Közben különböző bűnökbe esett, de minden esetben nagyon megsiratta. Rendkívül hirtelen haragú volt, haragjában ütött, vert, amit és akit csak ért.

Körülbelül fél évvel a keresztelés előtt egy vasárnap délután nagyon szomoruan jött hozzám.

— Mi bajod? — kérdeztem.

— Agyonütöttem egy kutyát, mert megette a halamat és most azt hiszem, hogy Jehova haragszik rám, — mondotta nagy fájdalommal. — Már elmentem az Isten házába és imádkoztam, de szeretném, ha te is imádkoznál velem Misziszem, — mondta tovább.

Természetesen kész örömmel teljesítettem kívánságát.

Gyakran megverte a feleségét is, mert nagyon szájas asszony volt, de mindig mély bánattal és szomorúsággal telt el utána és azonnal jött hozzám, hogy imádkozzam vele, hogy Jézus bocsássa meg

felhevülését. De aztán mind ritkábban fordult elő ilyen.

Az utóbbi időben valami csendes nyugalom ült az arcára és örvendező volt. Minden este eljött hozzám, hogy lefekvés előtt együtt imádkozzunk. Kérdésemre, hogy hogyan áll belső emberével, boldogan felelte: — Jézus az enyém és én az ő tanítványa szeretnék lenni. —

Így most boldog örömmel tért haza András a keresztelés után. Boldog volt, hogy Jézus őt is befogadta és új emberré tette.

A harmadik, *Po Kaszin* tingaui születésű, János nevet óhajtott felvenni a keresztségben. Ő már 15 évvel azelőtt elkerült Rabaulba, ahol előbb a németek, később az angolok iskoláját látogatta és ottani tanulása után a kormányzóság Keveieben, a bennszülöttek iskolájába állította be az angol nyelv tanítójául. Öt évig szolgált, míg súlyos tüdőbajt nem kapott, akkor azután kívánságára, mint gyógyíthatatlan beteget hazabocsátották. Itthon a missziói főállomáson feküdt és az volt a kívánsága, hogy mielőtt meghal, még részesüljön a keresztségben.

Bizonyságot tett: — Ezelőtt tolvaj voltam, sok asszonyt loptam és mindenféle rossz dolgot elkövettem. De Jézus megkönyörült rajtam és megengedte, hogy én is részesüljek váltságában, amelyet értem a Golgotán elvégezett. —

Mindezt szaggatott szavakkal, több köhögési roham között mondotta el. Isten, aki a szíveket és veséket vizsgálja, tudta, hogy mennyi ideje lehetett még ennek a szegény léleknek és Isten még a hátralévő idején is növekedővé tehette rajta ingyen kegyelmét.

Még február hónapban misszói útat szerettünk volna tenni munkatársammal, Tina testvérrel. De csak Bunai-ig jutottunk el, mert közben vissza kellett térnem a missziói állomásra, mivel Doepke testvérünk súlyos maláriát kapott és kinin injekciót kellett neki adnom. A gyomra nem bírta még a legki-

sebb adag kinint sem elviselni. Aggódtunk az életéért. De Isten újból meggyógyította.

Még el sem mult egészen Doepke láza, amikor Doepkéné lett lázas, ugyancsak maláriát kapott és vagy hat nap mulva a veszedelmes „feketevizláz" tört ki rajta. Rövid idő alatt két ízben is visszaesett bele. Ez a betegség igen veszedelmes, mert elzárulhat a vesevezeték és ilyenkor 12 óra alatt beáll a halál. A legrosszabb az, hogy semmiféle gyógyszert nem ismerünk ezzel a betegséggel szemben. De Isten itt is csodát tett és Doepkéné meggyógyult. Doepkéék már akkor szándékoztak hazamenni Németországba. Doepke úr 15 évvel azelőtt hagyta el szüleit, rokonait és ismerőseit, hogy engedelmeskedjék Ura hívásának. Bizony hazaérve talán alig talál életben valakit a legközelebbi rokonai között. Ő maga erősen, egészségesen jött ki és most megöregedve, fogak nélkül, meggörbült háttal készült vissza pihenésre.

A betegség ideje alatt távirat érkezett, hogy Doepkéné édesanyja is elhunyt. Tekintettel Doepkéné állapotára, ezt akkor nem közölhettük vele.

Körülbelül úgy számították, hogy a következő hajóval indulnak és augusztusban érnek haza Németországba. Nagyon számítottam rá és reméltem, hogy egy kis pihenés után ellátogatnak Magyarországba is.

Még Doepkéék betegsége előtt sikerült a tervezett missziói útunkban egy falut, Bunait meglátogatni. Bunai rendkívül érdekes. A házak udvara és a falu utcái a tengerben vannak. Tina testvérrel a pihenőházban laktunk. Nagyon kellett vigyáznunk, hogy le ne ejtsünk valamit, mert azt aztán a tenger nyelte volna el. Ha kiléptünk a házból, csakis a kanuba léphettünk. A vizen cölöpökre építették a házakat, mert a közelben levő föld nagyon iszapos és ingoványos. A lakosok halászatból élnek, minket is elárasztottak annyi hallal, hogy három ifjú is alig győzte sütni a szabad tüzön. Közben persze az összes hal jó füstös lett.

Sajnos nem sokat tudtunk az asszonyokkal beszélni, mert Bunaiban nem értik sem a pitilui, sem a tingaui nyelvet. A férfiak azonban értettek valamit angolul. Egyik törzsfőnök volt a tolmácsunk.

Amint egyik házból a másikba mentünk, vállveregetéssel, végigtapogatással és különböző arcfintorgatással adták értésünkre, hogy szeretnék, ha náluk maradnánk. Kívánságukat szívesen teljesítettük volna, ha Doepkéék betegsége ebben meg nem gátol. Nagy örömmel hallgatták az éneklésünket, bár semmit sem értettek belőle. Mindegyikünket külön-külön körülvettek és úgy bámultak a szánk mozgására. Megtapogatták még a fogainkat is. Igen nagy örömmel fogadták azokat a kis képeket, amelyeket Magyarországból kaptam és amelyek magyar fölirattal voltak ellátva. Mindegyik képen meg kellett mutatnom, hogy melyik az Úr Jézus alakja.

Amikor eltávoztunk tőlük, a tengeren messze elkisértek kis kanuikkal. Mivel azonban a mi pinassénk gyorsabban járt, csakhamar elhagytuk őket megigérve, hogyha Isten is úgy akarja, mielőbb visszatérünk.

Ezalatt persze pitilui feketéim magukra maradtak. De ha valaki súlyos beteg lett, Lomon levelet küldött utánam Lugosra, hogy értesítsen. Természetesen azonnal mentem. — Egy beteg ifjú meggyógyult, de egy kis gyermek meghalt. Borzasztó módon félnek a betegségtől, mert azt tartják, hogy a gonosz lélek csinálja, a „belid“, ahogy a sátánt nevezik.

Amint látták, hogy a kis gyermek betegsége nagyon súlyos, elvitték egy másik házba, hogy a gonosz lélek meg ne találja. Egyszer már azt hitték, hogy meghalt és megkezdték az irtóztató dobolást és siratást. Amikor odamentem, láttam, hogy még nem halt meg a kis gyermek, bár alig volt pulzusa. Akkor aztán abbahagyták a sírást és dobolást és ismét egy másik házba költöztek vele. Ott ültek a tűz kö-

ről egy szót sem ejtve ki hangosan, hogy a „belid" meg ne találhassa őket.

Borzasztóan féltek. Sehol sem láttam, hogy a bennszülöttek úgy féltek volna a gonosztól, mint Pitilun. Talán azért, mert ők tartották fenn legtovább az emberevés áldozatát. Az idős emberek és asszonyok még most is állandóan készítettek valamit, ami szerintük a gonoszt elűzte és erőtlenné tette.

16.

Pünkösd. — Goebel Raymund megérkezése. — Doepkéék elutaznak. — A „nagy gyerekek". — Lomon levele. — Lomon bókjai.

Szép pünkösdünk volt. Kis templomunkban nagyszámú közönség jött össze istentiszteletre, bár esős napunk volt. A harangszót egy nagyobb csigakürtön való jelzés helyettesítette. Elgondoltam, hogy milyen szép is lenne itt egy kis harang kongása, amit minden fa és bokor visszhangozna, hirdetve az örömüzenetet.

A nagy fekete szemek figyelmesen szegeződtek rám, amint felkiáltottam: — Jövel Szentlélek Uristen e szívekbe is! — Mivel Isten nem személyválogató, teljes hittel hittem, hogy meghallotta kiáltásom és felelni is fog a maga idejében.

Örömmel tapasztaltam, hogy három megkeresztelt testvérünk növekedett a hitben, különösen András, aki nagy örömmel ragadott meg minden alkalmat, amikor Istent imádhatta. Miután visszatértem Pitilura, minden este újból eljött hozzám, hogy együtt imádkozzunk. Az volt a leghőbb vágya, hogy a felesége is minél előbb eljusson a békességre.

Nem sokkal pünkösd előtt megérkezett közénk Tina testvérnek a fivére is, Goebel Raymund. Fiaink nagy örömmel fogadták, de még a különböző községek lakói is. Amint a kis motorcsónak, — ame-

lyen Doepke, de Roo és Tina testvér a nagy hajóhoz mentek Goebel Raymund elé, — a part felé közeledett, egy kis kanuval de Roonéval együtt mi is eléjük mentünk.

Ahogy a csónakhoz közeledtünk, a kis kormányos lelkendezve szólt: — hián masda, hián manden, io ildri udagen. — (Kedves mester, nagyon kedves igazán, látom.) Pedig még csak a csónakot lehetett látni, de a benne ülőket nem.

A parton hangosan csendült fel az ének, amint Goebel testvér a motorcsónakról, amely a sziklás part miatt nem jöhetett közelebb, átszállt a kis kanura.

— Io mugmug homo golu isden io, i Jesu Christo udurn Jehova. — (Én boldog vagyok, mert valaki szeret engem, Ez Jézus Krisztus, Fia Istennek.) Ez az ének hangzott.

Micsoda rivalgással hordták a sok ládát, utitáskát a partra és onnan a házba! Nem érezték, hogy nehéz, pedig ugyancsak nehezek voltak. Örültek, hogy a „masda“ (mester) sok holmit hozott, köztük még harmóniumot is.

— Muzik, muzik, — ujjongtak és mikor a kicsomagolásra került a sor, ebben a munkában különösen nagy örömmel segédkeztek. Áhítattal, szem- és szájtátva hallgatták a harmóniumot, még a vidékiek is eljöttek, hogy hallgassák, mert ilyet még nem hallottak.

14 nap mulva sírás váltotta fel örömüket. Doepkéék elmentek. Fájdalmas volt mindnyájunknak, de legnehezebb volt Doepke misszionárius-társamnak. A csomagolást egész éjjel végeztük, hogy a váratlanul érkezett koprahajóhoz eljussanak. Reggel öt órakor már minden láda fel volt rakva a nagy kanura, ahol Doepkéékkal én is helyet foglaltam. A motorcsónak vontatta a kanut egészen a koprahajóig.

Doepkéék felszálltak a hajóra. Doepke úr mégegyszer visszapillantott a messzeeső parton elterülő misszió állomás és Pitilu felé és könnyes szemmel

mondta: — 15 évig ez volt az én otthonom, még csak Rabaulba sem mentem el. De viszontlátom-e még? Nem szívesen megyek haza e kedves helyről, ahova úgy odanőtt a szívem. —

Még egy kézszorítás, a még mindig beteg Doepkénét még egyszer üdvözölve de Roo és Goebel misszionáriusokkal elhagytuk a koprahajót. A kis motorcsónakra szállva integettünk zsebkendőnkkel, amíg a nagy hajó el nem tünt a láthatáron. A fekete fiuk mély szomorúsággal tekintettek a mindegyre távolodó hajó után.

Doepkéék elindulásuk előtt több ajándékot osztottak szét. Vittem Andrásnak is egy inget, Józsefnek pedig egy kabátot. Persze használtat, de mégis igen nagy örömet jelentett számukra.

András nagy büszkén mondta: — csakis vasárnap veszem fel a templomba. —

József felpróbálta a kabátot, amelyben úgy nézett ki, mint egy vándorló koldus, de ő csillogó szemekkel mondta: — no most lefényképezhet masda Goebel, hogy elküldjem a képet barátaimnak a te faludba (hazádba). —

Nem tudtam megállni, hogy hangosan ne nevessek, mert hiszen szánandó kinézése volt a kabátban, de neki nagy örömet jelentett.

Olyan igénytelenek ezek az én kedves feketéim, hogy a legkisebb elhasznált ruhadarabnak is szörnyen örülnek. Sokszor ugyancsak tarka közönség verődött össze kis templomunkban.

Az öreg törzsfőnök, akinek a fia az előző évben halt meg, mindig valami újabb ruhadarabot hordott magán. Egyszer pl. az egyik lábán egy rossz harisnyában büszkélkedett a templomban. Néhány nap mulva ugyanezzel a rossz harisnyával már a sógora díszítette fejét.

Józsefnek ajándékoztam egy elhasznált úszótrikót. Gondoltam, hogy halászás közben használhatja. — Ugyanis nem hálóval halászik, hanem maga készítette szuronnyal. Lemegy a víz mélyére és a

pihenő halat a sziklahasadékban átszúrja, aztán a horognál fogva magával viszi a szabadba. — Ehhez a halászáshoz szívesen vett fel úszóruhát. De néhány nap alatt már a tizedik ember büszkélkedett az úszónadrágban.

Egy másik egy nadrágot hozott hozzám, hogy varrjam meg. A hátulja és az egyik szára hiányzott. Nem akarta elhinni, hogy már kézbe sem érdemes venni.

Ilyen gyermekek! Bárcsak a rossz dolgokra is gyermekek lennének, de sajnos, arra mind nagyon érettek. Különösen a hazugság megy könnyen náluk. Nem is hisznek el egymásnak semmit sem.

József kapott Magyarországból egy hálóinget. Nagyon boldog volt vele és csak vasárnaponként az istentiszteletre vette fel. Hálából a legszebb csigaházakat gyüjtötte össze, hogy elküldje az őt megajándékozó, messze távoli testvéreinek. Sőt még gyöngyös csigát is akart küldeni, pedig az nagy érték, mert azzal kell a feleségét megfizetnie. Ezután az ajándék után igen nagy vágya támadt egy húzós harmonikára is, amit nekem megvallott, de igen szégyelte volna kérni. A kapott ajándékot levélben köszönte meg:

— Nano!

Zepa adem io hedi, io ba mugueni leri io imdri sidesi. Nogen adem udagen. Nano mahan io dono Jehova ma Jesu bui. Malabo Jesu is gahi io i danoni. Io mugmug.

Nano Jesu gin danoni Ho hann. Malabo is hosi Ooz masigane is danoni io Jo hirog nogen ad Jesu muren go ogo. Mahann is dono Jesu bui. Jo mugmug bui malabo io mugmug manden.

Nano Ho gin hegen le golos is mugueni Ho manden. Nano no ondurnu su handre beba mendro io, hian ho guruen sidesi ma arig mendro Jesu. J udoz laben odo lie. Masda leg surhis io le udran ad Jesu surhi surhi io le udran aden, io gars Joseb io.

Nano io golu isden Ho. Io udurm Lomon. —
11. abs. 1929. Pitilu.

Magyar fordításban:

— Anyám!

Leveledet vettem, örültem neki. Gyakran elolvasom. Szavaid igazak anyám, azelőtt én nem tudtam Jehováról és Jézusról. Most Jézus megkeresett és megtalált engem, aminek örülök.

Anyám, Jézus téged előbb megtalált, most összekötötte az összes helyeket és megtalált engem, én figyelek az ő szavára. Előbb nem ismertem Jézust, nem voltam boldog, de most boldog vagyok nagyon.

Anyám, te inget adtál nékem, örülök neki nagyon. Anyám, te és gyermekeid írtak nekem, kérlek gondoljatok reám mindig és imádkozzatok Jézushoz értem. Ő az én Uram is. Masda (Doepke) megkeresztelt engem vízzel, de Jézus az ő vérével, az én nevem ezután József.

Anyám én szeretlek téged nagyon.

Fiad Lomon. —

Lomon nagyon kedves, nagyon sok komikus vonás van benne. Amikor átányi barátai felől érdeklődött, elmondtam, hogy barátainak Átányban lovai és ökrei vannak.

Akkor így szólt: — Nem szeretem az ökröt, mert az úgy megy, mint te Misziszem, lassan. —

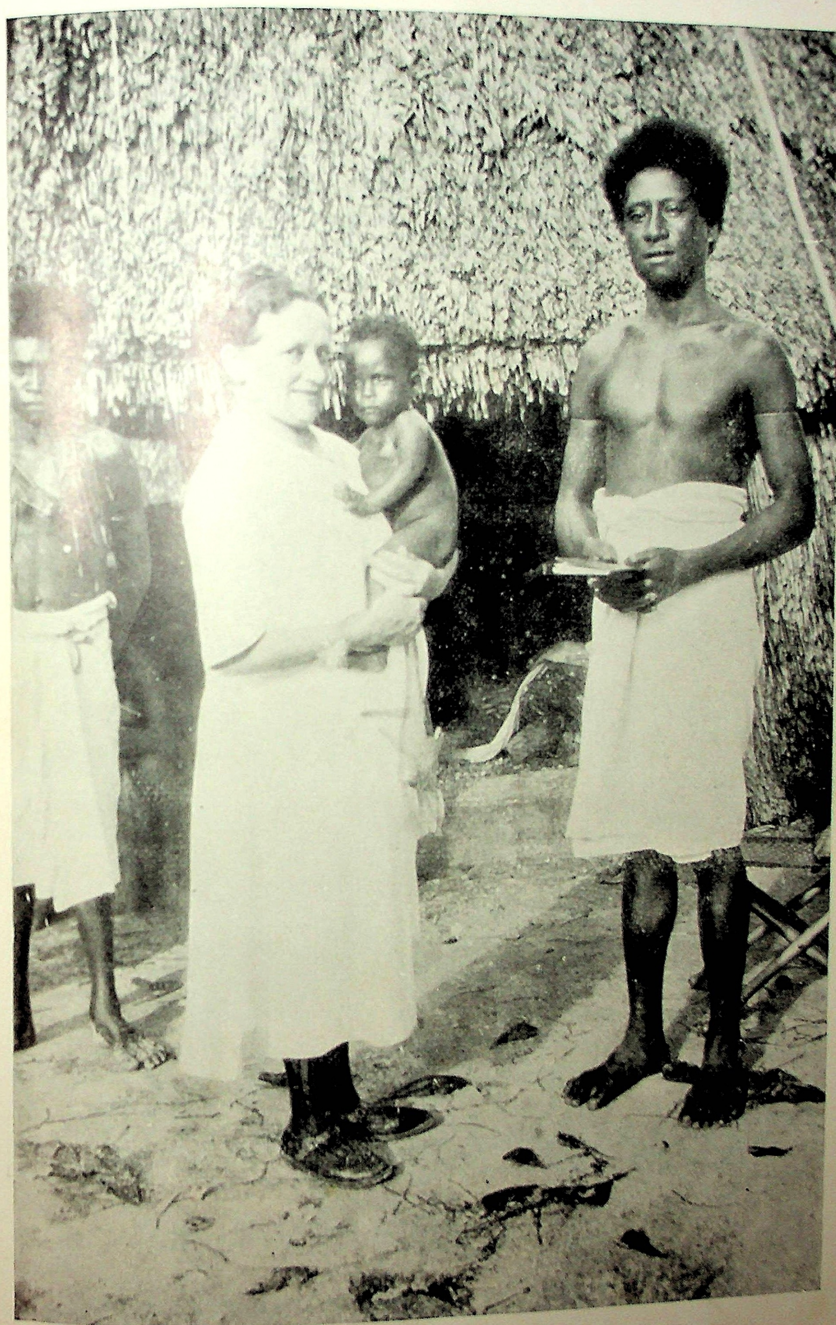
Egy alkalommal, amint fésülködtem, azt mondta: — olyan szép a hajad, mint a ló farka. —

Roppant szégyenlős, a pirulása még a fekete bőrén is áttetszik. 25 éves lehet, de azért el tud játszani apró kis dolgokkal órák hosszat is.

17.

Paki út: vihar, harmincnyolc óra viharban a tengeren.

Már régóta hívtak Pak szigetére, hogy hirdessük ott is az Evangéliumot. Ismertem is többeket a pakiak közül, mert a pitiluiakkal jóban voltak, sőt

Molnár Mária a kis Hlnennel és Lomon.

Molnár Mária sorba állitja a pitilui gyerekeket.

össze is házasodtak. Ez nagy barátságot jelentett, mert egyik-másik törzzsel szemben, amellyel azelőtt harcban állottak, a régi harag és ellenséges indulat még sokáig megmaradt. Az ilyenekkel aztán nem szívesen álltak még szóba sem.

Eleget akartunk tenni a pakiak hívásának és június 8-án Tina testvérrel és de Roo misszionáriussal elindultunk Loniura, hogy onnan még a délelőtt folyamán áthajózzunk Pakra. A kis motorcsónakunkra mindenféle szükséges holmit felpakoltunk: ágyat, asztalt, két széket, edényeket, petróleumot, spirituszt és konzervdobozokban élelmicikket. Kenyeret is sütöttünk külön ez alkalomra. Az volt a tervünk, hogy én néhány hétig ott maradok, míg Tina testvér és de Roo egy másik távoli szigetet, Laut látogatják meg.

Gyönyörű napsütés mellett tükörsima tengeren nyugodtan kattogott a mi kis motorunk.

Bennszülött testvéreink aggódva tekintgettek Pak felé. Vihartól tartottak.

A vihar meg is jött, még pedig nagy erővel. — Már két és fél óra hosszat teljes sebességgel mentünk, amikor egyszerre elsötétedett a láthatár és néhány perc mulva kitört a hatalmas vihar.

Csakhamar meggyőződhettünk arról, hogy a kis motorcsónakot nem tanácsos használatba venni nyilt tengeren. Úgy dobált bennünket a hullám, mint egy kis dióhéjat. A kanu, amely a csónakhoz volt erősítve, csak úgy repült a levegőben. József és egy másik ifjú ültek a kanuban. Sokszor a levegőben lebegtek, sokszor derékig voltak a vízben. Szegény de Roo misszionárius azonnal tengeri betegséget kapott, mi pedig Tinával folyton imádkoztunk Isten szabadításáért.

Közben a hullám lesodorta a fedélzetről az asztalt, utána egy kis széket is, amiket Pakra szerettem volna vinni. József elkapta az asztalt, de nem tudta a kanura emelni, mert a hullámok őt is elsodorták volna.

Kormányosunk azt mondta: — nem látok sem-

mit, nem tudom merre kormányozzak. — Elhatároztuk, hogy visszafordulunk, mert Pak még messzebb volt, mint az elhagyott part.

Négy-öt óra körül értünk vissza Loniura, közben a motor többször is fölmondta a szolgálatot, valahányszor a hullámok erősen oldalra forditották a csónakot. De Roo misszionáriusnak azonnal ágyba kellett feküdnie. Tina testvér vacsorát készitett. Én az iskolában áhitatot tartottam, amire kb. 200-an jöttek össze. Imádkozva elhatároztuk, hogy másnap elkérjük Gell édesapjának a pinasséját, az nagyobb és erősebb a mi csónakunknál.

9-én reggel akartunk indulni de Rooval, Tina testvért Loniuban szándékoztunk hagyni, hogy kevesebb legyen a motorcsónak terhe. — A japán örömmel állt rendelkezésünkre, de, mivel a yachtja nem volt otthon, várnunk kellett. Csak 10-én délben indulhattam útnak három ifjúval és Józseffel. De Roo ugyanis annyira rosszul érezte magát, hogy nem tudott velünk jönni. Istenben bízva elindultunk úgy számitva, hogy délután négy óra körül megérkezünk Pakra. Messziről ugyan felhőket láttunk, de most nem igen törődtünk velük, mert nagy pinassénk volt. Kértem Istent, hogy engedjen bennünket még a vihar előtt megérkezni.

Már közelebb voltunk Pakhoz, mint Mánuszhoz, amikor a gép felmondta a szolgálatot, mert a tömítő aszbeszt kiégett. Az ifjak el kezdték kerésni a tartalék aszbesztet, de nem találták, nem hozták magukkal.

Mind közelebb ért a vihar. Felvonták a vitorlákat, de nem juthattunk előbbre, mert ellenszél volt. Ott álltunk egy helyben, se előre, se vissza nem tudtunk menni. Közben teljesen besötétedett. Nem láttunk magunk előtt csak egy fekete csíkot, — ez volt Pak — de nem tudtuk elérni. Erősen imádkoztam, de úgy éreztem, hogy Isten próbára akar tenni.

Végre jött egy kis jó szél, amely jól megfeszitette a vitorlákat, de nem Pak felé vitt. Többször jelt adtunk Pakra. József lámpával integetett az ár-

bóról. A sziget lakói mind a sziget belsejében laknak, nem a parton, mint a pitiluiak, így nem vették észre jelzésünket.

Más irányba vitt a szél, a nagy sötétségben még a bennszülöttek sem tudtak tájékozódni. Iránytünk nem volt, hogy megállapíthattuk volna, merre visz a szél. Igy haladtunk egész éjjel. Az ifjak közben mindent megpróbáltak a gép megindítására. Tanácsukra, hogy bőrkészitáskám jó lenne aszbeszt helyett, azt is feláldoztam. Két kerek darabot vágtak ki belőle. A gép egy félóráig működött is, de a bőr nem volt megfelelő, csak a táskám ment tönkre.

Nem tehettünk mást, mint vártuk a reggelt, hogy világosnál tájékozódni tudjunk, hol járunk. Közben átvettem a kormányrudat, mert az ifjak mind elálmosodtak. Egy csepp aggodalom sem volt a szívemben, mert tudtam, hogy Isten szemei rajtunk vannak.

Öt óra után kezdett derengeni és eloszlottak a felhők is, amelyek egész éjjel eltakarták az eget és nem engedték a csillagokat ránk ragyogni.

Észrevettem, hogy valahová, több sziget közé kerültünk. Felkeltettem Józsefet, hogy vonja be a vitorlákat és ne menjünk tovább, amíg meg nem állapíthatjuk, hogy hol vagyunk. Attól tartottam, hogy a sok sziget között zátonyra kerülhetünk. Egy nagyobb sziget közelében egy helyben maradtunk. Hat órakor feljött a nap és az ifjak megállapították, hogy Lau sziget közelében vagyunk. Mánusztól délre, ahol több kis sziget is fekszik.

Most már tudtuk, hogy hol vagyunk, de nem volt szél és így sem Laut, sem Mánuszt nem tudtuk megközelíteni.

A nap forrón tűzött ránk, szinte elviselhetetlen volt a hőség. József kávét főzött. Kitünően ízlett, mert előző nap déltől kezdve semmit sem ettem. Az ifjak saksakot készítettek maguknak. Aztán elkezdtek halászni, de nem nagy eredménnyel, mert a mély vízben csak nagy cethalak vannak. Már déli 12 óra volt és még mindig nem jött egy csepp szél

sem. József feltette az ágyát a fedélzetre, az alatt találtam egy kis árnyékot. A fejem már fájni kezdett a napsütéstől. Már azt gondolták az ifjak, hogy kénytelenek leszünk még egy éjszakát a tengeren tölteni.

József azt mondta: — Imádkozzál Misziszem, hogy Jézus megsegítsen téged és minket is, mert másképen elveszünk. —

Ivóvizünk volt, a japántól hoztunk magunkkal, de a nagy melegben csaknem forró lett, nem élvezhettük. Szüntelenül imádkoztam, József is.

Úgy délután három óra után azt mondta József: menjek le a fedélzetről, mert nagy szél és vihar közeledik. Én nem láttam semmi mást, csak Mánusz felől egy kis füstfélét emelkedni a levegőbe. De ez hihetetlen gyorsan közeledett. Megerősítették a vitorlákat, a kormánynál egy idősebb ifjú helyezkedett el, nekem a hajó belsejében készitettek ülőhelyet. Már jött is a szél, megduzzasztotta az erős viterlákat és repitett bennünket: haza felé.

A hullámok egyre magasabbra emelkedtek. Úgy himbálták a kis hajót, hogy lehetetlen volt ülve maradni. Odaálltam a kormányos mellé és két kézzel erősen a hajó oldalába kapaszkodtam. Az ifjak mind a hárman a vitorla köteleit tartották a kezükben, hogy szükség esetén azonnal bevonhassák, ha az árbócot el akarná törni a szél. A vihar teljes erővel tombolt. A hajó orra állandóan a hullámok alá került. Körös-körül sűrű eső esett. Bennünket elkerült, mi csak a hullámoktól lettünk vizesek. A célt nem láttuk.

Azt mondta az egyik ifjú: — Misziszi, menj be a hajó belsejébe, hiszen vizes leszel és megfázol. —

— Hagyd el — mondta József, — hiszen imádkozik. —

Igen, imádkoztam, hogy Isten tartson meg minket a veszedelemben. Tudtam, hogy „nem merülhet el a hajó, ha benn az ég, föld s tenger Mestere pihen.“ —

A szél repitett tovább. Olyan gyorsan, hogy a

leggyorsabban járó hajóval is versenyezhettünk. Szerettem volna kikötni Loniunál, hogy Tina testvérnél töltsem az éjszakát. Loniunak azonban nagyon szirtes partja van, lehetetlen volt a kikötés. Továbh mentünk Kaputalain felé. Este nyolc órakor meg is érkeztünk. Azonban egészen közel a japán ültetvényéhez egy hajlásnál kikerültünk a szél útjából és nem tudtunk tovább, a partra menni. Jelt adtunk lámpával, síppal. Azt reméltük, hogy majd csak észrevesz valaki bennünket és segítségünkre siet. De mindhiába!

Közben József vacsorát készített, tojást és rizst, amit az ifjak is nagy örömmel költöttek el forró teával! Bizony fáztunk. Egyikre a kabátom, másikra a kendőm adtam, hogy ne fázzanak. Nem volt más hátra, össze kellett törnünk egy ládát, abból evezőket készíteni és megpróbálni, hogy a hajót evezéssel vigyük a partra. Persze nagyon lassan ment, mert kevés volt az erő. Csak ketten evezhettek, egy a kormánynál maradt, a gépkezelő pedig megbetegedett attól való félelmében, hogy mulasztásáért a japán megveri. Egyre kért, hogy szóljak az érdekében. Megígértem neki és meg is tettem.

Éjjel két órakor értünk a japán kikötőjébe. A japán már nagyon aggódott a pinassé miatt, mert még vasárnap délben 12 órakor elindultunk és csak kedden éjjel 2 órakor érkeztünk vissza.

38 órát voltunk a tengeren, de Pakra még sem tudtam eljutni. Nem tudtam, mit jelent ez, lehet, hogy Isten még nem akarta.

Egy kis fejfájáson kívül nem lett semmi bajom, de hogy lázam se legyen, azonnal bevettem egy gramm kinint. Az ifjaknak sem ártott meg az út.

18.

Himaked kutyái.

Himaked körülbelül hatvan éves volt. Az öregebb törzsfőnök felesége. Az előző évben meghalt „tultul"-nak az anyja.

Himakedben ugyancsak nagy energia lakozott. Ha valahol megszólalt, ott mindenki más elhallgatott. Olyankor pedig, ha megmérgesedett, nem lett volna jó a keze közé kerülni, mert még hetek mulva is kék foltok emlékeztettek volna a keze helyére. A férje, Mohmál szelid ember, így aztán a törzsfőnöki tisztet is tulajdonképen Himaked töltötte be a férje mögött állva. Nagyon sok dolog lehetett a multjában, amiért nem szeretnék felelni. Bizonyosan több embert evett meg, mint a férje. De bőkezű volt, ha volt hala, nekem is adott belőle. Egyszer még gyékényt is adott, amit ernyő helyett használtunk. Már két ernyőm is tönkre ment, mert megrozsdásodott és szétesett a vasa. Himaked nem kívánt ingyen semmit sem, mindent megfizetett azzal, amije volt.

Volt Himakednek nyolc kutyája és három malaca, amelyek éjjel-nappal vele voltak. A kis malacok ott aludtak a karjaiban és, ha valamelyik vakarózni akart, Himaked végezte el helyette, hogy a malac nem fárassza magát. A kutyák is mindig vele voltak, megosztotta velük minden falatját.

Himaked természetesnek tartotta, hogy még a templomba is elhozza kutyáit és malacait. Persze aztán más kutyák is jöttek és sokszor olyan marakodást csaptak az istentisztelet alatt, hogy még a saját szavaimat sem értettem.

Egyszer nagyon erélyesen megmondtam: — a templomot nem kutyáknak és malacoknak nyitottuk, hanem embereknek. Ezután nem fogok beengedni egyetlen egy kutyát sem. —

Néhány hét mulva találkoztam Himakeddel és megkérdeztem, miért nem jön már [illegible] el az istentiszteletre.

Azt mondta: — Te kiűzted a kutyáimat a templomból, így én se megyek, mert amíg ott vagyok, nem látom sem a malacokat, sem a kutyáimat és sajnálom őket.

— Vigyázz Himaked, — mondtam neki — mert ha te többre becsülöd a kutyákat és malacokat Isten

igéjénél, Isten egyszer nagyon kemény lesz hozzád és nem ment meg a pokoltól sem a kutyád sem a malacod, hanem menthetetlenül beleesel a „tüzes tóba!" —

Ekkor csak bólongatott, de egyszer aztán megbetegedett. 40 fokos láza volt. Kért, hogy imádkozzam érte.

Mondtam neki: — Látod Himaked, te most nem a kutyáidtól és malacaidtól, hanem Jézustól várod a segítséget. Ő kész is segíteni, de csak úgy, ha ezután elhagyod a rossz dolgokat és minden alkalommal az ö tetszését keresed. Jézus megsegíthet, de a betegség el is vihet. Vajjon hová jut a lelked, ha most meg kell halnod? —

Erre sirva fakadt és azt mondta: — Mihelyt egy kiesit erősebb leszek, elmegyek az Isten Igéjét hallgatni, hogy Isten engem is befogadjon az ő szép „falujába". —

Július 6-án el is jött az istentiszteletre, pedig még nagyon gyönge volt. Örültem, mert hittem, hogy Jézus Himakedet is megtalálja és felkészíti az Ő szép országa számára.

19.

Missziói út a szigeten: Szobon, Bulhard, Mbuvard, Namburan-Tingau, Bujang, Tani.

Július 25-én reggel útnak indultunk a hegyek közé, hogy felkeressük a szigetnek a legelrejtettebben lakó népét is. Bár misszionáriustársaim nem tanácsolták, hogy én is velük tartsak, mivel az út igen fáradságos, de fekete nőtestvéreimnek a lelki szükséglete valósággal égette a lelkemet. — A nők elrejtőznek, ha idegen férfiak közelednek a falujuk felé. A misszionáriusokat sem hallgathatják tehát, csak a férfiak és a fiúgyermekek, meg esetleg néhány idősebb harcias asszony. Igy egészen természetes, hogy az evangéliumot a nő viheti el legkönnyebben a nőkhöz.

A csomagolást nagy gonddal kellett végezni, hogy a hosszú úton ne kelljen az ifjaknak semmi felesleges holmit se cipelniök. Viszont 12 napra való élelmet, ágynak való alkalmatosságot, több ruhát és cipőt mégis csak vinnünk kellett. Nagy pléhdobozokba csomagoltunk, hogy minden védve legyen az esőtől és a hangyáktól. Útközben semmit se lehet vásárolni banánon kívül. Bár csak a legszükségesebbeket pakoltuk össze, mégis 16 ifjúra volt szükségünk, hogy a holmikat vigyék.

Reggel 10 órakor elértük az első községet, *Szobont*, ahol már volt is iskolánk egy tanítóval. Áhitatot tartottam az összejött nőkkel, a férfiakkal de Roo misszionárius. Nem időztünk tovább, mert az éjszakát innen húsz km.-nyire eső harmadik községben szándékoztunk tölteni.

Bulhard községben is mindenkit otthon találtunk és a szabadban áhitatot tartottunk. Ebéd után tovább indultunk.

Délután négy órakor már *Mburard*-on voltunk. A „pihenőházban“ ütöttük fel a tanyánkat. Szakácsunk azonnal tüzet rakott és három kőből álló tűzhelyen elkészítette vacsoránkat, megsütve egy útközben lőtt galambot. A lakosság roppant meg volt lepődve, hogy egy „Miss“ is eljött a falujukba. Az első ember, akit megláttam, egy öreg kannibál volt, akinek a hajfonata egészen a sarkáig ért, olyan hosszúra növesztette, erre aztán nagyon büszke is volt. A férfiaknak itt is de Roo misszionárius tartott áhítatot, én pedig a nőknek egy egészen külön helyen, mivel nem mehettek a férfiak közé.

Vacsora után igyekeztünk minél gyorsabban elhelyezni ágyainkat, kifeszíteni moszkitóhálóinkat és lefeküdni. Nagyon kemény volt az a négy dorong, ami ágy gyanánt szolgált, így nem sokat alhattam és nagyon örültem a reggelnek. Goebel Raymund egy háló-ágyat hozott magával Németországból, ebben aztán most is jól alhatott.

Másnap ismét áhitatot tartottam külön a férfiaknak és külön a nőknek. Goebel és de Roo misszio-

náriusok egy közelben fekvő, de útunkból kieső községet kerestek fel. Mire visszakerültek, elkészült az ebéd. Közben meglátogattam a nőket házaikban. — Délutánra megeredt az eső. Örültünk, hogy a szakadó esőben tető alatt lehettünk. Másnap azonban korán indulnunk kellett.

Nehéz út kezdődött: hegyre fel, hegyről le. A vörös agyagos talaj igen síkos lett az esőtől. A botom nagyon jó szolgálatot tett most, nem is lehetett volna nélkülöznöm. Ruhámat egészen rövidre kellett fognom, mert bizony sok helyen patakzó vízen kellett átugornunk.

Útunk vagy három kis falun vezetett keresztül. Mindenütt hirdettük az Igét. A bennszülöttek nagy csodálkozással nézték a szemléltető képeket, amiket fára, vagy dorongra akasztottunk. Az asszonyok és lányok körülfogtak és hol a kezem szorongatták, hol hátba verdestek, így fejezték ki örömüket afelett, hogy testvéreimnek neveztem őket és, hogy én is csak olyan nő vagyok, mint ők. Mindenütt le kellett bontanom a hajamat és engednem, hogy végig tapogassák, mert ők még ilyent sohasem láttak. Fehér nő még nem volt náluk, ők pedig nem jártak sem a missziói állomáson, sem Lorungoban. Én voltam az első „fehér csoda".

25 km-es túra után délután 4 órakor érkeztünk „*Namburán-Tingau*"-ba. Azonnal összegyülekeztek a férfiak és a gyermekek. A törzsfőnök jelt adott a nőknek, hogy ők is jöhetnek, mert egy „Miszisz" is jött. Az összejövetel után még volt annyi időm, hogy az est beállta előtt néhány látogatást tegyek. Naagyon boldogok voltak. Azonnal megkínáltak ennivalójukkal, amit egy fatálra fektetett nagy zöld levélen ízlésesen elhelyeztek és elém tettek a padozatra, ahol ültem. Egy másik háznál ugyanilyen fatálon finom banánt hoztak. Mindenütt nagy áhítattal hallgatták, amint egy-egy éneket elénekeltem.

Egyre azt mondogatták, hogy maradjak náluk, semmiesetre se menjek tovább, mert arra még emberi esznek. Igy marasztaltak: — Maradj itt nálunk,

mi nem bántunk, mi hallani szeretnénk a te Jézusodról.

Másnap vasárnap volt. Nem mentünk tovább, hanem összejövetelt tartottunk háromszor is, amiken a törzsfőnök tolmácsolt bennünket a bennszülöttek által használt angol nyelvből. A teremtést, az özönvizet és az azután következő időket röviden érintve az Úr Jézus születésére és jövetele céljára irányítottam figyelmüket. — Megígértem, hogy néhány hétre el fogok menni hozzájuk. Mindjárt hozzá is kezdtek iskolaépítéshez és azt mondták, hogy nekem is építenek egy kis házat.

Hétfőn reggel korán útrakeltünk. *Bujang* községet óhajtottuk elérni, amely Namburán-Tingautól 21 km-nyire, vagy 800 m. magasan fekszik. Ez volt a legnehezebb út, amit addig tettünk. Nem is út volt, hanem csak irtás. Az erdő nagy fáit kivágták, azok egymás fölé estek és úgy maradtak, amíg el nem korhadtak. Igy aztán a fatörzseken kellett átmennünk, amelyek gyakran híd gyanánt szolgáltak egy-egy mély szakadék fölött. Nagyon lassan haladhattunk, az agyag is a cipőnkre tapadt és folyton megcsúszott a lábunk. Még az egyébként kitünően mászó ifjaink is alig tudtak előrejutni. Különben se szívesen mentek tovább, mert Bujang még nagyon ellenséges indulattal viseltetett minden idegennel szemben.

Délután két órakor Bujang előfalujába értünk, ahol egy fiatal törzsfőnök jött elénk katonásan tisztelegve. Miután megértette, hogy misszionáriusok vagyunk és nem pénzt szedni jöttünk, se pedig munkásokat toborozni, egy fából készült hosszúkás dobon jelt adott, amire minden oldalról előjöttek az emberek. Kis bibliai képeket osztogattunk szét a nők és a gyermekek között és indultunk tovább, mivel úgy is erre kellett visszatérnünk.

Már elértük a másik községet, amikor észrevettük, hogy ifjaink mind hátramaradtak az itteni néptől való félelmükben, hogy azok felnyársalják őket. Még tanítóink, Po Uro és Po Daha is, — akik ve-

lünk jöttek — szörnyen féltek, úgyhogy de Roonak teljes energiájára volt szüksége, míg rábirta őket, hogy velünk jöjjenek a másik faluba. Nem is csodálkoztam félelmükön, amikor a házak falán megláttam az emberi koponyákból készített díszeket. — Bennünket is ellenségesen fogadtak. Először a tultul jött elénk, mert ő értett a nyelvünkön. Megkérdeztem, hol vannak az emberek, amire azt felelte, hogy munkában vannak a teljesen összeomlott pihenőház építésénél.

Bementünk a tultul házába és elkezdtünk énekelni.

Közben bejött egy ember és így szólt: — Itt úgyse hallgat senki a ti szavatokra, mert mi mindnyájan katholikusok vagyunk! Jobb is lesz, ha tovább mentek! —

Azt feleltem néki: — Ha ti katholikusok vagytok, úgy méginkább meghallgathatjátok Jézus üzenetét, hiszen nincsen két Jézus, csupán egy és az az egy úgy a katholikusoké, mint a miénk. Ha ti igazi katholikusok vagytok, akkor szeretnetek kell Jézust és hallgatnotok kell a szavára, bárki által üzen is. — A katholikusoktól „talatala“ névvel különböztettek meg bennünket. A gyermekek között képeket osztogattam, amiket azok nagy örömmel fogadtak el, de egyszercsak mind visszahozták azzal, hogy nem szabad elfogadniok, mert az talatala.

Igy aztán visszamentünk az előbbi kis faluba, ahol a törzsfőnök a saját házát bocsátotta rendelkezésünkre. Amíg a szakács a vacsorát elkészítette, megpróbáltam felkeresni a nőket házaikban. Szívesen fogadtak, de egy szót sem értettek sem úgynevezett pidgin english, sem tingaui nyelven, csak pitilui nyelven tudtam valami kiesit megértetni velük. Este összeültünk ifjainkkal a törzsfőnök házában és énekelgettünk, meg imádkoztunk, de csak két ember jött be énekeinket hallgatni.

Nyolc órakor én is aludni tértem a törzsfőnök egyik feleségének a házában. Amint ifjaink meglátták, hogy egyedül akarok az asszonyok között aludni,

elkezdtek könyörögni, hogy maradjak köztük, mert különben az asszonyok megölnek az éjjel. Biztosítottam őket, hogy Jézus nem alszik és ő meg tud engem védelmezni. Mindegyik ifjú egy-egy kést vagy baltát tett a feje alá, hogy szükség esetén, ha hirtelen megtámadnák őket, felhasználhassák. Isten megvédelmezett, nem is ébredtem fel reggel előtt, bár nagyon kemény volt a fekhelyem.

Másnap is ott maradtunk a községben. Ifjaink elmentek az erdőbe, hogy „kabul"-t (mókusfajta) fogjanak. — A reggeli áhítatnál már három férfi és öt nő jelent meg. A törzsfőnök tolmácsolt. Nagy meghatottsággal nézték az Úr Jézus képét. Az egyik asszony meg is kérdezte: — él-e az Úr Jézus még most is. — Szívesen magyaráztam meg, hogy él és aki őbenne hisz, az is él, ha meghal is. Délután szép napos idő volt, megszáríthattuk cipőinket és ruháinkat, amiket a nagy sár és eső keresztüláztatott.

Az esti áhítatra már 12 férfi jött el és arra kértek, hogy írjuk be őket a mi könyvünkbe. — Ti eljöttök hozzánk, még a Miszisz is eljött, pedig nagyon nagy útat kellett megtennetek ebben a rossz időben, — mondták — mi a ti Jézustokat akarjuk követni. — Vagy harminc egyént írtunk össze. Mind a két törzsfőnök kért, hogy feleségeikkel együtt — az öregebbnek öt felesége, de csak egy gyermeke volt, — írjuk be őket is a mi könyvünkbe.

Másnap korán reggel újult erővel indultunk tovább. *Tani*-t óhajtottuk elérni. Közben sok apró falucskát érintettünk. Többször utólért a zápor, de ez nem zavarta meg örömünket és nem szegte kedvünket. Estefelé értünk Taniba. Szívesen fogadtak bennünket és ifjainkat is bőven ellátták élelemmel. Különösen az asszonyok örültek nagyon. Örömükben körbetáncoltak körülöttem, miközben hol az egyik, hol a másik jól hátbaütött. Így mutatták ki szeretetüket. Nem győztek eleget csodálkozni a képeken, amiket magyaráztam nekik. Ők már megértették a pitilui nyelvet és én is meg tudtam őket érteni.

A nők háza szép tiszta volt, de a férfiak házát

itt is emberfejek díszítették. Megkérdeztem, hogy miért tartják a koponyákat házaikban. Az egyik értelmes ember így magyarázta meg: — Ezek az emberek betegségben haltak meg, mi aztán kiástuk őket és most, ha beteg valaki közülünk, odaviszünk egy koponyát és megkérjük, hogy távolítsa el a betegséget. — Magyaráztam nekik, hogy csak Jézus tudja meghallgatni kérésünket és eltávolítani a betegségeket. Az elhalt ember feje nem él, de Jézus él és kész is segíteni.

Itt is két éjszakát töltöttünk, hogy jobban megismerkedjünk velük. Egy kis fiú velünk is jött tőlük, hogy iskolánkban kiképzést nyerjen és aztán visszamenjen társait tanítani.

Korán reggel indultunk útnak, mert ismét nagy út állt előttünk. Én közben előre siettem és több folyón átgázolva egy olyan községbe értem, ahol még nem járt misszionárius. A törzsfőnök összehívta az asszonyokat. Azok szörnyen féltek tőlem és alig mertek a közelembe jönni. Amikor pedig elkezdtem énekelni, hát visítva rohantak vissza házaikba. A kis gyerekek kibékíthetetlenek maradtak, de a nők ismét visszajöttek, mert a törzsfőnök megmagyarázta nekik, hogy Jézushoz hívom őket. — Jézus az a nagy Úr, aki mindenkit lát és mindenkit meg tud szabadítani a belid kezeiből — mondta. Amint látták, hogy nem eszem meg őket, mind visszajöttek és a fejemtől a lábamig összetapogattak, hogy meggyőződjenek, én is hús és csont vagyok-e.

Mire misszionáriustársaim odaértek, már a férfiak is összejöttek. De a nők mind az erdőbe menekültek. Csak két elszántabb asszony maradt szorosan mellettem. — A törzsfőnök házában két nagy krokodilus volt megkötözve, éjjel fogták a falu alatti folyóból, amelyen nekünk is át kellett gázolnunk. — Éjszakára egy kis kanuval elvittek a folyón egy meleg forrásig. Itt is sok asszony jött össze a miszisztet megnézni és alkalmam volt az Igét hirdetni. Magyaráztam nekik, hogy ők az én testvéreim és azért tettem meg ezt a nagy útat, hogy átad-

jam annak a nagy Úrnak az üzenetét, aki mindent lát és szereti a bennszülött asszonyokat is. — A férfiaknak de Roo misszionárius tartott áhitatot. Fáradtan tértünk nyugovóra. A bennszülöttek fölmentek a hegyen épitett házaikba. Éjszakára ugyanis a világért sem maradtak a völgyben, ahol forró víz bugyog elő a földből. Azt hitték, hogy a gonosz szellem főzi a vizet és iszonyuan féltek tőle. —

Másnap mégegyszer lejöttek a férfiak és az asszonyok a gyerekekkel együtt a meleg forráshoz. Ismét áhitatot tartottunk. „Samáriai nő a Jákób kútjánál“ cimű képet mutattam be s arról beszéltem nékik.

Kilenc órakor indultunk tovább. 11 órakor egy kis faluba értünk. Mindenkit otthon találtunk négy-öt férfi kivételével, akik elmentek egy meghalt ember fejét kiásni a földből, hogy a házukat díszítsék vele.

Az asszonyok nagy lakomára készülődtek. Nekem is adtak tüzben sütött tárót, ami ugyancsak jól esett, mert már nagyon éhes voltam.

Ebédkészítésre nem volt időnk, tovább kellett mennünk. Még vagy három falun mentünk át. Mindenütt csodálkozva hallgatták az örömüzenetet. Az egyik faluban nagy örömrivalgást vittek véghez a nők a „fehér Miszisz“ miatt. Két misszionáriustársam attól tartott, hogy örömükben felfalnak. Az éneket szájtátva hallgatták. Nagyon boldog voltam, hogy Isten erős hangot adott és, bár nagyon fáradt voltam, mégis erőteljesen tudtam énekelni.

30 km-nyi útat tettünk meg, mire egy alkalmas helyen eltöltöttük az éjszakát. Itt egy sereg kis leány vett körül, még meg is csókoltak — már t. i. ahogy ők csókolni szoktak, az orrukat az arcomhoz nyomva nagyokat szippantottak. — Nem is távoztak el tőlem még éjszakára sem, ott aludtak a fekhelyem előtt, hogy vigyázzanak rám. Csak azt sajnáltam, hogy a szunyoghálómat nem tudtam velük megosztani. Abban a faluban rengeteg volt a homoki légy.

Másnap vasárnap volt. Délelőtt és délután áhítatot tartottunk s csak délután három órakor indultunk tovább. Meg kellett ígérnem, hogy visszajövök hozzájuk és néhány hétig náluk maradok.

Innen Roszuaba igyekeztünk, hogy ott is áhítatot tartsunk és ott töltsük az éjszakát. Közben eltévedtünk. Hegyről le, hegyre föl, út nélkül csak a vízmosásban tudtunk előbbrejutni. Teljesen besötétedett. Ifjaink féltek előre menni. Megeredt az eső is és olyan csúszós lett a vízmosás, hogy kézzel kellett minden kis galyba kapaszkodni, míg végre följutottunk a hegyre, ahol Roszua fekszik.

Öt óra helyett nyolc órakor értünk a faluba, így aztán elhatároztuk, hogy nem maradunk ott éjszakára, hanem azonnal hazamegyünk Lugosra, amely onnan már csak 15 km-nyire van.

Késő este, 11 óra felé érkeztünk meg váratlanul a missizói állomásra. Már mindenki aludt. Torkunk szakadtából énekelni kezdtük bennszülött nyelven: „Széjjel jártam a világban..." — Az énekre Tina testvér és De Rooné felébredtek. Gyorsan vacsorát készítettek. A tanulók is felébredtek és velünk együtt örültek annak, hogy nem faltak fel bennünket a hegyek lakói. Miután megmosakodtunk és ruhát váltottunk, egy csöppet sem éreztük a fáradtságot, csak az öröm és hálaadás töltötte el a szívünket elbeszélve, hogy mit tett Isten a pogányok között.

Kedden tértem vissza ismét Pitilura, ahol már többen elsirattak, mert azt hitték, hogy megették a hegyi lakók. Amíg távol voltam, József tartotta az áhítatokat reggel és este. Tanította a gyermekeket írni és olvasni. Megtanította Ábrahám történetét is. Meglepetve hallgattam végig, amint a gyerekek egymásután elmondták a történetet.

András még nem tudott sem írni, sem olvasni. Jánost erről az útról való hazaérkezésem után vette épen magához Isten.

20.

Hi Nyan eltűnése. — Járvány. — Újabb missziói út: Szobon, Bulhard, Mbuvard, Narvei, Tingaunamburan.

Szeptemberben Lonium voltam, hogy segítsek Tina testvérnek a munkában. Egyik nap egy csomó gyermek játszadozott a tengerparton. Egy kínai ember ment el mellettük az úton, akitől a gyermekek szörnyen megijedtek és elmenekültek. Néhányan a tengerbe vetették magukat, mások az erdő sűrűjébe futottak. Amikor a kínai elment, előjöttek a gyerekek is rejtekhelyükről.

Egy három és féléves leányka azonban nem került elő. A többiek a keresésére indultak, de nem találták meg. Este az édesanyja hazaérkezett a mamiültetvényről és szintén keresésére indult. Még néhány ember segített neki, de hiába. Mivel már teljesen besötétedett, az egész falu apraja-nagyja kókuszlevélfáklyákkal kutatta át a sűrű erdőt. Az iskolában imádkoztunk a gyermekért. Eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. Egy helyen megtalálták a kis fűkötényét, de ő nem volt seholsem. Voltak, akik azt rebesgették, hogy a belid vitte el. Éjjel két óra tájban jöttek vissza az erdőből. A dobokat is előkészítették, hogy a halálesetet hírüladják mindenkinek, de mi biztosítottuk őket, hogy az Úr Jézus meg tudja őrizni és vissza tudja hozni a gyermeket, ha bíznak Istenben.

Nem tudtuk megérteni mi sem, hogy mi történhetett a gyermekkel. Az erdő veszedelmes, mert ingoványos, úgyhogy pár óra alatt magas növésű férfi is elsülyedhet benne. Vannak vaddisznók, kígyók, sőt a folyó közelében a parton krokodilusok is. Már nem egy embert ettek meg. Éjjel fél három lehetett, amikor én is keresésére indultam. Imádkozva követtem a két férfit, akik velem jöttek. Addig mentünk, míg útunk az ingoványba nem torkolt, de nem találtuk a gyermeket. Szomoruan tértünk vissza.

Útközben megjegyezte az egyik ember: — Miszisz, én azt hiszem, hogy Jézus vette magához a gyermeket.

Mondtam neki, hogy Jézus nem lop gyermeket. Hittem teljes hittel, hogy másnap visszajön a gyermek.

A bennszülöttek egész éjjel sírtak üvöltésszerű sírással. Korán reggel megfujták a kürtöt. Mindenki az iskolába sietett, hogy imádkozzunk s azután ismét keresésére induljunk a kisleánynak. Kilenc óra volt, amikor visszamentem Tinához, aki nem tudott velünk jönni s jelentettem, hogy a gyermek nincs sehol.

Úgy 11 óra tájban nagy rivalgás közben dobpergést hallottunk. Nem kellett soká várnunk, már jött egy diadalmas menet a törzsfőnökkel az élén, aki karján hozta Hi Nyant. Alig tudtuk megérteni őket, mert mind egyszerre beszélt, míg végre a törzsfőnök csendre intette őket és elmondta, mi történt. Egy ember halászni ment és már ki akarta vetni a hálót, mikor hangot hallott, hogy „menj tovább". Kissé tovább ismét megállt, mert halakat látott, de a hang megismétlődött ismét: „menj tovább". Tovább ment a folyó torkolata felé és mit lát! A kis Hi Nyan ott fekszik a tengerparton a homokban és jóízűen alszik. Természetesen azonnal felkeltette, nagy örömmel felvette a vállára és hazahozta. — Otthon összehívta a falu népét, hogy örvendezzen, mert „aki elveszett, megtaláltatott". — Mindnyájan leborultunk ott a verandán a mi jó Királyunkat dicsőíteni és áldani az ő nagy szeretetéért, hogy teljesen épen és egészségesen adta vissza a kis Hi Nyant.

Egy darab kenyeret adtam a kezébe, amelyet két kézzel tömött a szájába, mert éhes volt. Másfél napja nem evett semmit sem. Ők ugyanis nem esznek reggel, csak délután és este. Miután jól kiörvendeztük magunkat, elvittük az édesanyjához, aki már egészen belebetegedett a sírásba. Aztán kikérdezgették. Azt mondta, hogy két angyal felvitte a

mennyországba, ahol szép helyet látott és sok ennivaló volt. Sokat evett ő is, ott is aludt. Reggel azután két angyal visszahozta a földre. Ezért nem fázott és nem félt. — A gyermek álmának elbeszélése mély benyomást tett mindenkire.

Valóságos ünnep volt a faluban, senki sem ment dolgozni, főztek és ennivalókat vittek a kis leánynak, hogy hallgathassák a beszédét.

Isten bizonyságot tett, hogy Ő imádságot meghallgató és feleletet adó Isten. Igen, csakis Ő tud megtartani ezer veszedelem közepette is. Ezért nem fél szívem, bízom Őbenne mindenkor!

Október elején tértem vissza Pitilura. József szerződést kötött két évre, hogy mint tanító megy helyről-helyre tanítani az embereket az Úr szeretetére. Így magam maradtam. Jó segítőt vesztettem, de az Úr ügye nyert vele. Attól kezdve, hogy József elment Pitiluról, a felesége kezdett közénk járni az istentiszteletre.

Október 30-tól november 17-ig ismét utrakeltünk Goebel misszionáriussal. Több helyet felkerestünk és mindenütt időztünk néhány napig, hogy énekelni és imádkozni tanítsuk fekete testvéreinket. Közben járvány ütött ki. Sokakat elpusztított. Nem is tudtuk a betegség nevét. Nyakszirtmerevedéshez hasonlított, de nemcsak a nyakszirtet támadta meg, hanem a porcokat mindenütt. Ha a nyelőporc megbetegedett, a nyelőcső feje úgy megbénult, hogy a beteg végül is étlen pusztult el. A legtöbben így haltak meg. Sokan a lábforgónál betegedtek meg, megbénult a lábuk, nem tudtak járni. Szörnyen elfogta a félelem a bennszülötteket. Nagyon sok erőre volt szükségünk, hogy az igazán eldugott kis falvakat is felkereshessük a járatlan utakon és hirdessük nekik Isten üzenetét, hogy legyen reménységük a halál utánra.

Az első község, amit útbaejtettünk, *Szobon* volt. Csak rövid ideig tartózkodtunk itt. Utána *Bulhard*-ba értünk, de senkit sem találtunk otthon, mert a

betegségtől való félelmükben mindnyájan az erdőbe menekültek. Azt gondolták, hogy az erdő sűrűjében nem találja meg őket a betegség.

Mbuvard közelében hallottuk, hogy Szuluvér, a kannibál időkben uralkodott törzsfőnök haldoklik. Az új betegség a torkát támadta meg és nem tud sem enni, sem inni. Hozzá siettünk. Mivel a szíve még elég erős volt, sietve elhoztattuk a missziói állomásról a gyomormosó készüléket, hogy azzal tápláljuk mesterségesen addig, amíg a betegség lezajlik. — Pitilun így mentettünk meg egy kisfiút. — De akármennyire siettek, csak másnap értek vissza a készülékkel. Már késő volt! — Szuluvér meghalt és mi csak a temetésnél hirdethettük a feltámadást.

Mbuvardból *Narveib*e mentünk. Nehéz út volt. A község vagy 300 méter magasságban egy hegyen fekszik. A völgyben egy széles folyó állta útunkat, amelyen nem volt semmiféle híd. A derékig érő sebes folyót egyszerüen cipőstől-ruhástól kellett keresztül gázolni. Négy napot töltöttünk Narveiben, ahol naponként háromszor jöttek össze a bennszülöttek Isten Igéjének hallgatására és tanulására. Már akkor iskolát is kezdtek építeni, amit templomul lehet használni.

Narveiből visszamentünk ismét Mbuvardba és még négy napot töltöttünk ott. Résztvettünk egy bennszülött-ünnepélyen is.

Egy idősebb házaspár rendezett örömünnepet, mert az asszony tetováltatta magát. Ennek örömére sok tárót, cukornádat és kis erdei medvéket hordtak össze. A sok vendég sok kókuszolajat is vitt. — Az asszony feldíszítette magát szép gyöngyökből készült övekkel, a fejére egy darab rózsaszínű ruhát erősített egy sor kutyafogláncal. Néhány lány ment előtte, kezükben cukornáddal. Igy vonultak a férj háza elé. Ott nagy volt az öröm. — Később az asszony visszatért asszonytársai közé. Ekkor a férj egy lándzsával a kezében kiugrott a házából és nagy dobpergés között az úton oda és vissza szaladt mutatva, hogy így űzi el az ellenséget, ha jönni próbál.

Utána még vagy tizen ugyanilyen vadul üvöltve lándzsával a kezükben szaladgáltak. Majd bemutatták az erejüket, aztán vad táncot lejtettek, amelyben két nő is résztvett. — E jelenet után az asszony gyermekeivel együtt ismét férjéhez ment, aki 10 ifjúval fogadta, miközben nagy kiabálás között elmondta, hogy melyik ládzsája hány embert ölt már meg. — Teljes pompájában mutatkozott meg a régi kannibál ember szokása.

Később evésre került a sor. Megkértek, hogy imádkozzunk az étel fölött. Mi énekeltünk is olyan énekeket, amiket ők már ismertek.

Innen Mdránon és Iringaun keresztül *Tinganamburánba* mentünk. Mindenütt összetüllkölték az embereket. Mivel egy Miszisz is jött, az asszonyok is eljöttek teljes számban a törzsfőnök háza elé, ahol szólhattunk hozzájuk.

Tinganba megérkezve nagyon kevés embert találtunk otthon. Az erdőben voltak, de a törzsfőnök otthon volt és hamarosan hírt adott a többieknek, akik aztán másnapra már meg is jöttek. A törzsfőnök tolmácsolt bennünket. A nőknek külön órát kellett tartani, mert törvényük szerint nem volt szabad összejönniök a férfiakkal egy helyen. — A törzsfőnök is, amíg tolmácsolt, háttal állt a nőknek, nehogy egyik-másik asszony rátekinthessen. — A missziói munka annyit már keresztülvitt, hogy a templomban együtt lehetnek. Lefordítottam egy éneket a nyelvükre. Amikor diktáltam, hogy megtanulják, vad nevetés fogta el őket. Némelyik lány még a földre is esett, annyira nevetett ezen a „tréfás eseten". Hát még amikor énekeltem nekik, azt találták aztán igazán nevetségesnek! — Mind utánozni akarták a hangomat s olyan zenebona keletkezett, hogy Goebel testvér, aki a pihenő házban ült néhány férfi társaságában, majdnem göresöt kapott a nevetéstől. Egy idősebb asszony egyszerüen táncra perdült az ének ütemére.

Tinganban öt napot töltöttünk. Kezeltem néhány beteget, akik aztán jobban is lettek. A törzsfő-

nök iskolát akart épiteni, hogy maradjon ott valaki közülünk és tanítsa őket. A tingauiak is nagyon félnek a szellemektől. A meghalt emberek szellemét „látják“ megjelenni és ilyenkor mindenféle ajándékot felajánlanak, hogy ne jelenjék meg többet.

Távollétemben József helyettesített Pitilun. A felesége a mi istentiszteletünkre járt már ugyan, de folyton nevetgélt vagy beszélgetett. József nagyon ügyesen, sok türelemmel és kitartással tanította a gyermekeket.

21.

1929 karácsonya. — A fehér hangyák rombolása.

A karácsonyi ünnepélyünk olyan volt mint az előző évi, azzal a különbséggel, hogy most már sokkal bátrabban mondták el a gyermekek bibliai verseiket. Egy új éneket is tanultak: „I ndan do le lundie lag, halleluja ámen“ (Fenn a csillagok felett, halleluja ámen). Harsogva énekeltek, öröm volt hallani őket. Minden kis gyerek, aki szorgalmasan eljárt az iskolába, kapott egy kis ruhát. Játékot mindenki kapott. Az összejövetelek szorgalmas női látogatói is ruhát kaptak, amiket a hazai csomagokban küldtek. A többi gyerekek, asszonyok és férfiak is mind kaptak valami kis csekélységet. A kiosztás alatt a legnagyobb csend volt, csak itt-ott szólalt meg néha egy-egy trombita, vagy szájmuzsika.

Másnap a ruhákat mind visszahozták, hogy József őrízze, mert csak vasárnap akarták felvenni istentiszteletre. — Eredeti látvány volt, amint vasárnap reggel megjelentek a ház előtt. Amikor látták, hogy József a ruhát a verandára viszi, egyszerre mind a tengerbe vetették magukat és megfürödtek, hogy a ruha piszkos ne legyen. Istentisztelet után azonnal visszahozták ruhájukat.

Az ünnepély alatt ragyogtak az arcok és a szemek visszatükrözték a kis gyertyák fényét, amelyek a pálmakarácsonyfáról ragyogtak feléjük. Most

már jobban megértették, hogy Jézus születését nem disznóevéssel, hanem lélekben kell megünnepelni és várni kell, hogy Jézus megszülessék a szívekben is.

Nagy várakozással tekintettünk az új esztendő elé kérve Istent, hogy az új esztendőben ragyogja be a világ Világossága ezt a néhány kis szigetet és jöjjön el ide is a mi királyunk az Ő dicsőségében, hogy lássa meg itt is minden szem azt az Urat, aki őket is megvásárolta drága áron.

A hazai karácsonyi csomagot még karácsony előtt megkaptam. Két egér is volt benne, amelyek szörnyű pusztítást vittek végbe a kelmékben. Minden darab hibás lett a molytól és az egerektől. Tíz hónapig volt a láda úton. Rabaulban az elvámolás miatt felnyitották. A lekvárok nagyon jól voltak becsomagolva, semmi sem tört össze. Dió, kávé, cukor mind épen érkezett meg, de a keksz használhatatlanná lett. A fokhagyma mind elromlott és a paprikamag megpenészedett, de azért megpróbáltam elvetni. — A pitilui házam nagy veszedelembe került. Meglepték a fehér hangyák. Mivel ezeket nem lehet kiirtani, ellepték a házat tartó cölöpöket és egészen összerágták, úgyhogy a ház összeomláshoz volt közel. Akkor vettük észre, amikor de Roo misszionárius verandát épített hozzá. Láttuk, hogy nem sokáig lehet már benne lakni és valamiképen majd új házat kell építeni.

Közel álltam a feketevízlázhoz, ezért aztán nem volt szabad kinint bevennem, hanem egy darabig plasmochint használtam, amit Pécsről kaptam.

22.

„...Örülök, hogy anyám él!“

Mégse tudtam elleneállni a betegségnek. — Amikor egy kicsit jobban lettem és túl voltam már a veszélyen, — miután a nagy gyöngeségtől képtelen

voltam írni. — József adott hírt Magyarországra betegségemről és meggyógyulásomról. Akkor még csak annyi erőm volt, hogy lefordítottam József levelét. Vajda Istvánnénak Átányba ezeket írta József:

„Barátom!

Ezen szavakat írom hozzád. Te adtál nekem muzsikát és fényképet, örülök nagyon neki. Jézus megőrízte a jövetelnél a nagy úton. A muzsika nagyon szép és mondtam Jézusnak: — kérlek, Te megőrízted a csomagot jól. — Ez a Jézus szeretete minden helyhez és emberhez, hozzátok fehérbőrűekhez épúgy, mint hozzánk feketékhez. Azelőtt ti nem tudtatok rólam és mi sem tudtunk rólatok, de Jézus eljött és ő megtanított minket és titeket minden jóra.

Barátom, én azelőtt gyermek voltam és nem tudtam Jézusról, mindig arra gondoltam, hogy hová jutok, ha meghalok. De most már tudom, hogy Jézus az égbe visz, ha meghalok. Nagyon örülök ennek.

Kérlek, imádkozzatok értem erősen, hogy Jézus segítsen az Ő útján járnom. Ez a falu nem jó, az emberek nem hallgatják Jehova és Jézus szavait, a sátán nagyon erős e helyen.

A misszionáriusok hirdetik a szent szavakat a bennszülötteknek, de egy se veszi a fejébe, fáradtak a jóra. Kérlek, imádkozzatok e helyért, mert egy kiesit se jó e hely.

Barátom, január 13-án Anyám megbetegedett nagyon, én vigyáztam rá, éjjel ott aludtam a földön az ágya mellett. Egyszer Jézus már elvitte a lelkét az égbe, de mi imádkoztunk és énekeltünk, hogy jöjjön vissza a lelke és vissza is jött. Most örülök, hogy anyám él. Jézus nagy Urunk nekünk. Ő egyetlen erősségünk.

Szavaim befejezem. József." —

III.

Veszedelmek — Csodák — Pihenés

(1930. január—1932. július.)

23.

Feketevízláz.

Z Úr az én pásztorom, nem szűkölködöm. Még ha a halál árnyékának völgyében járok is, nem félek a gonosztól. Mert Te velem vagy. —

Ezt az Igét tapasztaltam meg 1930. január és február hónapjaiban, amikor közelebb voltam a halálhoz, mint az élethez.

Január 4-én átmentem Lugosra. A hajó érkezése után Loniuba szándékoztam menni néhány hétre, mivel Tina testvér a bátyjával egy távolabbi szigetet keresett fel.

Isten másképen akarta. — Hirtelen nagy lázam lett. Egészen szokatlan volt, mert hosszú ideig nem volt már lázam. Másnap láztalan voltam és felkeltem, bár nagyon gyengének éreztem magam. Készültem Loniuba. — Harmadnap azonban teljes erővel kitört rajtam a feketevízláz. — Irtózatos fejfájással jár, hozzá még a gyomor sem tűr meg semmit, még csak folyadékot sem, ezért nagyon hamar elgyengül a beteg. — Ez történt velem is. A be-

tegség kezdetén úgy éreztem, hogy végéhez ért földi életem. Néhány nap mulva de Rooék hazahívták Tina testvért, mert az ápolás nagyon sok időt lefoglalt, de Rooné pedig a harmadik gyermekét várta és nem sok idővel rendelkezett. Nagyon megörültem Tina megérkezésének, mert mégegyszer látni kívántam.

Tekintettel arra, hogy a láz nem csökkent, Tina testvér azt tanácsolta, hogy adjanak kinin injekciót. A felelősséget azonban nem vehette magára, azért elhívták a kormányzósági állomáson időző ausztráliai orvost. Ez azonnal eljött és adott is injekciót. Ezután még nagyobb lett a gyomor nyugtalansága. A láz ugyan csökkent, de azzal egyidejűleg nagy szívgyengeség állott be. — Tina testvér szükségesnek látta a kámforinjekciót. — De felszólított a végrendelkezésre is. Nem volt nehéz, hiszen csak sáfárságra kaptam mindent. Gyorsan elintéztük, de így is nagyon kimerített. Még a lélekzetvétel is nehéz volt, a pulzus pedig tapinthatatlan.

Éjjel ismét el kellett hívni az orvost, de megérkezésekor azt mondta, hogy későn jött.

Ott imádkozott az ágyamnál de Rooékon, Goebel Raymundon és Tinán kívül még József is.

Egyszerű gyermeki bizalommal kérte az Urat:

— Ne vedd el Uram, Anyámat, hiszen még nem tudok egyedül járni a Te utadon, de ha el akarod őt venni, úgy végy el engem előbb, hogy ne maradjak egyedül. —

Sajátságos, hogy mindent, csaknem mindent megértettem, de szólni, vagy a szememet felnyitni nem tudtam. Megállapították, hogy a „malária tropika" elzárta a vesevezetéket. Irtózatos hideget éreztem, bár Tina minden ágymelegítőt mellém rakott.

Három napig csapzott rólam a halálveríték. Három napon át négy óránként megismételték a kámforinjekciót.

Isten még nem talált méltónak a hazamenetelre. Tovább kellett szolgálnom az ő ügyét itt, ahová ál-

lított és az Ő ereje által újból felvennem a harcot a sötétséggel szemben.

24.

Lábbadozás. — Új tervek.

Alig jutottam annyi erőhöz, hogy az ágyat elhagyhattam, de Rooné elutazott férjével és gyermekeivel együtt Új-Guineába, Madangba. Ott ajándékozta meg Isten őket február 19-én a kis Sámuelükkel. Örültünk, hogy a hajó épen idejében, február 14-én jött és elutazhattak, mert mi nem tudtunk volna segítségére lenni.

Február 20-án Goebel Raymund betegedett meg hirtelen vakbélgyulladásban. Az orvos azonnali műtétet rendelt el és még aznap megoperálták Lorungóban. Tina testvér is elment, hogy segítségére legyen az orvosnak. Isten megsegítette testvérünket és 7 nap mulva már visszajöhetett a missziói állomásra. Addig nekem kellett minden felügyeletet ellátnom. Nem volt nehéz, csak a járás esett egy kissé nehezemre és a lábaim megdagadtak.

Március elején Tina testvér elment Szobon, Mbuvard és Narvei községeket meglátogatni, Loniun én helyettesítettem Józseffel. Betegségem után sokáig nem voltam Pitilun, de hallottam, hogy a házat, amelyben laktam, a fehér hangyák úgy tönkretették, hogy nehéz lesz tovább lakni benne. Hogy le ne szakadjon, újabb cölöpökkel támogatták alá. Megint csak felmerült bennem a gondolat, hogy, — bár nehezen megoldható feladatnak látszik, — valamiképen új házat kell építeni. — Súlyos feladat, mert csak egyszerű, egy szoba, konyha és verandából álló ház építésére kb. 120—150 fontot kellett számítani. — Viszont, ha nem lakhattam volna tovább Pitilun, a munka sinylette volna meg. Arra nem is lehetett gondolni, hogy huzamosabb időre a bennszülöttek házába költözzem, mert az nagyon egészségtelen.

Az orvos megtiltotta a nagyobb gyaloglást, sőt egyszerűen lehetetlennek, egyenesen halálosnak tartotta, hogy a nagy betegség után tovább itt maradjak. Természetesen csupán emberileg szólt és csak a tudománnyal és az emberi szervezettel számolt. Én bíztam Istenben, hogy ami lehetetlen az embernél, Őnála lehetséges. Tőle függött maradásom és én teljesen letettem életemet a kezébe. Amíg neki tetszik, akár életben, akár halálban, továbbra is itt óhajtottam maradni.

Szerettünk volna három-négy ifjút elküldeni Új-Guineába, a bennszülött tanítók képzőjébe, mert nagyon hiányoztak a munkatársak és amíg mi európaiak meg tudtunk egy lelket közelíteni, addig a bennszülött munkás egy egész falut is megnyerhetett az Evangéliumnak.

Kellemes meglepetésben volt részem. — Magyarországról megajándékoztak egy írógéppel. — Kaptam egy esőköpenyt is. Éppen akkor jött, amikor a legnagyobb szükségem volt rá. Igaz, hogy férfikabátot küldtek és Tina mindig azzal bosszantott, hogy Magyarországon nincs más, csak férfikabát. De azért nagyon jól lehetett használni.

Nagy betegségem után el kellett volna mennem más éghajlat alá egy kis pihenésre. Otthon így határoztak felőlem, magam is gondoltam rá, de Isten úgy megerősített, hogy el bírtam végezni a Pitilun reám váró kis munkát, viszont Új-Guineában, ahová telmehettem volna, beállt a tél. — A pitilui házam jesen tönkrement és arra gondoltam, hogy a pihenésre szánt pénzt jó lenne új ház építésére felhasználni. Újonnan épített házban hozzájuthatnék egy tüllel elkerített szunyogmentes sarokhoz is, ahol eltölthetem a nappalt, ha írni-, tanulni-, vagy varrnivalóm van. Hiszen még ebédhez is alig lehetett nyugodtan leülni, annyi a szúnyog.

25.

Keresztelés (Peruan és 10 loniui). — Baleset egy paki teknősbékahalászaton. — A mánguru. — A házépítés és az üdülés nagy kérdése.

1930. pünkösd napján újból 11 bennszülöttet keresztelhettünk meg. Egy kivételével mind loniuiak voltak. A keresztelés is Loniuban volt, hogy az új keresztyének bizonyságtételét az ottaniak mindnyájan hallhassák. — Pitilun későbbre terveztük a keresztelést. Peruán-t, aki a keresztségben Natanael nevet kapott, azért kereszteltük meg a loniuiakkal együtt, mert aztán mindjárt Uj Guineába küldtük, hogy a szemináriumban képezzék ki tanítónak. A második ünnepen a megkereszteltek közül néhány házaspárt eskettünk, majd kívánságukra Goebel megkeresztelte kis gyermekeiket is. A nagyobbakat már nem, mert ott tudatos megtérésre kellett várnunk.

Újabb hírt kaptunk Pak szigetéről. — A pakiak közül néhányan teknősbéka-halászatra mentek. A halászaton egy ember eltűnt a víz alatt. Keresték, de nem találták meg. Elmúlt egy hét és még mindig hiába keresték.

Egyszer aztán az egyik tultul így szólt: — Nem akartuk, hogy a talatala idejöjjön és tanítson minket. — Most mégis megpróbálok Jézushoz imádkozni, hátha meghallgat. — Úgy is tett.

Imádkozott s elment az embert keresni. Csodálatos. Nem volt a víz alatt tovább egy félóránál és már hozta is az elveszett embert. Nagy volt az öröm, hogy mégis megtalálták, — ha halva is. —

Most aztán arra kértek bennünket, hogy menjünk el hozzájuk és tanítsuk őket. Igyekeztünk is eleget tenni ennek a kérésnek, mert Isten útmutatását láttuk benne.

Megtudtam, hogy milyen súlyos a mángurufa. Májusban elmentem Loniuba, hogy meghallgassam a keresztelési tanítást. Egy kis motorcsónakkal és

egy nagy kanuval mentünk. Az utóbbit azért vittük, mert az új ház építéséhez mángurufát akartak vágni ifjaink, mivel ez a legerősebb és legtartósabb fa. Miután megrakták a kanut mánguruval, nekem is a kanun készítettek helyet. Szívesebben ültem azon, mert a petróleumfüsttől mindig megfájdult a fejem a motorcsónakon.

A motoros vontatta a kanut. Alig mentünk félóráig, észrevettem, hogy a kanu ferdén úszik a vizen, nem jól rakták meg. Megállították a motort és az egyik ifjú megpróbálta a rakományt a másik oldalra tolni. Egyszercsak megbillent a kanu. Csak annyi időm volt, hogy még egy mély lélekzetet vegyek és már is sülyedtem lefelé a tengerbe. Mivel nehéz esőköpeny is volt rajtam, nem tudtam a víz színén tartani magam és gyönyörűen megmértem a tenger mélységét. Amikor a víz földobott, láttam, hogy a kanu már rendesen áll a vízen. A mánguru mind lent pihent a tenger fenekén. Felmásztam a motorcsónakra és átöltöztem száraz ruhába.

Ifjaink nagyon szerették volna megmenteni a sok szép mángurut, de egyiknek se volt bátorsága a víz alá menni, mert nagyon sok volt a krokodilus. Igy aztán szépen vissza mentünk új fákat vágni, hogy ne egészen üresen térjünk haza. — A mángurufa olyan nehéz, hogy azonnal elsülyed a vízben, azért nem sikerült egyet sem kihalászni. Csak nagy késéssel érkeztünk haza, kb. este 11 órakor. Nagy viharban, de megérkeztünk szerencsésen. Egy kis meghülésen kívül nem lett semmi bajom. Ismételten megláthattam, hogy teljesen Isten kezében van az életem.

A betegségből mindjobban kiláboltam és elég jól éreztem magam, bár a lépem és a májam megdagadt. A szervezetem lassanként megszokta a sósavas kinint, amiből egy héten négy napra beosztva már két grammot is be tudtam venni anélkül, hogy valami zavaró hatással lett volna. Nem lehetett állandóan csak plasmochint használni, mert nem

bizonyult elégségesnek a malária paraziták teljes megsemmisitésére. Jó, hogy japán ismerősünk megtanított egy különleges tea elkészítésére, amelynek igen jó hatása volt a hányás ellen. Valami gyökérféle, amit megfőzve állandóan lehet inni. A beteg így sok folyadékot vehet magához s ez által a vesét teljesen átöblítheti.

Mivel úgy láttam, hogy az üdülés nem feltétlenül szükséges, a pitilui ház építésére szántam azt az összeget, ami három hónapi üdülésre kellett volna. Az a ház, amelyben addig laktam, úgy épült, hogy évenként csak egy-két hétig tartózkodnak benne. Nem lehetett abban még csak egy kis sarkot sem szúnyogmentessé tenni. Minden fehér ember csudálkozott, hogy addig is hogyan tudtam ilyen házban lakni. Meg voltam róla győződve, hogy Isten segítségével lehet egy kis szúnyogmentes otthonom, amelyben nyugodtan vonulhatok el legalább imádkozni.

Közben érkezett hazulról 60 angol font üdülésem költségeire. De akárhogy gondolkoztam, hová menjek, az idő sehogy sem kínálkozott alkalmasnak rá. — Új-Guineában tél volt, Sydneybe pedig csak az út 33 fontba került volna. Az a család, ahol megérkezésünk idején voltunk Tinával, elutazott Sydneyből. Nem lett volna érdemes a sok pénzt kifizetnem az útra anélkül, hogy valóban üdülhettem volna. Arra gondoltam, hogy — ha Isten is úgy akarja, — novemberben elmegyek majd Új-Guineába, Sattelbergbe. Addig pedig felépítjük a pitilui házat.

26.

Keresztelés (Hibodil, Hilyungod, Hylonai, Hi Gunan, Hindeekái, Hikobulán). — Józsefék kis fia.

Isten meghallgatta imáinkat és július 27-én ismét keresztelhettünk. Hat nő: 2 asszony és négy leány öltözött fehér ruhába.

Boldog örömükről tettek bizonyságot. A férfiak nagy szégyennel takarták el arcukat restelkedve, hogy nem tudtak úgy kitartani, mint a nők. De kifejezést adtak reménységüknek, hogy nemsokára őket is megkeresztelhetjük.

A megkereszteltek a következő neveket kapták: Hybodil: Éva, Hityungod: Johanna, Hylonai: Mária, Higunan: Erzsébet, Hindeekái: Márta, Hikobulán: Salomé.

A keresztelést az iskolában végeztük. A főállomásról átjött az ünnepélyre de Roo misszionárius. Konyhaszolgájuk, Dávid is ez alkalommal vette fel a keresztséget. Átjöttek a tanulók is.

Délelőtt volt a vizsga, amelyen minden egyesnek meg kellett felelnie néhány kérdésre.

Ezeknek a testvéreinknek meg kellett küzdeniök azért, hogy elnyerhessék a keresztség áldását.

Hybodilnak a férje volt az első, aki Jézus követőjének vallotta magát. A keresztségre is ő jelentkezett először, de nem tudott szakítani a pogány ünnepélyekkel. Nem részesülhetett a keresztségben. Akkor meg vissza akarta tartani a feleségét is. Nekünk kellett fellépnünk nagyon szigoruan és megértetnünk vele, hogy ha a feleségének útjában áll, Jézus ellen harcol; már pedig ki az a halandó ember, aki ezt büntetlenül teheti. Erre aztán megígérte, hogy nem fog többé nehézséget gördíteni feleségének az útjába.

Hityungodnak a rokonai voltak ellene, mivel az előző évi járvány megtámadta Hityungod lábát. Sokáig érzéketlen volt a lába, teljesen elhalt. — Egyszer, amióta a keresztelési előkészítést kezdte hallgatni, azt érezte, hogy fáj a lába.

Örömmel ujságolta: — Jézus visszaadta az erőt a lábamba. — Aztán mankó nélkül még szorgalmasabban járt az iskolába.

Nem tudták a rokonok megérteni és megtámadták. Azt mondták neki: — Te akarsz megkeresztelkedni? Hiszen közel vagy a halálhoz! — Hityungod erre azt felelte: — Épen azért óhajtok Jézus köve-

tője lenni, mert közel vagyok a halálhoz. Különben a lábam is az övé és ő vissza is tudja adni az erőt és akkor tudok járni. —

Akkor megkérdezték: — Ha megkeresztelkedsz, mi lesz az ünnepélyeinkkel, azokra sem fogsz eljárni? —

Azt felelte: — Természetesen, nem veszek részt azokon, mert én Jézust akarom mindig követni, ő pedig nem megyek el a ti ünnepélyeitekre. —

Erre gúnyolni kezdték és csúfolódó szavakkal illették, de ő barátságos és türelmes maradt, így aztán felhagytak a csúfolódással.

Hylonai szembeszállt a régi szokásokkal. Abbahagyta a menyasszonyi előkészületet. — Azzal ijesztgették, hogy most már nem mehet férjhez, mert víz érintette. De ő egyszerűen azt felelte: — nem baj, maradok férj nélkül és szolgálom az én Uramat. —

Az ünneplő közönség megtöltötte a kis templomot. A loniui keresztyének teljes számmal eljöttek, hogy velünk együtt vegyék fel az Úrvacsorát. A délutáni istentisztelet alatt volt a keresztelés, amelyet Goebel misszionárius végzett nagy áldással.

Az ünnepély végén Goebel testvér felszólított bennünket, hogy a megkereszteltekkel együtt kéz a kézben forduljunk szembe a megjelentekkel és énekeljük el: „Vezess ó Jézus engem." — A felszólításra a megjelent vendégek is mind megfordultak. Alig tudtuk megértetni velük, hogy nekik óhajtunk énekelni, ne fordítsanak hátat.

Este az Urasztalához járultunk, most már 24-en. Nagy meghatottsággal térdeltük körül az asztalt. Kézről-kézre adtuk a kenyeret és a bort.

Másnap reggel igehirdetés után a loniuiak búcsút vettek és elvitorláztak hazafelé.

Józsefünk feleségének kisfia született. Apja kívánságára szintén megkereszteltük. A kis gyermek István nevet kapott.

27.

Telekvásárlás. — Hinen és Tábó. — A házépítés és az üdülés gondjai.

Telket vettünk. Ahol a régi ház állott Pitilun, az a telek nem a mienk volt és ki voltam téve annak, hogy egy szép napon kitessékelnek onnan. A telek 100 shillingbe került. 10—15 évvel előbb még két shillingért meg lehetett volna kapni, de most hálásak voltunk Istennek, hogy egyáltalában kaphattunk telket. Mivel de Roo nem hagyhatta magára hosszabb ideig a feleségét és gyermekeit, de meg egyedül nem is tudta volna a házat felépíteni, egy kínait fogadtam fel napi 17 shillingért. Csak deszka kellett még, és megkezdhettük az építést.

Fogadott kis lányom, a kis Hinen három éves volt. Volt egy kis barátja, valamivel fiatalabb nála, a kis Tábó. Mindig együtt játszottak, még pedig verekedés nélkül, ami nagy dolog volt, mert Hinen ugyancsak harcias kis alak, de Tábót nagyon szerette, nem pörlekedett vele.

Egy alkalommal ismét együtt játszottak. Mivel besötétedett, Tábó már nem mehetett haza, ott kellett maradnia Hinenék házában.

Amint vacsorám mellett ültem a verandán, egyszercsak hallottam, hogy valahol a közelben gyerekek énekelnek. Elmentem megnézni, kik azok. Mikor odaértem Po Kai házához, megismertem Hinen és Tábó hangját, akik a tűz mellett betegen fekvő Po Kainak énekeltek, hogy vígasztalják betegségében. Észrevétlenül leültem a ház küszöbére és hallgattam.

„Kolnisden, Jésu Kolnisden" — hangzott Hinen éneke, Tábó pedig mint egy visszhang énekelte: — „Sidesi, Sidesi'. — (Szeretett Jézus, szeretett — mindig, mindig.)

Ez volt a két gyermek lehetetlen hangon énekelt éneke. Utána Hinen összetette a kis kezét és érthetet-

len szavakat mormolt, azután pedig nagy hangon ament mondott jeléül, hogy az imádkozást befejezte. Tábó háromszor is utána mondta: — ámen. —

Amint melléjük telepedtem a földre, Hinen egy cseppet se jött zavarba, hanem felszólított: — Micsis ou árig. — (Miszisz te imádkozzál.)

Az én imám után ismét nagy éneklésbe kezdtek, amely egyszercsak az ő pogány szokásuk szerinti dalolásba ment át, ilyenformán: — Pokaje elvett öt diót, Pokaje elvett öt diót, hahó, hahó! —

Erre aztán Po Kai elkergette őket.

A kis Tábó különösen tanulékony volt. Mindig eljött hozzám ebédre és már egészen ügyesen fogta a kanalat, nem öntötte le a ruháját. Volt nálam egy kis nadrág és, amikor Tábó eljött, megmosakodott a tengerben és felvette a kis nadrágot. Nem tudom ki küldte, Magyarországból jött. Tábó igen jó hasznát vette.

Amikor megkérdeztem Hinent és Tábót, hogy hol van Jézus, csak intettek a szemükkel az ég felé, hogy ott van.

Eljött az ősz és még mindig nem mehettem üdülésre, pedig a költségeire már régen itt volt a pénz. Minden megvolt, csak még azt nem tudtam, hogy hová menjek. A házépítést pedig már el akartuk kezdeni. Végül is a japán ültetvényessel kötöttünk szerződést, hogy két hónap alatt megépíti. Ha mindent mi adtunk volna, megelégedett volna 40 fonttal. A deszka és az oszlopok beszerzésére kb. 50 fontot kellett számítanunk. A falat itteni anyagból készíti, a tetőt is saksak levélből, mint amilyen az előbbi házé volt. Tervbe kellett venni egy vízgyüjtő tank építését is. Addig vashordóba felfogott vizet használtunk főzésre és inni, azonban mindig nagyon veszedelmes volt, mert egy nap alatt a szunyogok tanyája lett. A tankra 17 fontot kellett előirányozni. Hogy a tankba jó vizet lehessen gyüjteni, a konyhaépületre bádogot szántunk.

Szerettem volna a lehető legolcsóbban intézni el

az üdülést. Tina Sydneybe készült és a hajóköltség, amit fizetnie kellett, engem nagyon elijesztett. Gondoltam arra is, hogy két-három hónapra átmennék a Karolina szigetek egyikén, Truk szigetén lévő leányiskolába, mert ott maláriamentes az éghajlat.

Különben nem is éreztem az üdülést feltétlenül szükségesnek, mert egészen jól voltam, csupán a fülem folyt állandóan. Ezt Tina testvér tudtomon kívül be is jelentette Liebenzellbe.

28.

Teknősbéka-halászat. — A „Belid.“ — Szelán törzsfőnök.

Körülbelül 25 ember vagy 10 kanuval elment teknősbéka-halászatra egy régebben meghalt teknősbékahalász emlékére. Négy napon keresztül csak nők és gyerekek voltak az áhitaton, no meg egy öregebb ember. Ezek nem vehettek részt a halászaton.

Minden egyes fogásnál jelt adtak nagy dobolással, hogy itthon mindenki örüljön és készüljenek a nagy fogadtatásra, amire a halászok számot tartottak.

A teknősbékafogás úgy történik, hogy a halász hosszú, saját készítésű kötelet csavar a derekára, amelynek a végére erős horog van kötve. Ezt a horgot dárdára kötik. A halász megkeresi a vízben a teknősbékát és a dárdát beledöfi. A teknős nagy gyorsasággal tovább úszik. A dárda és a horog azonban fogvatartja. A halász mindig hosszabbra ereszti a horgot tartó kötelet, mert nem tud elég gyorsan a teknős után úszni. Végül már csak a derekán kötött csomó tartja a kötelet. Ha nem tud idejében jelt adni a kanun levőknek, a teknős könnyen lehúzhatja a víz mélyére.

Közben a karamut (dob) vadul szól, hogy erőt nyerjen, aki a víz alatt van és megbirkózhassék a teknőssel. Valaki a kanu tetején ugrál, hogy a ha-

lakat megriassza, mert, ha zajt hallanak, megállnak, nem úsznak tovább és nem zavarják a teknősbékát. Jeladásra segítségül siet valaki a halásznak és aztán ketten megragadva hozzák foglyukat a felszínre. Megkötözik és a kanuba helyezik a zsákmányt. — Közben pihennek, mert különben nem bírnák a víz alatti birkózást.

Ha már eleget fogtak, vagy elfáradtak, hazatérnek. Állandó dobpergés jelzi jövetelüket, amit az itthon levők hallanak és igyekeznek a különböző módokon elkészített tárót és saksakot ízlésesen tálra helyezve idejében a halászok elé vinni.

Mindig közelebbről hallatszik a dobpergés, egyre izgatottabbak lesznek a parton állók. A partra is kivisznek egy néhány kisebb és nagyobb dobot, mellette elhelyezkednek a férfiak, akik ütni tudják. A közelgőket ritmusos tánccal fogadják. A nők táncolnak előbb körben, majd egyhelyben. Fát tesznek a lábuk alá és azt verik ütemre. A közel járó kanukról visszhangozzák. Egy lábon ugrálnak a kanun állandóan, „tratratra" ütemnek megfelelően. Csoda, hogy le nem esnek a folytonos ugrándozás közben.

A halászok feldíszítik magukat, legtöbbben az asszonyok viseletét veszik fel. Félreteszik körülkötőjüket és csupán füvekből készített, elől és hátul lecsüngő kötényfélét kötnek. Vannak néhányan, akik semmit se vesznek fel, de persze ilyenkor nem szégyenlik magukat, mert olyan vadak, hogy se látnak, se hallanak. Kezükben az elmaradhatatlan baltával erősen hadonásznak, fenyegetőznek. A dobok pokoli lármát csapnak, mire üvöltésük túlharsogja a dobpergést. A tánc mindig vadabb lesz.

Egy ember megy a kanu felé, kezében apródió, amelynek élvezete a szeszesitalt helyettesíti. Mésszel és valamilyen növény levelével együtt eszik és megrészegednek tőle, legalább is olyan vadak lesznek, mintha megrészegedtek volna. Ezzel a dióval a kezében üdvözli a szónok a halászokat nagy ékesszólással, akik persze nem csendben hallgatják, ha-

nem táncolnak és állandóan verik egy lábbal a kanuk szélét: tratratra.

Beszéd végeztével a halászok kiugrálnak a kanukból, baltáikat még vadabbul forgatják a fejük felett és körtáncot lejtenek. Majd nagy üvöltéssel neki esnek annak a kókuszdiófának, amelyik a kezük ügyébe esik. Nagyon kell vigyázniok, hogy agyon ne üsse őket a kivágott pálma, mert a nagy lármától még a fejszék csapását sem lehet hallani. A gyerekek és asszonyok nagy hurrával vetik magukat a dióra és ki mit el tud emelni, az az övé. Azután következik a teknősbékák kiosztása. Ezeket részben feldarabolják, részben pedig elteszik más alkalomra. A teknősbéka hetekig is elél élelem nélkül, így egyszerűen lehet eltartani.

Megbetegedett egy ember. Nagyon gyorsan rosszabbodott az állapota. Sokan felkeresték nagy részvéttel. Kiki, ahogy tudott, segítségére akart lenni.

József is elment, de borzongva jött vissza, mert a sok jószívű látogató az ördögöt hívta segítségül.

Azt mondta József: — Ó Misziszem, ott nem lehet jelen Jézus, mert az emberek Belidet hívják segítségül. Igy imádkoznak: — Te, aki már meghaltál, jöjj és segítsd meg ezt az embert! Miért akarod elvinni? —

A rég meghaltaknak a neveit is felsorolják, aztán kirakják a sok kutyafoglánczot és felhívják a rossz szellem figyelmét: — Ládd, mennyi mindent adunk neked, csak ne bántsd ezt az embert! —

Valamelyik öregasszony pedig elmegy egy erős fához, mert úgy véli, hogy ott tanyázik az a szellem, aki az embert nyomorgatja. Ott aztán hangosan zokog és kéri a szellemet, hogy távozzék el a betegtől. A szegény beteg pedig meghal a nagy félelemtől.

Közel voltunk Szelán törzsfőnök keresztteléséhez is, de nem tudta magát elszakítani a régi szokásoktól. — Kapott egy kabátot, amelynek nagyon örült és büszkén vette magára minden vasárnap a templomba. Sokszor csak úgy izzadt bele, de a világért

sem hagyta volna el. — Szelán nagyon nehezen tanult és nem is mutatkozott semmi kilátás arra, hogy hamar megtanuljon írni-olvasni, mert igen kevés tehetséggel rendelkezett s még kevesebb kitartással.

29.

Krokodilus. — Disznóölés. — Üdülésre kapott meghívások.

Tina testvér Ausztráliába utazott, hogy rendbehozassa fogait. A loniui munkában Goebel úrral felváltva igyekeztünk szolgálni. Pár hetet így Loniuban töltöttem.

Épen mamiültetés ideje volt. Az emberek nagyon korán indultak munkába, mert messze kellett menniök. Elhatároztuk azért, hogy reggel már öt órakor tartunk áhítatot. Az otthon maradtaknak hét órakor is még.

Érdekes eset történt egyszer. Két asszony vizért ment és a parton, a homokban egy alvó krokodilust pillantottak meg. Az egyik elfutott embereket hívni, a másik ott maradt figyelni a krokodilust, hogy el ne szökhessen. — Két férfi sietett oda és gyorsan megkötözték a krokodilust, nyársat fűztek a kötelekbe, aztán nagy diadallal behozták a faluba. Nagy volt az örömük, mert szívesen ették a krokodilhúst.

Ott feküdt a nagy állat tehetetlenül, csupán a szemeit meregette hol jobbra, hol balra, de mozdulni nem tudott.

Megkérdeztem, hol a füle, mert nem láttam. Erre egy kis bőrhorzsolásfélét mutattak a fején. Aztán azt mesélték, hogy a krokodilus megérti az emberi beszédet. Ha például — mesélték — egy ember megmondja neki, hogy egye meg a haragosát, ha erre jön és megmondja a nevét is, akkor, ha a haragosa arra megy, a krokodilus csakugyan meg is eszi. Még azt is megérti a krokodilus, ha valaki megrendel nála egy teknősbékát. Eltűnik a víz alatt és kis idő mulva a parton van a teknősbéka.

Egyszercsak eltünt a krokodilus. Kérdeztem, hogy hova tették. Azt mondták, hogy elküldték Roszunba, mert hátha keresi a társa és utána jön. Ide könnyen eljöhet, mert közel van a falu a parthoz, de Roszunba már nem tud elmenni, mert az bent van a szigeten.

Késő este hallottam, hogy nagyon kiabálnak. Megkérdeztem, miért van az a nagy törvénykezés.

Hát a krokodilus miatt. Meg kellett állapítani, hogy hogyan került a közelbe. Az egyik azt állította, hogy bizonyosan iderendelte valaki. A másik nagy dühösen ellenkezett, hogy az nem igaz, hanem biztosan valahol a közelben van a háza. Ezen aztán úgy összevesztek, hogy csaknem verekedés lett a vége.

Mondtam nekik: — leghelyesebb lenne, ha elmennének Roszunba és megkérdeznék magát a krokodilust, az biztosan meg tudja mondani, ha olyan okos. — Erre aztán elszégyelték magukat és megszünt a nagy veszekedés.

A pitiluiak mindig találtak valami okot, hogy ünnepélyt rendezhessenek. Ha más nem volt, megkötöztek egy disznót és az egyik ember odaajándékozta barátjának. Ez persze nem ment csendben. 40—50 csigakürttel kürtölve mentek az úton és a megkötözött, dorongon függő disznót a vállára emelve vitte két ember.

A gyereksereg torkaszakadtából kiabálta: — Hu, hu, hu, disznót viszünk, hu, hu, hu. —

Aztán letették a disznót annak az embernek a házánál, akinek odaajándékozták. Ennek kötelessége örülni, és örömét gyorsütemü dobolásra vad tánccal kell kifejezésre juttatnia. Ez az ember aztán továbbadja a disznót egy másik barátjának, akinek esetleg tartozik is és megint megismétlődik az előbbi ujjongás és tánc. Igy tartott sokszor két-három napig is. Közben a disznó megkötözve étlen-szomjan maradt. Néha, hogy elvisítsa magát, valaki megütötte vagy

megrugta, mert nagyon tetszett nekik a disznó sivítása. Ők maguk is kiabáltak hozzá.

Harmadnapra aztán megsütötték elevenen, néhány perc alatt szétosztották és már 'el is fogyasztották.

Az ausztráliai C. E. Szövetség meghívott üdülésre. Új Guineába is kaptam meghívást, hogy a januári hajóval várnak. Azt gondoltam hogy, ha már ilyen szíves meghívásokat kapok, előüdülésre Sattelbergbe, onnan pedig Sydneybe megyek. Egyfolytában Sydneyig 17 napot nem bírtam volna el a tengeren, a mozgó hajón, mert a mozgás, még a kanu ingása is, belehasított a fülembe. Különben nem fájt, csak folyt mind a kettő, úgy hogy éjjel a párnám mindig genyes lett. Egyébként jól voltam, betegségem óta egész évben nem volt lázam egyszer sem.

A házépítést még decemberben sem kezdhettük el, mert a japán Rabaulba ment, hogy onnan hozzon deszkát, mivel Pitilun nem lehetett fűrészeltetni.

Azt tapasztaltam, hogy nagyon használt a tej. Azért elkezdtem több tejet venni, sőt de Rooék is többször küldtek a missziói állomásról kecsketejet. Arra gondoltam, hogy ha Isten visszasegít az üdülésről, szerzek egy jó kecskét és akkor lesz mindig tej, nem kell folyton konzervhust ennem. Azt éreztem, hogy az ausztráliai konzerv nem valami jót tesz. Érdekes, a magyar konzervet mindig jól meg bírtam enni. — Engedélyt váltottam vadászatra, hogy míg Doepkéék vissza nem jönnek, a puskájukkal vadászhassunk vadtyukra és galambra. József már egész ügyesen tudott lőni. De Rooék is vettek maguknak puskát, hogy vadásszanak, mert különben mindig konzervet kellett volna enni, az pedig a mellett, hogy nem olyan jó, drága is.

Goebel misszionárius néhány hétre megint elment a hegyekbe. Sok helyet felkeresett, hogy az igét hirdesse. Egy hetet de Roo úr is úton töltött,

addig én helyettesítettem a főállomáson. De Rooné a kicsinyeitől nem igen tudott semmiféle külső munkát végezni, három kicsije épen elég munkát adott neki. A tanítást, áhítatot és egyéb külső munkát én végeztem el.

Nagyon sok örömem telt a kis tanulók szorgalmában. Különösen egy kis pitilui fiúban. Nagyon szerette a könyveket. Ha csak szerét tehette, még játszani sem ment a többiekkel, hanem félreült olvasgatni.

Kérdeztem, hogy szeret-e a lugosi iskolában lenni. — Szeretek, — felelte — csak a kecskék almozását nem szeretem végezni, az nem jó munka. — Különben ő is szeretett volna elmenni később Új Guineába, ahol a kis Peruán Natanael tanult. Nagy szorgalommal készült erre.

A hazulról kapott levelek olvasása nyomán úgy láttam, hogy az otthoni testvéreim közül többen nagy könnyelműségnek tartották az én ittmaradásomat. Nagyon jól esett ez a szeretetteljes aggódás. De nekem azon az úton kellett járnom, amelyre Isten küldött. Teljesen bizonyos voltam, hogy itt a helyem. És itt kellett maradnom, — ha kevés ideig is még — egészen addig, amíg Isten mást nem mutatott.

30.

1931. Újév napja. — Újabb veszedelemben a tengeren.

1931. Újév napján visszatekintve az elmult esztendőre, nagy hálával szemléltem Istennek azt a nagy kegyelmét, amellyel vezetett. Három ízben voltam a halál torkában. Egyszer betegségben, kétszer pedig a tengeren. Isten mindegyikből megszabadított.

A pitilui munka sokszor térdre kényszerített, amint kedveseimnek az érzéketlenségét láttam Isten dolgaival szemben. Sokszor teljesen süket fülekre

talált az Ige, mert még akik eljöttek az istentiszteletre, azoknak a füleit is bedugta a sátán és nem engedte megvilágosodni értelmüket.

Otthon sokszor láttam, hogy mennyire névleges a keresztyén élet. De itt láttam meg, hogy az mégis magán hordja a keresztnek legalább valamilyen kicsi fényét. — Itt egészen elüt a világosságtól a sötétség. Rikítóbb színben látszik a bűn és tisztább fényben a hit.

Ilyen tapasztalatok között kimondhatatlanul örültem, amikor az elmult esztendőben mégis hét lelket vehettünk fel Krisztus egyházába, karácsonykor pedig már másodízben törhettük meg fekete keresztyén testvéreinkkel együtt a szent kenyeret.

Karácsonykor nem jöhettek el a loniuiak Pitilura, mert északnyugati szél fujt, ami nagyon megbízhatatlan és ilyenkor nem tanácsos a tengeren messze menni, mert ha kitör a vihar, a kanun nem igen lehet megmenekülni. Igy külön ünnepélyt tartottak Loniun.

Átmentem Lugosra, hogy a szent estét együtt tölthessem a de Roo családdal és Goebel Raymunddal. A második ünnepen jöttünk vissza Pitilura egy kisebb kanun Andrással, Higunan Erzsébettel és még egy pitilui emberrel.

A tengeren ekkor ragadott ki Isten harmadízben a halálból.

Alig indultunk el, már kitört a vihar és kis kanunk csakhamar megtelt vízzel. A vitorlát azonnal be kellett vonni, de az se sokat segített. Észrevettem, hogy a „szám“, amely a kanu jobboldalához erősített fa a kanu egyensúlyozása céljából, meglazult és már csaknem leesett. Pedig ha ez leesik, akkor nem lehet tovább a kanun maradni, mert felborul. Szóltam Andrásnak. Azonnal a vízbe vetette magát és teljes erejét megfeszítve igyekezett megerősíteni a „szám“-ot az árbóckötéllel. Nem volt könnyű, mert a hullámok méternyi magasságra csaptak és nagy erőre volt szüksége, hogy a víz színén tarthassa magát. Félórai vesződség után mégis

sikerrel járt a munkája, de akkorra már félemeletnyi magasságra emelkedtek a hullámok. Mindunta-lan megtelt a kanu vízzel és a két férfi kénytelen volt úszva vontatni a kanut, mi pedig Erzsébettel eveztünk és a vizet meregettük ki belőle. Sehogy se tudtunk a parthoz közeledni. Integettem Pitilura, hogy jöjjön valaki a segítségünkre. Szüntelenül imádkoztam.

A két férfi már kimerült és folyton bíztattak: — Integess Miszisz, hogy jöjjön valaki, mert már nem bírjuk sokáig. — Nem jött senki sem, mert a hullámzás nagyon nagy volt és nem láthattak jól bennünket.

De Isten segítségünkre jött. Adott annyi erőt az embereknek, hogy még egy kis ideig úsztak, aztán visszaültek a kanuba és partra tudták hajtani. Az egyik azonban annyi vizet ivott, hogy néhány napig nem tudott enni, annyira fel volt fújódva. Ha még néhány perccel tovább lettek volna a vízben, elpusztultak volna. Nekem erős izomláznál egyéb bajom nem lett, Isten ismét megsegített. Azon a napon több kanu eltört a viharban, vitorlákat is összetépett a szél, de emberéletben nem esett kár.

Már úgy volt, hogy a januári hajóval elindulhatok és eleget tehetek az Új Guineából érkezett kedves meghívásnak, azonban olyan kedvező alkalom jött a házépítésre, amit nem volt szabad elszalasztanom. A japán visszajött Pitilura. Kötelességének tartotta, hogy segítségemre legyen, mert nagyon hálás volt azért, hogy varrtam a gyermekeinek és gondoztam őket betegségükben. A ház teljes elkészítését elvállalta 150 fontért. Hozzá is fogott. Rajta kívül Doepke úr tudta volna a házat megépíteni, de nem volt itt.

Örömmel olvastam, hogy Doepkéék elmentek Magyarországra és ismertették a mánuszi dolgokat. — Nagyon szerettem volna egy jó fényképezőgépet, mert nagyon sok alkalom kínálkozott különböző felvételekre. Józsefnek egy kemény kötésű vastag füzetre lett volna szüksége, hogy beleírja a lefordított,

de még ki nem nyomtatott bibliai igéket. Nagyon szerette volna leírni Mózes, Sámuel és az Újtestamentum könyveit.

31.

Pak szigetén: a pakiak meghívása, — a paki fehér ember, — a paki törzsfőnök békülékenysége.

Nem messze egy sziget elsülyedt egész lakosságával. Egyszerüen eltünt a tengerben. Ez mély hatást tett a bennszülöttekre és többen elkezdték keresni a nagy Szabadítót, aki meg tudja menteni őket minden veszedelemtől. Igy támadt a pakiaknak is az a gondolatuk, hogy hívjanak bennünket: tanitsuk meg őket imádkozni.

A két paki törzsfőnök a tultullal együtt megkérte a pitilui törzsfőnököt, tolmácsolja kívánságukat nekem, hogy hacsak tehetem, minél előbb menjek el Pakra. Szükségesnek láttam, hogy kérésüknek eleget tegyek olyan gyorsan, amint csak lehetett. Igy, bár a pitilui ház építése megkezdődött, a legközelebb Pitilura érkező pinasse tulajdonost megkértem, vigyen el Pakra. A hajótulajdonos, egy öreg kínai, már 30 éve lakott Mánuszon, ismerte jól a missziót és szívesen állott rendelkezésre.

Mindenféle élelmicikket, edényt, ágyat stb. pakoltunk fel a hajóra. Velem jött József, a pitilui törzsfőnök és még egy ifjú.

Január 25-én délelőtt indultunk útnak, miután Isten segítségét kérve oltalmába ajánlottuk magunkat.

Amíg a szigetek között jártunk, nem sokat éreztünk az északnyugati szél erejéből, de annál nagyobb volt a meglepetésünk, amikor a nyilt tengerre értünk. A hullámok ott már méternyi magasságra emelkedtek. Az ifjak jól megerősítették a vitorlákat és összehúzták, amennyire lehetett, de a szél olyan nagy volt, hogy mégis majdnem felborította a hajót. Az összes vitorlákat be kellett vonni. Ez

sem használt, mert a hullámok egyre dühösebben vetették magukat a kis hajó oldalához. Hol az egyik, hol a másik oldalára dölt. A kormányosunknak minden erejét össze kellett szednie, hogy rendes irányban tarthassa. Már feltünt Pak szigete a láthatáron, amikor orkánszerü vihar tört ki és vitt bennünket az esöfelhöktől elsötétedett látóhatár felé. Csakhamar elborították a hullámok a tetőzetet és, ami nem volt megerősítve, mindent lesodortak a tengerbe. A tetőn összecsapott hullám beömlött a gépházba is, a petróleum-szivattyú elpattant, a gép megállt. Nem lehetett elindítani. A hajó gazdája, az öreg kínai meg sem tudott mozdulni a tengeri betegségtől. Folyton rummal kellett itatni. A bennszülöttek közül is tengeri betegek lettek néhányan. Életemben először én is közel éreztem magamat a tengeri betegséghez, de nem mozdultam és néhány korty vörösbor, amit magammal vittem, eltüntette a kellemetlen érzést. József arra kért, hogy imádkozzam, mert aligha tudják megjavítani a gépet, már pedig akkor elveszünk.

Isten megsegített és egyszer csak megindult a kis hajó. Nagyon nehezen, de mégis előre jutottunk annyira, hogy este nyolc órakor megérkeztünk Pak közelébe. A nagy hullámzás miatt nem tudtunk a kikötőhöz jutni, a sziget déli részén voltunk kénytelenek horgonyt vetni. Onnan azzal a csónakkal, amit a hajó maga után vontatott, egy órahosszat eveztünk a part mentében. De, mert épen apály volt, a csónakot sem tudtuk továbbvinni.

Aztán gyalog igyekeztünk elérni a falut. Micsoda út volt az! Hol a tengerben, hol a szirteken kellett menni teljes sötétségben, mert csak egy viharlámpa volt nálunk. József több ízben a hátára vett és úgy segített át egy-egy szakadékon, amit a hullámzás mosott ki. A csomagok nagy részét a hajón hagytuk és csak a legszükségesebbeket vittük magunkkal.

Talán másfél órai gyaloglás után végre Szelán, a pitilui törzsfőnök ráakadt arra az útra, amely a faluba vezetett. Csakhamar megérkeztünk a benn-

szülöttek nem csekély ámulatára. Azonnal hálát adtunk Istennek segítségéért, azután megvacsoráztunk megosztva egymás között a magunkkal hozott főtt rizst. Nagyon jól esett, mert alaposan megéheztünk. Rövid áhítat után aludni tértünk. Persze nem valami nyugodtan alhattunk, mert a bennszülöttek nem aludtak, hanem egymásnak ujságolták a „fehér Miszisz" érkezését.

Hamarosan reggel lett. Áhítat után meglátogattam az asszonyokat házaikban. Mivel a törzsfőnök nem volt otthon, a tultul hirdette ki a misszió érkezését. Aztán felkért, hogy amíg a törzsfőnök megérkezik, látogassam meg a sziget másik községét is, amelyet egy ausztráliai ember ültetvénye választott el ettől a falutól.

Elmentünk. A törzsfőnök elég kedvesen fogadott. Podgyászunkat elhelyeztük a pihenőházban, amely tetővel és féloldallal ellátott kis kerti házacska volt. Mivel a falu nem a tengerparton van, a szellős kis ház is elég jónak bizonyult. Az egyik sarokban elhelyeztük az ágyat, a másik sarkot mosdóhelynek rendeztük be kis szobát készitve egy ponyvaszerű ruhából. Közben megérkezett a többi holmi is, amit a kínai utánam küldött. Igy aztán a harmadik sarkot konyhának rendeztük be, ahol tüzhelyül felállítottunk három követ.

Közben nem győztem a sok kérdésre felelgetni. A férfiak mind tudtak bennszülött angol nyelven, az asszonyokkal pedig pitilui nyelven tudtam beszélgetni. Mindenre kiváncsiak voltak, az Igére is. Először künn az úton tartottam áhítatot, de már másnap behívtak egy nagy házba és azután mindennap ott tartottam. Az írást és olvasást a kis kerti házban kellett tanítanom, mert az ablak nélküli nagy ház sötét volt.

Isten Igéje jó talajra talált ennek a kedves népnek a szívében. Örömmel hallgatták a bibliai történeteket, amiket faliképeken is megmutattunk. A sátán azonban nem nézhette ezt tétlenül és megkezdte ádáz támadását.

Az az ültetvényes, akinek az ültetvénye elválasztotta a két falut, Pakon való tartózkodásom első hetében nem volt otthon. Csak a második héten jött haza. Az első szava, amikor a hajójából kiszállt, az volt: hallotta, hogy idejött a misszió. Összeszidta a törzsfőnököt, amiért nem kergette el a misszionáriusnőt.

A törzsfőnök azt felelte neki: — Miért kergessem el, hiszen jót akar, nem kéri a pénzünket, nem is viszi el fiainkat a maga iskolájába Lugosra, hanem itt akar tanítani minket, hogy mi megtanuljuk a nagy Urat hívni, ha valami bajban vagyunk. Vigyáz lelki életünkre, hogy az igazán Istennek tetsző legyen. —

Erre igazán megharagudott a „fehér pogány“ és azt mondta: — Ha el nem kergetitek a misszionáriusnőt, hát megvesszőzlek benneteket. Megtiltom, hogy halásszatok. Nem engedem meg, hogy az úton járjatok, hanem ha a másik faluba akartok menni, menjetek a vizen. Nem vásárolhattok az én üzletemben és majd meghaltok éhen. Nincs lélek, az csak a misszionáriusnő hazugsága.

Ilyen riasztással csaknem szétrobbantotta a kis gyülekezetet, amelynek tagjai már Isten tulajdonának kezdték érezni magukat. Sokan megfélemlettek, csak kevesen mertek tovább is kitartani az Ige hallgatása mellett.

Az ültetvényes megüzente nekem is, hogy őrült vagyok, mivel nem ijedtem meg tőle és nem mentem el, hanem tovább is hirdettem az Igét. Sokan szökve és bujkálva jöttek hozzám. Erre aztán az ültetvényes megbízta néhány alkalmazottját, akik a kathoiikus misszióhoz tartoztak, hogy számolják össze, kik és hányan vettek részt a mi áhítatainkon. Ezeket aztán megvesszőzte.

Rettenetesen fájt és idegeimet is nagyon megviselte Edgell úrnak ez a magatartása, folytonos újabb és újabb üzengetése hozzám és a bennszülöttekhez. Szinte a csontjaim is fájtak, amikor láttam az üzenethozót közeledni.

Isten segitségével semmi nyomát nem éreztem már az elöző évi betegségemnek, úgy hogy olyan hosszú útakat tudtam megtenni, amilyent itt fehér ember még meg sem kisérelt. Nem kisérlet gyanánt tettem ezeket az útakat, hanem szükségből. Pakon nem akartam igénybe venni Edgell úrnak a szivességét. A harc állott köztünk. Folyton izgatta a bennszülötteket ellenem, hogy kergessenek el, de csak a törzsfőnök és hozzátartozói hallgattak rá. A többiek mind jártak az összejövetelekre. Söt azt is elhatározták, hogy templomot épitenek.

Másodszor március 10-én indultam el Pitiluról Pakra. Kanun jöttek értem, hogy menjek, mert a főnök ütni akarja azokat, akik az áhitatokat látogatják. Jókor reggel elindultunk, de mégis a kapitalaini földnyelven kellett tölteni az éjszakát. — Olyan nagy volt a tenger hullámzása, hogy a kiskanu, amelybe csak négy ember fért bele, nem volt képes továbbhaladni. Vissza kellett menni a földnyelvre, amely olyan keskeny, hogy kanunkat úgy emeltük, illetve csusztattuk át rajta. Még csak meg se hültem, pedig nem készültem fel éjszakára. Nem vittem magammal semmiféle takarót, csupán az esököpenyemet. De a bennszülöttek olyan ügyesen készítettek a kanuban ágyat, hogy elcsodálkoztam rajta. A vitorlából sátort csináltak a kanu fölé. Meglehetősen jól aludtam a ringó ágyon.

Korán reggel felkészültünk a továbbutazásra. Az emberek elkészítették a saksakot és megfüstölték a halat, amelyet éjjel fogtak. Evés után Istenhez kiáltottunk, aztán kifeszítették a vitorlákat és indultunk Pakra. Nagy örömünkre délben egy órakor meg is érkeztünk. Amint a falu felé mentünk, többen jöttek szembe és ujságolták, hogy a törzsfőnök az egyik ifjút bottal elverte, hogy ne merjen áhítatra menni. Amikor ott voltam, nem ismételte meg, de el lehettem készülve, hogyha elmegyek, Edgell biztatására újra kezdi.

Edgell ültetvényén volt egy félfehér házaspár alkalmazva, mind a ketten a paott-missziónál nevel-

Goebel Raymund tanítja a mánusziakat.

A lugosi tanulók az iskola előtt játszanak kókuszdióhéjból faragott játékkal.

A pitilui missziói ház, „Um Muk-Muk" felavatása.

Tingaui özvegyasszony teljes diszben.

Ujonnan megkeresztelt bennszülöttek a pitilui iskolaépület mellett. A kereszttel megjelöltek pitiluiak, a többiek Loniuból valók.

Három pápua gyerek.

Szelán pitilui törzsfőnök (ülőalak) és sógora.

keditek. Az asszonyka különösen nagyon kedves volt, 17 évig volt Finschhafenben a német missziónál, anyanyelve is német. Az apja is német ember volt, a férje skót apától és bennszülött anyától származott és csak angolul tudott. Volt két kis lányuk és, mivel a kisebbik még nem volt megkeresztelve, engem kértek fel, hogy legyek a keresztanyja. Ha pedig valamikor Németországba megyek, vigyem a kislányt magammal édesanyja nevelőanyjához, akit férje halála után Uj Guineából, az ottani missziói munkájából végleg szabadságoltak.

A paki törzsfőnök jónak látta, hogy kibékítsen. Elkezdett beszélgetni hozzám, de én igyekeztem mindig nagyon röviden elintézni, hogy ne legyen alkalma újabb híreket hordani Edgell úrhoz. De nem lehetett elidegeníteni. Egy alkalommal három shillinget hozott.

Kérdésemre, mit akar ezzel a pénzzel, azt felelte: — Én neked nagyon sok kellemetlenséget okoztam és sok rosszat beszéltem rólad, söt neked is sok rosszat mondtam. Most szeretném, ha elfelejtenéd rosszaságomat és nem gondolnál többé rá. Azért hoztam ezt a pénzt, hogy lásd és értsd meg, hogy én már nem haragszom. Ezután hallani sem akarom annak a „sátánembernek" a szavait, aki ellened bíztatott, mert látom, hogy nincs igaza. Azok a szavak pedig, amiket te tanítasz a Jehováról és Jézusról, mind igazak. Kérlek, ne haragudjál te se énrám. —

Nem tudtam azonnal hinni szavainak, mert ismertem a félénkségét, hanem azt ajánlottam neki, hogy bizonyítsa be megváltoztatott véleményét azzal, hogy most épen olyan hangosan, mint azelőtt a rosszat, hirdesse ki, hogy meggyőződött tévedéséről, amelyre a fehér ember bíztatta. Aztán járjon el az áhítatokra ismét és akkor a bennszülöttek is látni fogják, hogy nem hazudik.

Meg is fogadta, hogy így tesz és azt mondta: — A pénzt most a Jehovának adom, mert félek, hogy betegséget küld rám a sok rossz beszédem és cselekedetem miatt. —

Mondtam neki, hogy Jehovát nem lehet megvesztegetni. Ő nem kíván egyebet, mint hogyha valaki megbánta bűnét, hagyja is el és kérjen bűnbocsánatot, amit Isten az Úr Jézus érdeméért meg is ad annak, aki őszinte szívvel kéri. De azt helyesen tenné, ha a három shillinget odaadná annak az ifjúnak, akit megvert.

Erre hajlandó is volt azonnal, mert tudta, hogy így véget vet az ifjú haragjának, amely könnyen fogságia juttathatta volna.

Megkezdték egy kis templomnak az építését, hogy ezután ne zavarja őket semmi se az áhítatnál, ha összejönnek. A tízparancsolatot, az Úri imát és egy néhány éneket lefordítottam a nyelvükre, azokat megtanulták. — Józseffel együtt hazatértünk Pitilura, a pakiak pedig tovább is összejöttek, énekeltek és imádkoztak. Minden reményünk megvolt arra, hogy Isten meghallgatja egyszerű fohászaikat és megsegíti őket, hogy világosságot nyerjenek Isten nevének dicsőségére.

32.

Sűrű halálozások Pitilun. — „Bethánia Um Muk-Muk." — Misszionárius esküvő.

A pitilui házépítés a befejezéshez közeledett. Készülnöm kellett már a behurcolkodáshoz. Sok mindent ki kellett javítgatnom, mielőtt az új házba beraktam volna. Így jó ideig nem mentem el sehova sem Pitiluról, hanem ott szolgáltam az én feketéimnek.

A házat építő japán felajánlotta, hogy fogadjam örökbe két éves kis lányát, mert már a negyedik gyereküket várták. — Elhatároztam, hogy elfogadom a kis lánykát és felnevelem Isten félelmében.

Csodálatos dolgok történtek Pitilun. Egész rövid időn belül körülbelül 10 haláleset fordult elő. Titokzatos módon haltak meg egymásután olyanok,

akik még aznap reggel egészségesek voltak. De csak azok közül, akik nem hallgatták az Igét. Ezzel szemben mindazok, akik hallgatták, felgyógyultak a legsúlyosabb betegségükből is.

Egyik nap egy kis gyerekhez hívtak. Nagyon súlyos beteg volt. Nem tudtam megállapítani, hogy mi lehet a betegsége. Egyre hányt, pedig csak anyatejet kapott. Kevés láza is volt, de korántsem olyan magas, mint amilyen szaporán a pulzusa vert. A szíve csakhamar annyira meggyengült, hogy kámforinjekciókra volt szükség. Már a lélegzetet is nagyon nehezen szedte.

Közben Lugosról kanu jött értem, azonnal el kellett mennem anélkül, hogy a hatást kivárhattam volna.

Csak estefelé érkeztem vissza. Amint a partra értem, hallottam a dobverést, amellyel a halálesetet jelzik.

Megdöbbenve hallottam, hogy két halott van. Mivel nem tudták, hogy kik haltak meg, azonnal a kis gyerekhez siettem. A legnagyobb örömömre a kis fiucskát életben, söt a legjobb javulás útján találtam.

Kérdésemre, hogy ki halt meg, azt felelték, hogy egy gyermek, aki még reggel a tengerre ment halászni. Délfelé fejfájásról panaszkodott az édesanyjának, azután lefeküdt a földön levő gyékényfekhelyére.

Az anyja kérdezte: — Hogy érzed magad? —

— Anyám, én meghalok, — felelte a gyermek.

Az anya nem akarta elhinni, hogy a gyermek csakugyan olyan rosszul van, de a gyermek újból csak azt hangoztatta és néhány perc mulva meghalt.

A másik halott egy idősebb ember volt, aki meglehetősen jól érezte magát. Egyszercsak lehunyta a szemét és már meg is halt.

Újabb eset is fordult elő. Egy fiatal ember, aki gyűlölködő beszéde által sok kellemetlenséget szergett és sok akadályt gördített munkám elé, egy al-

kalommal Pakra ment az apósával és még néhány erős, egészséges emberrel. A mi megkeresztelt Évánk volt az anyósa. Amint a paki partra értek, ez a fiatal ember beugrott a tengerbe fürödni. Sokáig volt a víz alatt. Amikor felbukkant, rosszullétről panaszkodott. Azt mondta a körülállóknak, hogy egy rossz szellem megvágta a nyakán, vigyék egy házba, mert mindjárt meghal. Nem akarták hinni neki, de azért bevitték a törzsfőnök házába. Ott annyira rosszul lett, hogy visszatették a kanuba és rögtön indultak vele vissza Pitilura. Bár minden erejüket megfeszítették az evezésnél, még sem sikerült élve visszahozni.

Éjjel arra ébredtem, hogy nagyon sírnak a közelemben. Mivel a kis Hinen már hetek óta betegen feküdt, nagyon megijedtem, mert azt hittem, hogy ő halt meg. Gyorsan kiugrottam az ágyból és siettem Po Kai házához. Ott hallottam aztán, hogy Pakról halva hozták haza azt a fiatalembert.

Néhány nap mulva megint verték a dobot és azt mondták, hogy megint meghalt egy azok közül, akik nem jártak összejöveteleinkre. Tizen pusztultak el így rövid idő alatt a Megváltó ismerete nélkül, mert bezárták a szívüket az Ige elől.

Nagy jelek voltak ezek, meg kellett a jeleket értenünk! Éreztem, hogy nagy dolgok előtt állunk Pitilun. — Ugyanakkor a sátán is úgy tombolt, mintha Pitilura helyezte volna a székhelyét.

Rettenve figyeltek bennünket a loniuiak: — mi történik még Pitilun? —

Július közepére elkészült a pitilui ház. Nagyon boldog voltam, amikor behurcolkodhattam és nyugodtan foglalhattam helyet a kis szunyogmentes sarokban, ahol csapkodás és védekezés nélkül lehettem csendben. — Alig rendeztük be a kis lakást, megjelent a paki félfehér házaspár két kis gyermekével. A legközelebbi nagyobb yachtra vártak, hogy Rabaulba menjenek, mert ők sem tudtak megférni a paki ültetvényessel. — Ezek aztán segít-

ségemre voltak a hurcolkodás körüli munkámban. Amikor készen voltunk a ház berendezésével, csakhamar benépesedett a „Bethánia Um Muk-Muk“ (Bethánia örömháza). A házavatásnak még különböző akadályai voltak, így későbben tartottuk meg.

Májusban volt a Goebel jegyespár esküvője. Mindig vártuk Tina testvér visszaérkezését Ausztráliából, nem is gondoltunk arra, hogy az esküvőt nála nélkül tartsuk meg. Az egyik hajóról azonban két nappal az érkezése előtt rádióértesítést kaptunk, hogy Goebel úrnak egy barátja, egy lelkészmisszionárius itt utazik keresztül Új Guineába. Mivel tudta, hogy nekünk nincs lelkészünk, bár itt misszionárius is eskethet, ő óhajtotta az esketést végezni.

Nem is sejtettük, hogy mennyi munkával jár az esküvő és csak az utolsó nap kezdtünk a készülődéshez. Mivel de Rooné a kicsinyeivel üdülni volt, magunk voltunk az állomáson. De Roo úr is csak az utolsó nap jött haza. Igy aztán a jegyespárnak alaposan ki kellett vennie részét a munkából. A hajóhoz a vőlegény egyedül ment a vendégeket fogadni. Sajnálkoztunk, hogy csak négyen leszünk, — a lelkész lett volna az ötödik, de ő még ugyanazzal a hajóval tovább akart utazni. —

Nagy volt a meglepetésünk, amikor kis motorcsónakunkból három hölgyet és két urat láttunk kiszállni. Mind az öten Új Guineába mentek missziói munkára. Mivel németek voltak, teljesen magától értetődött, hogy ők is együtt lesznek velünk a lakodalmi ebéden. Egyszerű konyhánkat nagyon zavarba hozta ez, mert csak öt személyre készültünk, nem pedig kilencre. Mivel nem lehetett gyorsan átszaladni semmiféle boltba, hogy pótlólag vásároljunk még valamit, a vőlegény tanácsát kellett kikérnem, hogy mit csináljunk.

Ahol Isten nevében jönnek össze, ott a kevés is megsokszorozódik. Mi sem szűkölködtünk. Délután tartottuk meg az ünnepélyt, így aztán mégis volt

„násznép“. Heten követtük a jegyeseket Isten házába, ahol a kedves barnabőrű testvéreink is szép számmal megjelentek. Róma 12:12. alapján beszélt a lelkész, az áldás előtt és után pedig a vendégek négyszólamú éneket énekeltek egyikük hegedűkíséretével. Igy készítette el Isten örömünket a megszokott otthoni formában künn, az idegen földön is.

Este nyolc óráig maradtunk együtt, mert a hajó korán reggel indult és a vendégeket motorcsónakunkon el kellett vinni a hajóra. Az ifjú pár elkísérte őket és egyben alkalmuk volt egy gyönyörű holdfényes estét „nászuton“ tölteni.

Különös hivatalokat kellett betöltenem ezen a napon. Örömanya voltam, aztán konyhafelügyelő, végül násznagy.

Mivel de Rooék kicsije még nem volt megkeresztelve, egyik nap megkeresztelte de Roo úr, ott pedig keresztanyasággal tüntettek ki.

33.

Spanyoljárvány. — Készülődés az üdülésre.

Szerettem volna elmenni Pakra, hogy felavassuk a kis templomot, de a déli szél olyan erővel dühöngött, hogy nem volt kanu, amely megbirkózhatott volna vele. Motorcsónakunk, amint már megtapasztaltuk, nem volt alkalmas ilyen nagy útra. Pinasszét sem bérelhettem, mert az a legolcsóbban is 50 pengőbe került volna, akkor pedig minden pénz kellett a házépítésre. Igy aztán csak vártuk, hogy mikor lesz jó szelünk, amikor kanuval is elmehetünk.

Ismét járvány pusztított a bennszülöttek között. A spanyolinfluenzához hasonló valami. Többen meghaltak. Állandóan a belidet hívták segítségül. A megkereszteltek küzdöttek ugyan ez ellen, de még mindig sokan akadtak, akik a sátántól való félelmükben mindent megtettek, hogy kibékítsék. Különösen Pitilun volt nagyon szokásban a belidnek

való szolgálat. Valósággal megölik némelyiket azzal a babonájukkal, hogy a belid jött értük és el akarja vinni őket.

Egy asszony beteg volt. Nem volt nagyon komoly a betegsége, de mert egy öreg kannibál „látta", hogy az asszony meghalt édesapja el akarta vinni a leányát, egyik este nagy dobolást és kiabálást vittek véghez.

Egyesek azt kiabálták a rossz szellemnek: — Megverjük a hozzátartozóidat, ha békét nem hagysz ennek az asszonynak. — Úgy gondolták, hogy erre a fenyegetésre a szellem elmegy, nem bántja a beteget és az majd meggyógyul.

Az asszonyt a félelemtől még a hideg is kirázta, lázas is lett. Attól lehetett félni, hogy addig kínozzák szegényt, míg végre belehal.

Sokszor megjövendölték a halálát valakinek, aki még teljesen egészséges volt. Egyszer csak elesett és már meg is halt. Az volt a meggyőződésem, hogy nem segít más, csak a hűségesen kitartó ima. Különben is itt nagyon könnyen halnak az emberek és azért attól féltünk mindig, hogy nemsokára kihal ez a nép, pedig még olyan kevesen ismerték meg Jézust.

Kaptam egy igen szép és drága fényképezőkészüléket, de a német cég, amelyiktől jött, nagyon rosszul csomagolta be és nem tudtam használni. Pedig már annyira számítottam rá, hogy csinálok és küldök haza szép felvételeket.

Most már készülni kezdtem komolyan az üdülésre, Új Guinea hegyes vidékén levő Sattelbergbe. De megint el kellett halasztani az utazást, mert csak egy hónapra tudtak volna szobát biztosítani. Miután pedig két-három hónapra szerettem volna maradni, inkább vártam a januári hajóig. A napi ellátási díjat mosással együtt 5 shillingben irányozták elő. Elég drágának ígérkezett az üdülés. De már éreztem, hogy fogytán van az erőm és most már kívánkoztam is egy kis pihenésre. Sokszor arra gon-

doltam, hogy ez csak lustaság, de nem tehettem róla, nagyon fáradtnak éreztem magamat. Az utóbbi időben nagyon megviselt annak a látása is, hogy feketéim milyen nagy érzéketlenséget mutatnak Isten dolgaival szemben. Nem voltak képesek kiszakítani magukat régi pogány szokásaikból. Úgy gondoltam, hogy bennem van a hiba és ez nagyon levert. Nagyon kívántam a csendességet. Már négy éve álltam szakadatlan munkában. A paki hare is megviselte az erőmet. Reméltem, hogy a pihenésben erőt gyüjthetek. Hittem, hogy Isten újra meg tud erősíteni és ismét bírni fogom a munkát.

Várnom kellett még az utazással azért is, mert de Rooné a negyedik gyermekét várta és nem akart a szülés idejére Új Guineába menni. Rám várt a szülésnél való segédkezés.

Isten segítségével meg is született a kis gyermek. Eszter nevet kapott a keresztségben. Most is meg kellett tapasztalnunk, hogy mennyire Isten kezében vagyunk, az Ő segítsége nélkül ez a különben olyan örvendetes esemény az életébe került volna de Roonénak. De a nagyhatalmú Orvos mellettünk állt, tanácsolt és megsegített.

November és december folyamán dacára a plasmochin kúrának, amit tartottam, állandóan 38 fokon felül volt a lázam. Érdekes, hogy általában mindig december körül betegedtünk meg. Ennek az lehetett az oka, hogy novembertől márciusig északnyugati szél fúj és ez hozzánk hozta a Szúnyog-szigetekről a sok betegséget és halált okozó szúnyogokat. Nagy hasznát vettem az új pitilui házamban bekerített szúnyogmentes saroknak. Mindig nagyon sajnáltam a kis de Roo gyerekeket, mert a főállomáson, Lugoson annyi volt a szunyog, hogy még a bennszülöttek sem bírták ki, az éjjeleket mindig tűz mellett szokták tölteni, persze ilyenkor szó sem lehetett alvásról. Adtunk a bennszülötteknek is szunyoghálót, de sohasem őrizték meg, hanem felszabdalták körülkötőnek.

Advent negyedik vasárnapján a loniuiak kará-

csonyi ünnepélyén voltam. Éjjel indultunk vissza, hogy a szél össze ne törje kanunkat. Reggel három órakor értünk Lugosra. Mivel a feketék fáradtak voltak a továbbevezésre, azt gondoltam, hogy itt megvárjuk, amíg a szél eláll és csak azután induljunk tovább Pitilura. Alig mentem fel a szobámba, jött József és azt mondta: — Misziszem, jöjj, menjünk tovább, mert itt a moszkitók megesznek bennünket. — Így aztán köszönés nélkül otthagytuk Lugost és hazaeveztünk Pitilura. Napfelkelte után, fél hétkor szerencsésen meg is érkeztünk.

34.

A „Montoro"-n. — 1931 karácsonya. — Új Guineában, Rakettán. — A bélpoklosok között.

Végre elérkezett az idő, hogy üdülésre mehettem. 1932. január 8-án szálltam fel a Montoro-ra. Nem volt könnyű elhagyni az új otthont és a kedves barna testvéreket, akik sírva kértek: — Jöjj vissza Miszisz, mert még nem tudunk az Úr útján járni. —

Pitiluról kanuval Lugosra mentem, hogy Tina testvér segítségével elintézzük a ruhaügyeket. Négy évvel azelőtt voltam művelt emberek között és, mivel nem lehetett a ruhát sokáig megőrizni, mert mind megpenészesedtek, kénytelenek voltunk varrni néhányat. Tina testvér nagy készséggel jött segítségemre. Nagyon ügyesen varrt és holmijai között mindig talált valamit, amivel embertársának segítségére lehetett. Olyan volt a ládája, mint egy kifogyhatatlan üzlet.

Mivel motorcsónakunk használhatatlan volt, a nagy északi szél ellenére is kénytelen voltam kanuval menni a kormányzósági állomásra, amelynek a közelében a hajó kikötött.

Megdagadt lábaimra való tekintettel de Roo úr hordszéken akart átvitetni, mert félt, hogy a kanut összetörik a nagy hullámok. A pitiluiak azonban,

amikor meghallották, nagyon tiltakoztak ellene: — Nem lehet, hogy a mi Misziszünket hordszéken vigyék, hátha leejtik! Mi elvisszük kanun! — Készítettek egy nagyobb kanut, jól megerősítették és öt elszánt, jól úszó férfi, köztük József és öccse is felszólítottak, hogy menjek velük.

Akkor meg de Roo úr is bátorságot kapott, ő is a kanuval akart jönni, de nem vették fel. Azt mondták: — Masda, te nem vagy erős, ha a hullámok jönnek, megbetegszel. Mi ismerjük Misziszünket, ő nem betegszik meg. —

Délután egy órakor jelezte a hajó, hogy horgonyt vetett. Sietve elhelyezkedtem a hajó motorcsónakján. József velem jött, hogy segítsen a podgyászom vinni. Szegény aztán késő éjszakáig nem tudott visszamenni, mert nem volt csónakja. A kormányzósági pinasszé ott volt, az azonban csak akkor ment vissza, amikor a hajó elhagyta a mánuszi bejáratot. A kormányzósági urak és néhány hölgy ugyanis kihasználták a hajóval jött „magas kultúrát“, amiben ritkán volt részük, — ezekre várt a pinasszé. József egész nap nem evett egy falatot sem. Szerettem volna szerezni neki legalább egy darab kenyeret, de bennszülöttek részére nem adtak semmit.

Reggel felé hagyta el hajónk Mánuszt és továúszott a Csendes Óceán elég nyugtalan hullámain. Az északi szél folyton el akarta dönteni hajónkat.

Másnap reggel 10 órakor érkeztünk Madangba, ahonnan Finschhafenbe kellett továbbutaznom. Madang Mánusztól 24 órai út. Reggel arra ébredtem, hogy a hajó tülköl. Hirtelen azt hittem, hogy akkor hagytuk el Mánuszt, pedig már meg is érkeztünk Madangba. A rajnai missziói társaság munkálkodik ott.

A hajónál Dallhauser misszionárius fogadott és a Madang melletti kis szigeten fekvő Rakettára vitt csónakon. Ott laktak.

Hat erős ifjú evezett. Csak úgy ragyogott fekete szemük. Kérdésemre azt felelték: — Mi már

keresztyének vagyunk. — Azt mondták, hogy Rakettán 10 napig kell várnom a „Bavaria“ nevű pinaszszéra, a lutheránus misszió hajójára, amely Madang és Finschhafen között közlekedik. Örömmel gondoltam arra, hogy így alkalmam lesz a madangi missziói munkába beletekinteni. Dallhauser missziónárius szívesen felajánlotta, hogy elvisz mindenhová, hogy láthassam a munkát.

Egy pillantást vissza kell tekintenem az 1931-i karácsonyra. Pitilun nem tartottunk karácsonyi ünnepélyt, mert feketéink nem voltak elég szorgalmasak és a leromlott kis templom helyett nem építettek újat. Én meg nem mertem a dülőfélben lévő házban ünnepélyt rendezni. Csak ünnepi istentiszteletet tartottunk, ahol mindenki érezte, hogy nem várták illő módon a szent karácsonyt.

Néhányan a loniui ünnepélyre mentünk át. Itt ebben az évben tartottak először nagyobbszabású ünnepélyt, mivel Tina testvér két karácsonyt távol töltött a loniuiaktól. Az asszonyok és lányok szorgalmasan varrták a ruhákat, amelyeket karácsonykor szétosztottak sok szép ének eléneklése közben. A pitiluiak is énekeltek, amit nagy áhítattal hallgattak meg a loniuiak.

Lugos főállomáson is volt ünnepélyünk. Több helyről összejöttek, hogy résztvegyenek az ünnepélyen. A tanulók és a munkásifjak kaptak ajándékot, a többiek csak enni.

Visszatérve a madangi missziói munkára, alig tudom leírni az ottani munka eredményein érzett meglepetésemet. Minden faluban van egy vagy két tanító, akik még éneket is tudnak tanítani. A gyermekek az iskolát kötelesek szorgalmasan látogatni. Nem a kormányzó parancsa, hanem a gyülekezet vénei, presbiterei tették kötelezővé a tanulást. A tanítót is a gyülekezet fizeti, nem pedig a misszió, mint Mánuszon. Gyönyörű templomaik és iskoláik vannak. Általában a bennszülöttek is sokkal jobban élnek. Különb házakban laknak, mint amilyenben

én laktam Pitilun, vagy Goebelék Loniun. A misszionárius nem pogányok, hanem keresztyének között munkálkodik. Persze, nem szabad elfelejteni, hogy itt a munka már több mint 50 éve folyt, míg Mánuszon csak 17 év óta. A munka megkezdése után 18 évre keresztelték meg az első bennszülöttet. Aztán Isten nagy kegyelemmel vette körül a megkereszteltéket és misszionáriusokká tette a feketéket is. Vannak bennszülött tanítók, misszionáriusok, evangelisták, ezek nagy eredménnyel viszik szerteszét az evangeliumot, mert a fekete tudja legkönnyebben misszionálni a fekete népet.

Volt minden gyülekezetnek saját csónakja, hogy vasárnaponként elmehessenek a rakettai templomba istentiszteletre, ahol mindig a misszionárius beszélt. Felemelő látvány volt, amikor vasárnap reggel a sok csónak és kanu megjelent, hozva a falubelieket. — Egyszer nekem is volt alkalmam egy gyülekezethez szólnom az istentisztelet keretében. Beszélhettem vasárnapi iskolásoknak is a mánusziakról, amit azok nagy érdeklődéssel hallgattak és gyakran nevettek is a mánusziak pogánysága felett.

A 10 napi várakozásból hetek lettek, mert a Bavaria elromlott. Egyelőre nem is tudtuk, hogy mikor jön. Jól ki lehetett használni az időt, de üdülésre nem volt alkalmas a hely, mert épen annyi szunyog volt, mint Pitilun s nem feküdt magasabban. Épen annyi kinint kellett nyelnem, mint Mánuszon. De azért sokat jelentett számomra az a pár hét, mert nagyon sokat tanulhattam tapasztalt misszionárius társaimtól.

Meglátogattam a bélpoklosokat is. Micsoda nyomorúság ezeknek az embereknek az élete, borzalmasan megcsonkított testrészekkel! Volt köztük olyan, aki egyáltalában nem tudott felkelni, volt, aki csúszni tudott csak, de járni nem. Ha fájdalmaik vannak, nagyon elkeserednek. Pedig elég gyakran voltak, mert a betegség fájdalmas. — A külvilágtól teljesen el vannak zárva. Egy szigeten vannak a sú-

lyosabbak, egy másik szigeten, akik már jobban érzik magukat. Ezeknek már van egy kevés reménységük, hogy egyszercsak megszabadulnak fogságukból és visszatérhetnek családjuk körébe. — Volt olyan, aki már 10 éve ott nyomorgott. A kormányzóság gondoskodott róluk. — Az orvos minden héten meglátogatja őket, élelmüket előírja; dohányt is kapnak, csak nem szabad senkinek se hozzájuk menni. Mivel Dallhauser úr a lelki gondozójuk, nekem szabad volt elmennem hozzájuk, amikor Dallhauser úr másfelé volt elfoglalva. Semmit se szabad megérinteni náluk, leülni se szabad, mert a genyes sebgyapotot szerteszét dobálják. Egyébként nagyon tiszták. A kis sziget egészen csinosan van elrendezve. Aki tud még úszni közülök, halászni is elmehet. Különben konzervhúst esznek. Egyik nap, amikor köztük jártam, elbeszélték, hogy akkor éjjel egy szép kutya úszott a partra. Nagyon örültek, hogy legalább egy kutya vetődött hozzájuk megosztani velük a rabságot, mert onnan már a kutyát sem engedik sehova.

Az első héten felmentem Amele állomásra, ahol mánuszi fiaink: Éliás és Peruán Natanael tanultak. Amele a hegyek közt van, ahová négy órai út vezet. Előbb két óra hosszat csónakon utaztunk, majd partra szállva lóháton folytattuk útunkat. Eiffert misszionárius úr kísért, aki már több mint 20 esztendeig munkálkodott itt. Meglehetősen jó útunk volt. Eső nem esett, így nem voltak a vizárkok megtelve. Könnyen átgázoltak lovaink. Az én lovam mindent megpróbált, hogy ledobjon magáról, de, amikor észrevette, hogy ez nem megy olyan könnyen, megadta magát és elég jól ballagott. Négy óra mulva elértük az állomást. A két mánuszi fiú nagy örömmel fogadott. A kis Peruán még sírt is örömében, de én is, amikor megláttam őket.

A rajnai missziónak Amele a főállomása. A misszió elnöke, Eiffert úr nagyon kedves és hűséges ember. Mindenki nagyon szerette és becsülte. Rajta kívül még egy fiatal misszionárius-házaspár

munkálkodott Amelén. Van szemináriumuk a munkások számára, akiket szétküldenek a különböző gyülekezetekbe. Egy vasárnapot töltöttem ott, épen amikor a fiatal misszionárius kislányát, Schöttler Margitkát keresztelték. Vele együtt még hat bennszülött gyermeket is keresztelt Eiffert úr.

Istentisztelet után mánuszi testvéreimmel imaórát tartottunk. A két mánuszi fiúnak még két éve volt hátra, hogy törvényesen elismert tanítók lehessenek. Mind a kettő nagy örömmel készült, mert szerettek volna igazán szolgálni népüknek. Kedden visszasiettünk Ameléről, mert azt gondoltuk, hogy a Bavária megérkezett. Miután nem volt még ott, Eiffert úr elkísért egy másik, Nob-Nob nevű állomásra.

Nobnobról elvitt Eiffert úr Nakatára, ahol többszáz hektárnyi ültetvénye van a missziónak és kókuszdiót termelnek. Van sok tehenük is. Ihattam böven tehéntejet, amiben több, mint négy évig nem volt részem.

35.

Misszioi tapasztalatok. — Megérkezés Sattelbergbe.

Dallhauser misszionárius meglátogatott egy távol fekvő gyülekezetet. Én is elmentem vele, mivel a „Bavaria" még mindig nem érkezett meg. De még aznap vissza akartam térni. El is indultunk. Útközben vihar érte utól vitorlásunkat. Gyakran közel álltunk az elmerüléshez. Az ifjak, akik a csónakot vezették, megkérdezték: — Miszisz, tudsz-e úszni? Nem bízunk benne, hogy csónakkal hazaérünk! — Mondtam nekik, hagyjanak egy evezőt a kezem ügyében, amelyre szükség esetén ráköthetnek és majd csak elérem a partot. Erre megnyugodtak és azt mondták: — Milyen jó, hogy ilyen bátor vagy, így mi se félünk. —

Teljesen besötétedett. A szél megszüntével hatalmas záporeső zuhogott ránk. Se ernyő, se eső-

köpeny nem használt, minden csurom vizes lett. Az ifjak minden erejüket megfeszítve eveztek, pedig nagyon fáradtak voltak. Az eső miatt olyan sötét lett, hogy nem láttunk semmit, azt se tudtuk, hogy hová kormányozzuk a hajót. A legközelebbi falunál partra szálltunk.

Ebben a faluban is Dallhauser úr munkálkodott. Kérésemre készséggel vállalkoztak a falubeliek, hogy segítenek Nakatára eljutni. Csak arra kértek, hogy előbb tartsuk meg az esti áhítatot. Szívesen tettük, mert az eső csak úgy ömlött és úgy sem lehetett volna tovább menni. Áhítat után hozzám jött egy asszony új szúnyoghálóval a kezében és kért, hogy maradjak náluk, nem fognak bántani a szunyogok. Kérésének örömmel tettem eleget, mert így nem kellett a már úgy is nagyon fáradt ifjakat tovább fárasztani. — Az asszonyok sütöttek édesburgonyát és megkínáltak. Igen jól esett, mert éhes voltam. Azután szereztek valahol egy új pokrócot és elvezettek abba a házba, ahol szállást akartak adni. Mikor zseblámpámmal bevilágítottam a házba, láttam, hogy férfiak alszanak benne. Mivel Dallhauser úr itt szokott aludni, ha köztük van, azt gondolták, hogy nekem is jó lesz. Kérésemre aztán elvezettek az asszonyok házába, ahol az egyik kunyhóban csak egy asszony aludt — kis gyermekével. Elkészítették fekhelyemet: gyékényt terítettek a padlóra, rátették a pokrócot és kifeszítették a szunyoghálót. Párna helyett kis táskámra hajtottam fejemet és, miután hálát adtam Istennek, hamarosan el is aludtam. Reggel szép idő volt és áhítat után hamarosan tovább indulhattunk. — Nakatán kikötöttünk. Herrmann úr, a misszió ültetvényének a felügyelője jó reggelivel látott el bennünket. Azután tovább mentünk. Meglátogattam Sia sziget lakóit is, különösen a betegeket. — Délre otthon voltunk Rakettán, Dallhauser úrnál. Végre mégis megérkezett a Bavaria. Február 26-án még átment Karakár szigetére, hogy onnan koprát szállítson Madangba. Én is a hajóval mentem.

Karakár nagyon szép vulkánsziget, kb. 800 m. magasan fekszik a tenger színe felett. Két krátere van, az egyik már régebben kihalt, a másik még mindig füstölög, gyakran megrázza a szigetet és hamut hint környékére. Több, mint 5000 bennszülött lakik a szigeten. A missziónak itt is van iskolája, prédikátorképzője és gyakorló iskolája. A prédikátorképzőben nyolcvan növendék van, akiket hat tanító és két tanár tanít. A missziói állomás és a tanulók épületei a kis kráter körül húzódnak. Nagyon szép látványt nyujt a sziget közepén levő katlanból felszálló sűrű köd és a sziget buja növényzete, amint kibontakozik gyönyörű pompájában. — A talaj olyan meleg, hogy a bennszülöttek deszkákat kötöznek a talpukra, különben nem tudnának mezítláb járni.

Azalatt, míg a Bavária ki- és bepakolt, a Montoroval megérkezett Madangba Goebelné. — Kis babát várt és utánam jött, mert Mánuszon nem volt senki, aki segítségére lehetett volna. Éppen jókor érkezett, hogy elérje a Bavariát.

Február 28-án hajnali két órakor indultunk tovább a Bavarián. A tenger meglehetősen nyugtalan volt. Az erős északi széltől felkorbácsolt hullámok úgy dobálták a hajót, mint egy kis dióhéjat. Rajtam és Goebelnén kívül még egy betegápoló testvér volt a hajó utasa, de most őt kellett ápolnunk, mert tengeri betegséget kapott.

Március másodikán értünk a finschhafeni kikötőbe, ahol a lutheránus misszió néhány tagja fogadott bennünket. Elszállásoltak egy misszionárius családnál, ahol igen jól aludtunk a két napi himbálódzás után. Másnap egy kisebb motoros csónakkal elvittek Hellsbach állomásra, ott töltöttük az éjszakát és reggel négy órakor indultunk Sattelbergbe. Négy órai lovaglás után szerencsésen megérkeztünk.

A mánuszi meleg után rettenetes hideg volt. Pokrócokba kellett burkolóznom, mert majd megfagytam. A hegy 1000 méter magasan fekszik a tenger színe felett és a gyönyörű tengert, — ha éppen

nem volt köd, — csak messziről láthattuk. Ott időzött egy misszionárius házaspár is, akik meghívtak, hogy menjek el és tekintsem meg az ő missziói állomásukat is a Salamon félszigeten, ahol az aranyásók százai mennek a hegyek közé repülőgépen. Reméltem, hogy lesz alkalmam eleget tenni a meghívásuknak. Szerettem volna néhány fényképet készíteni, de nem tudtam, mert a gépemet Sydneybe kellett küldenem javíttatni.

A lovaglást egészen megszoktam és nem fáradtam ki órákig tartó lovaglás után sem. Az üdülőben nem valami jó volt az élelmezésünk. Adtak ugyan salátát az asztalra, de minden nélkül, csak úgy nyersen feltálalva. A kezükbe vették és úgy harapdálták. Amellett faggyúval főztek, mert több volt a tehenük, mint a disznójuk. Különösen ezt tudtam csak nagyon nehezen megszokni. Faggyúval főztek azért is, mert az üdülők közt sok epeköves beteg volt, akiknek ártott volna a disznóhús és a zsír. Nekem azonban, hála Istennek, semmiféle epebajom nem volt és így nem szívesen vettem részt ebben a kúrában. No, de ezt is ki lehetett bírni egy darabig.

Találtam szép virágokat, olyanokat, mint otthon: muskátlit, sarkantyút és gyönyörü rózsákat. — Van saját termésű burgonyájuk. Ezeket nem lehetett Mánuszon élvezni. Itt sokkal hűvösebb a levegő, azért termelhetnek európai növényeket is. Én mégis szívesebben voltam Mánuszon. Már alig vártam, hogy vissza mehessek az én kedveseim közé!

36.

A sattelbergi üdülés.

A pünkösdi ünnepeket Wareon töltöttem. Wagner misszionárius munkálkodott ott már 28 év óta. Wareoba a legrövidebb út több folyón át vezet. Ha esőzés van, úgy megáradnak a folyók, hogy nem le-

het átmenni rajtuk. Azért én is Hellsbachon át mentem, lóháton. Olyan meredek volt sok helyen, hogy a lovam alig tudott felmenni. Ilyenkor le kellett szállnom és négykézláb kapaszkodnom. Előző nap esett az eső és nagyon síkos volt az út. Megtörtént, hogy a lovam mind a két hátsó lábával előre csúszott és leült, de azért nyeregben tudtam tartani magam. Már lement a nap, amikor hat és fél órai lovaglás után megérkeztem Wareora. Wagnerék nagyon szívesen fogadtak, megígértették velem, hogy legalább két hetet ott töltök náluk. Meg is tettem.

Wareo egyike a legrégibb missziói állomásoknak. Nagyon szép gyülekezet találkozó helye. A nagy esőzés dacára szép számmal jöttek össze a barnabőrű testvérek különböző helyekről a pünkösdi ünnepekre is.

Istentisztelet után én is szóltam hozzájuk. Mánuszról beszéltem, nagyon érdekelte őket. Kérdéseket tettek: — Mi a neved? Honnan jöttél? Hol van az édesanyád? Hány éves vagy? stb. — Alig győztem felelgetni.

Aztán felállt egy ember, Máté és biztató szavakat intézett hozzám: — Menj csak vissza pitilui gyermekeidhez és mondd meg nekik, hogy itt Wareon imádkozunk megtérésükért és nemsokára ők is olyan keresztyének lesznek, mint mi. Mert Jézus őket is keresi és meg is találja. Ne légy fáradt Misziszem, míg meg nem ismerik ott az Urat. —

A második ünnepen egész sereg ember elment a „Bavariá"-val, hogy felkeresik a messze fekvő helyeket. Visszafelé aztán gyalogosan jöttek és meglátogatták az útba eső gyülekezeteket. Megragadó volt a búcsúzásuk. Az egyik dombtetőn megálltak az elutazók és búcsúéneket énekeltek az otthonmaradottaknak, amire az otthoniak énekkel válaszoltak. Eltartott egy fél óráig, míg végre eltűntek a látóhatárról.

Nagyon jól éreztem magam Wareon, különösen jót tett a csend. Mivel azonban igen megbízhatatlan

volt az időjárás, a legközelebbi jó időt felhasználtam és visszamentem Sattelbergbe.

Szerettem volna megismerni a rövidebb utat, így egyik reggel arra indultunk el három ifjúval, akiket Wagner úr segítségül mellém adott. Amint elhagytuk Wareot, egyszercsak ének harsant fel: 80 ifjú énekelt teljes erővel búcsúztatásomra. Az ének végeztével várták, hogy majd én is énekelek. Mivel nem ismertem énekeiket, magyarul énekeltem: „Isten velünk viszontlátásra".

Lementünk mindig mélyebben a völgybe. Ott egy meglehetősen megáradt folyó állta útunkat. Fekete kísérőim azonban nem jöttek zavarba. Az egyik megpróbált átgázolni, egy kis megerőltetéssel sikerült is neki. Aztán átvitték csomagjaimat és átvezették lovamat. Jó volt, hogy magas lovon ültem, mert még így is térdig vizes lettem. A lónak csaknem a nyakáig ért a víz. Még vagy ötször kellett átúsztatni az útunkba eső folyókon, míg végre rátaláltunk a jó útra és már 11 órakor Sattelbergbe értünk. Az egész útat megtettük négy óra alatt.

Április 30-án megszületett Goebelné kicsije, a kis Mária Margareta.

37.

Visszatérés az üdülésből.

Július 10-én visszaérkeztem Mánuszra. A rossz közlekedés miatt egy hónapnál tovább tartott az utazás. Rendes hajójárat esetén két-három nap alatt megtehettük volna az egész útat.

Ismét Madangban kellett várnunk. Igen gyorsan eltelt az idő, mert ismét meglátogathattam több gyülekezetet és a bélpoklosokat is. Ezek azzal fogadtak: — Láttuk ám a Mirani hajót jönni és mindjárt mondtuk, hogy most jön a mi Miszisziink és igazunk is volt. — Csodálatos, hogy szegények, akiket az orvoson és a misszionáriuson kívül senki sem keres fel,

mindent tudnak. Megfigyelnek minden hajót és kiszámítják, hogy kb. honnan jöhet és hova mehet. Engem is megtraktáltak különböző ujságokkal, amiket még nem tudtam, de ők már igen. Amikor Mánuszra értem, küldtem nekik egynéhány rajzfüzetet és ceruzát, mert nagyon szerettek volna írni és rajzolni.

Pitilun a legnagyobb rendben találtam a házat. József hűségesen vigyázott mindenre. Nagyon örültünk egymásnak pitilui testvéreimmel.

Érkezésemkor mindnyájan a partra sereglettek, hogy a tőlünk megtanult kézfogást el ne mulasszák.

Mind ott voltak, apraja-nagyja. Öröm volt nézni őket. Most láttam csak, hogy milyen szép, egyenes testtartásuk van. Sokkal szebbek, mint az újguineaiak, akik jellegzetesen felhúzzák magasra a vállukat és kissé előrehajlott tartással járnak.

Mindegyik dicsérte magát, hogy mennyit dolgozott, amióta elmentem. A templomot azonban még mindig nem készítették el egészen. Csak József dolgozott rajta szorgalmasan és az öccse.

Megkérdeztem: — Mi volt az a sok munka, amit csináltatok? —

— Kousz — volt a felelet. Ez azt jelentette, hogy sok halott emlékét ünnepelték. Sok munkába került, amíg ezekhez az ünnepekhez a nélkülözhetetlen sok teknősbékát összehalászták. Anélkül nem tudnak ünnepelni. Az öregek folyton hajszolják ilyenkor az ifjakat teknősbékahalászatra.

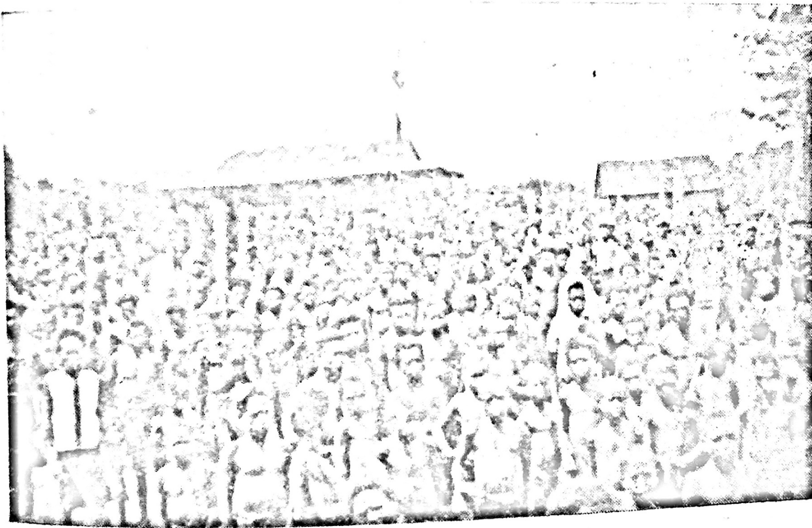
Mivel a templom nem volt készen, az istentiszteleteket és áhítatokat az UM MUK-MUK udvarán tartottuk.

Megérkeztek Doepkéék is. Már Doepke úr jött elénk a hajóhoz. Sok mindent elbeszéltek Magyarországon tett látogatásukról is. Sok szépet mondtak és nagy szeretettel emlékeztek vissza. De egy olyan dolgot is mondtak, ami nem valami kedvező fényt vet ránk, magyarokra: Magyarországon mindig késnek az emberek, nem tartják meg a meghatározott pontos időt.

Visszatértem után éreztem, hogy ismét vissza-

nyertem teljes erőmet. Isten segítségével hozzáfogtam, hogy minél jobban kihasználjam ezt az új erőt, amit Isten adott.

Mindjárt tervbe is vettem egy hegyi missziói útat a sziget belsejébe. Szerettem volna Tina testvér társaságában tenni meg ezt az útat, de ő nem a legjobb egészségben volt.

Wareoi gyülekezeti ünnep.

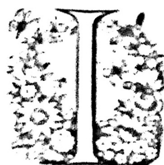
IV.

Nyitott ajtók — Új ösvények Hazafelé

(1932. augusztus—1935. február.)

38.

Harc a sötétséggel. — Betegség. — Látogatás Pakon. A Pista gyerek.

SMÉT felvettem a harcot a sötétséggel. Még mindig nem tudták megkülönböztetni feketéim a jót a rossztól. Amikor elmentem az egyik beteghez és nap-nap után vittem neki ennivalót, orvosságot és amire szüksége volt, egy hét mulva azzal hálálta meg, hogy petróleumot és dohányt követelt tőlem. Aztán még az egészségesek is tőlem kértek ennivalót. Amikor nem adtam, és meg akartam értetni velük, hogy ami van, nekem is kell, inkább ők tartoznának adni valamit, semmiképen se voltak képesek megérteni. Pedig egymásnak nem tesznek meg semmit, hogy a visszafizetésre ne gondolnának. Tőlem azonban, idegentől mindent ingyen kívántak. Amikor kanun elvittek valahová, sokszor kétszer is követelték fáradtságuk díját.

Sokszor már csaknem elveszítettem a türelmemet, de ilyenkor arra gondoltam, hogy Istennek

mennyit kellett vesződnie velem, pedig én keresztyén szülők gyermeke vagyok.

Nagyon vágyakoztam a hazai sorok után. Nagyon fájt, amikor jött a postahajó és én nem kaptam semmit. Mintha megfáradtak volna a magyar testvéreim, nagyon ritkán írtak. Még a munkatársaimnak is feltűnt, akik mindig sok postát kaptak.

Egyik nap iszonyúan fáradtnak éreztem magam. Nem tudtam elgondolni, hogy mi lehet az oka. Mikor este, búcsúzáskor József kezet fogott, így szólt: — Miszisz, neked lázad van, nagyon forró a kezed.—

Én csak hideget éreztem, de a hőmérő tényleg 39.9-et mutatott, később még emelkedett és a feketevízláz tünetei kezdtek mutatkozni.

Késedelem nélkül elkezdtem az orvoslást: nyugodt fekvés, mozdulatlanság, forró innivaló. Ezek annyira segítettek, hogy reggelre már csak 38.5-ig ment fel a láz. A láz elmultával azonnal bevettem egy grámm kinint, másnap megismételve megint egy grammot. A goromba angol kinint szedtem megint, mert úgy látszott, hogy az itteni maláriának ez az egyetlen biztos ellenszere. Igy aztán hamarosan rendbejöttem. Az üdülés alatt megerősödtem ismét, úgy hogy könnyebben tudtam ellenállni a betegségnek.

A kormányzó saját hajójával ment Pakra és megkérdezte, nem óhajtanék-e én is elmenni. Nagy örömmel ragadtam meg a jó alkalmat. Most nem kellett egész napot vizen tölteni, mert a hajó négy óra alatt megtette a 35 tengeri mértföldnyi útat.

Amint a partra léptünk, Edgell úr jött elénk és elég barátságosan köszöntött. Már nem volt olyan nagy ellensége az ügynek. Talán belátta, hogy nem tehet semmit sem ott, ahol Isten akar munkálkodni.

A bennszülöttek nagyon meglepődtek, amikor látták, hogy a kormányzóval jövök. Igy most már azt is megértették, hogy senkinek se volt a misszió ellen kifogása, csak épen Edgell úrnak.

Nagy örömmel szemléltem az egyszerű kis templomot, amit építettek.

Most egy kis házat kezdtek építeni. Ennél azonban már nekem is segítenem kellett. Reggeltől estig kalapács és fűrész váltották fel egymást a kezemben. Szombatra meg is dagadt a kezem és nagyon örültem, hogy vasárnap a pihenés napja.

Az első napokban a nők házába szálltam, de nem igen tudtam aludni, mert öt kis kutya is oda volt szállásolva, azok pedig folyton sírtak az anyjuk után. Mihelyt csak lehetett, beköltöztem az új kis házba. Két oldala volt ugyan csak készen, de már meghúzhattam magamat benne, mivel volt teteje.

A következő vasárnap születésnapom volt. Kora reggel mindjárt Isten elé álltam imádságomban és hálával gondoltam mindarra, amit az utóbbi esztendőben tett velem.

Istentisztelet után megint Isten elé kívánkoztam. Nem is vettem észre, hogy már elmult dél. A két segítő ifjam sem jelentkezett, hogy tüzet rakjanak. Úgy három óra után jött a kisebbik.

Megkérdeztem: — Ettél-e már? —

— Persze, hogy ettem, kétszer is! — felelte.

— Hát én? —

— Rólad el is feledkeztünk, most jut eszembe, hogy még ma nem is ettél — mondta ijedten.

A Goebel testvérek küldtek még szombaton születésnapi kalácsot és pecsenyét. A kanut azonban egy nagy hullám összetörte és feketéink csak úszva tudtak a partra vergődni, még ott Mánuszon. A kalácsot csak hétfőn délután hozta el az egyik ember.

Milyen lett a szép kalács! A tengerből mentették ki, teljesen át volt itatva a sós vízzel. Nem lehetett megenni. A pecsenye hasonló sorsra jutott, mert azt meg a parton felejtették. Azzal vígaszalt a hírnök: — Ha a krokodilok nem ették meg, majd holnapután elhozom. —

Goebelné a születésnapi csomaggal egy levelet küldött és azt írta: — A húst süsd át azonnal, még

szombaton, mert másként elromlik. — Szerdán kaptam meg a pecsenyét.

Még két hétig voltam Pakon, mert nagy szél volt és nem tudtam visszatérni. Minden nap volt reggeli áhítat, utána a kis házon dolgoztam, közben betegeket is kezeltem. Nagyon sok volt Pakon a framböziás beteg, akiket salvarsan befecskendezéssel kezeltem. Voltak sebesülések is és, mert nem volt senki más, aki segítsen rajtuk, úgy igénybe vettek, hogy végül magam is megbetegedtem.

Erős hörghurútot kaptam. Nem tudtam se beszélni, sem énekelni. Közben elfogyott a cukrom és a sóm. Nem gyógykezelhettem magam, sem teát, sem levest nem főzhettem, ami felmelegített volna. Elhatároztam hát, hogy mihelyt a szél egy kicsit alábbhagy, átmegyek Loniuba. Az a legközelebbi mánuszi part. A bennszülöttek nem tudtak ápolni, de látták, hogy beteg vagyok és adtak kókuszdiótejet. Azon éltem két napig. Végül néhányan áteveztek velem Mánuszra.

Reggel hét órakor hagytuk el Pakot, de csak este kilenckor érkeztünk Loniuba. A kanuban bőrig áztam, mert nem volt esőköpönyegem. Az egyik ifjú nagyon velem érzett, azt mondta: — Ha valamire szükséged van, csak szólj nekem. — Pedig hát neki sem volt kókuszdiónál egyebe. De az is nagyon jó, mert mindig ízlik. Akár éhes, akár szomjas az ember, mindenre jó.

Alig tudtam járni, amikor Loniuba értünk. Mindjárt kaptam meleg teát és jó ágyat. Mivel lázam volt, nyolc napig feküdnöm kellett, csak azután tértem haza, Pitilura. Rendbejöttem egészen, csak a köhögés nem akart még sokáig elmúlni.

Tartottunk Pitilun varróiskolát. Lányok és asszonyok jöttek össze délutánonként. A tanítás elmaradt, mert a kis templom nem készült el. Reméltem azonban, hogy karácsonyra mégis csak készen lesz és a karácsonyi ünnepély alkalmával fel is avathatjuk. József állhatatosan dolgozott rajta, de a többi férfiak nem igen voltak hajlandók segíteni.

Szelán törzsfőnök nagyon elszomorodott, mert szeretett volna szert tenni Magyarországon valakire, akit barátjának tekinthetett volna. Amikor aztán Pécsről jelentkezett valaki, Szelán azonnal az ő számára igen értékes apróságot küldött neki. Hosszú időn keresztül nem kapott semmi választ a barátjától. Egészen elesüggedt, alig tudtam megvigasztalni.

József a következőket irta fiáról Magyarországra:

Rous olo Vajs Zoldanné.
Io kin hedi bepa adem
io ilndri ma io hagurnen
io mugmug no rendegien
drosis ma sigdis me ndro
io. io mugmug le ri
bio malabo io handre me
ndro no io hedi drousis
ma siglis le mondro ma
yolos si mahanu no hegeni
io i yorbo io bokulue hian
no ndemani ndudo i gin
-me her io kin dohor i
-ie ad Jesus ma Jehova
sor bokulue i Jehova gin
-hegini i le ndoui aden
io areng le ndro Jesu
i sobani no io hagurueni
no sidesi noyen boen
io bisom Jozseb

— Barátom, Vajas Zoltánné!
Vettem papirodat, elolvastam és rád gondoltam. Örülök, hogy nadrágot és inget küldtél. Örülök neki,

Testvérem s írom neked, hogy én már kaptam tőled egy hosszú ruhát is. Megőrzöm szépen. Kérdezősködtél fiam felöl. Én öt Jézusnak és Istennek ajánlottam fel s ök ketten meg is őrzik. Isten erőt ad neki. Imádkozom Jézushoz, hogy segítsen meg téged. Gondolok reád. Szavaim elfogytak. Eefejezem.

Testvéred: József. —

József nem akarta, hogy a kis Pista fia megtanulja a pogány szokásokat, azért elhozta a gyereket hozzám. Szegényke mindig beteges, lázas volt. Júliusban mult két éves. Nagyon kedves, melegszívű és gyorsfelfogású kisfiúnak mutatkozott. Beszélni is tudott már. Szerettem volna megtanítani néhány magyar szóra, hogy legalább halljak magyar szót. Olyan jól esett, amikor egyszer a kis Pista, bár az értelmét nem tudta, egészen tisztán utánam mondta: Édesanyám. Annál inkább jól esett, mert akkor már közel két éve, hogy semmit sem hallottam édesanyámról.

39.

Új munkaterület. — Vendégek. — 1932 karácsonya.

Goebel Tina hazament Németországba, mert nem bírta elviselni a gyilkos éghajlatot. Egyedül maradtam, bár a többi misszionárius-társaim itt voltak. De velük nem tudott soha olyan mély lelki kapcsolat összefűzni, mint Tinával. Tina testvér fiatalon, erősen jött, német barátai sok szép reménységet fűztek itteni munkájához, azonban rövid öt évi munka után haza kellett mennie olyan leromlott egészségi állapotban, hogy nagyon nagy aggodalommal bocsátottuk útjára. Nem tudtuk elkísérni, kénytelenek voltunk meglehetősen nehéz anyagi viszonyaink miatt egyedül bocsátani el abban a bizonyosságban, hogy Istennek van hatalma őt megőrizni és haza segíteni.

De Roo missziónáriusék is készültek haza, mert de Rooné már az ötödik gyermekét várta. Szegény

asszony nem valami erős, különösen a' fogaival szenvedett sokat és az idegei is meggyengültek. Azután haza kellett utazniok azért is, mert itt a nagyobb gyermekeiket nem tudták volna taníttatni. Májusban szándékoztak elindulni.

Mánuszon az utóbbi időben újabb munkalehetőség mutatkozott. Isten újabb ajtót nyitott az Evangelium előtt. Addig azt hittük, hogy Mánusz nyugati partjait teljesen a katholikus misszió tartja megszállva, de megtudtam, hogy van még vagy 6—700 bennszülött, akik semmiféle misszióhoz nem tartoztak és még sohasem hallottak Isten Igéjéről. Sokáig megakadályozott sok más munkám és nem tudtam felkeresni ezt az új munkaterületet. Végre úgy alakultak a körülményeim, hogy felkészülhettem az útra. Mivel ott még egyáltalában nem járt misszionárius, nem tudhattam, mi vár rám. Azt se tudhattam, mikor térek vissza, vagy egyáltalában visszatérek-e?

Karácsony előtti napokban egy éjjel szokatlan világosság ébresztett fel. Egy idegen, fehér ruhába öltözött ember akart sürgősen beszélni velem. Hiába mondtam, hogy éjszaka nem fogadok, végül is kénytelen voltam szóba állni vele. Előadta, hogy szeretné nálam elhelyezni feleségét és két kislányát, mert hajlék nélkül vannak. Ahol laktak, éjnek idején kitették őket. Ő maga állandóan a tengeren jár, gyöngykagylót halászik.

Nem volt szívem visszautasítani kérését, mert úgy éreztem, hogy amíg nekem van hová lehajtanom fejemet, nem utasíthatom vissza a szükségben levőt. Igy másnap hozzám költözött az asszony két félvér leánykájával és két szolgájával. Megtudtam, hogy férje a Filippi szigetekről való maláji, de már 20 éve élt Mánuszon. Katholikus, mert azon a területen, ahol addig éltek, a spanyol jezsuiták dolgoznak már vagy 100 év óta.

A karácsonyi ünnepélynek és az új templom felavatási ünnepének az előkészítésével nagyon el voltam foglalva. Nem igen foglalkoztam az asz-

szonnyal, de nem is akartam kényszerhelyzetét kihasználni azzal, hogy az összejöveteleinkre hívom. Katholikusnak gondoltam. Karácsony után ismét eljött a férj és megkérdezte, hogy négy éves kisleánykáját nem fogadnám-e el neveltetésre, mert ő azt szeretné, hogy a felesége és a gyermekek hozzánk tartozzanak. Azonnal el is rendelte, hogy felesége a gyermekekkel és az alkalmazottakkal részt vegyen minden összejövetelünkön. Meg is akarta kereszteltetni a gyermekeket, mert azt mondta, ez az igazi missziói eljárás, hogy még a vadidegen előtt is ajtót nyitottunk és nem utasítottuk el őket.

Egy teljes hónapig vendégem volt a kis család. A maláji aztán elvitte feleségét és a kisebbik leánykáját az asszony szüleihez, a nagyobbikat nálam hagyta. Az asszonytól tudtam meg, hogy az ő falujában és a szomszédos községekben még nem hallották Isten Igéjét. Szerettem volna velük menni és azonnal megragadni az új munkaalkalmat, de nem mehettem, mert de Roonénak kellett segítségére lennem, nem tudhattuk, melyik pillanatban. Elkészülhettem rá, hogy ezen a munkaterületen is meg fog ismétlődni a paki harc, de nem féltem, mert tudtam, hogy az Úr harcol értünk.

Az 1932-i karácsonyi ünnepélyünk egyszersmind új templomunk felavatási ünnepélye is volt. Nagyon kedvesen folyt le. A varrni járó lányok ajándékba kapták azt a ruhát, amit a varróórákon ők maguk varrtak. Akik az építésnél segítettek, kaptak ruhát vagy egyebet. Úrvacsorával is éltünk. Goebel misszionárius vezetésével itt voltak a loniuiak is teljes számban. A nagy hullámzás miatt csak Lugoson szálltak kanuba, onnan rövidebb ideig kellett a tengeren vitorlázniok. December 18-án volt az ünnepély, eljöttek Doepkéék és De Roo úr is.

Meghívtak, hogy töltsem a karácsony-estét Lugoson, vagy Loniun, mint ahogy mi munkások eddig is mindig együtt voltunk. De a rossz idő miatt nem volt tanácsos tengerre szállni, így aztán Piti-

lan töltöttem a szent estét egyedül. Meghívtam a bennszülötteket és nagyon kedves és meghitt együttlétünk volt a verandán. Készítettem teát, volt egy kis süteményem, megvendégeltem őket, és boldog voltam. Öröm volt látni a ragyogó fekete szemeket a gyertyafényben és a gyermekek boldog örömét. Különösen József fia, a kis Pista gyerek örült nagyon az ajándékának. Mindez pótolt mindent, nem éreztem hiányt semmiben. A maláji felesége és gyermekei is boldogok voltak. Ők még sohase láttak karácsonyi ünnepet. Persze a csomagjaiknak is nagyon örültek.

A két kis gyermekkel, Pistával és a maláji kis Franciskájával még több munkám lett. Franciska kezdett lassan németül is tanulni, mert különben csak a pidgin english-el értettük meg egymást. Beszélt ugyan az édesanyja falujának a nyelvén is, de azt nem értettem meg.

December 14-én érkezett meg a hazai nagy karácsonyi láda. A legkitűnőbb állapotban, minden szakszerűen volt benne elcsomagolva. A ládában nem is remélt meglepetések voltak. Különösen a benne kapott esököpönyegnek örültem nagyon. Amikor Doepke úrral a kormányzósági állomáson voltunk a láda átvétele végett, visszajövet nagy felhőszakadás ért utól bennünket. A zivatarban ázva gondoltam, hogy milyen jó lenne, ha most volna esőköpönyegem. Nem is gondoltam, hogy abban a ládában, amelynek a tetején így elmélkedtem, már készen van számomra a kívánt esőköpeny.

Élelmicikkeim, különösen a füszerneműek, már nagyon fogytán voltak. Most aztán volt ismét bőven hónapok óta nélkülözött paprikám, lekvárom, befőttem, még pedig a híres kecskeméti és ceglédi konzervgyár készítménye. Ruhákat is kaptam. Épen már hozzá akartam kezdeni, hogy varrjak magamnak néhány viselőruhát, mert már nagyon kellett, amikor a ládában készen kaptam ruhákat. Rengeteg időt megtakarítottam ezáltal.

Kaptam a ládában sok kedves levelet is, ame-

lyeket különböző helyen lakó testvéreim írtak. Volt néhány 1931-ben keltezett levél és én azokat csak 1932 decemberében kaptam meg.

40.

Magyar vendég. — Új munkaterületen: Aur szigetén. — Pogány ünnepély. — Nehézségek.

1933. április 5-én egy német hajó érkezett Hong-Kongból. Mivel de Rooné a gyermekeivel ezen a hajón szándékozott elutazni, én is a hajóra siettem, hogy elköszönhessek tőlük. Amint a kanuval a kis hajóhoz közeledtünk, Szelán, aki a kanun evezett, azt mondta: — néhány fehér nő keres téged Miszisz, most közelednek a hajó motorcsónakján. —

Tényleg egy csónak közeledett és az egyik hölgy, aki a lorungói állomáson lakott, intett, hogy szálljak át hozzájuk.

Amint átléptem a motorcsónakba, az egyik hölgy nagyon fürkészve nézett rám. Kezet nyujtottam neki. Megfogva a kezemet, maga mellé húzott és a fülembe sugta váratlanul: — Maga magyar? —

Azt se tudtam, hogy mit feleljek a nem várt és már öt éve nem hallott magyar szóra.

Látta, hogy nem tudok szóhoz jutni, hát csak átkarolt és sírni kezdtünk.

Magyar volt, még pedig ceglédi. Winterné Dobó Böske színésznő, aki már több mint 20 éve élt New-Yorkban a férjével és mindenfelé utazgatott, hogy érdekességeket gyüjtögessen. Igy jutott el Hong-Kongból Mánuszra.

Nem tudom leírni, mit éreztem a szép, zamatos magyar szavak hallatára. Nekem bizony nagyon meg kellett erőltetnem magamat, hogy összefüggő mondatokat tudjak szólni magyarul. A nyelvem nem akart ráfordulni, hanem mindenféle angol, pidgin-english, német, sőt még bennszülött szavak is tódultak az ajkamra, amin Winterné nagyon jó-

ízüt nevetett, de megértette, hogy hosszú évek alatt kijöhet az ember a beszéd gyakorlásából.

Elgondolkoztam, hogy milyen kedves lenne, ha vendégül láthatnék valakit Magyarországról a mieink közül. Nem lenne nehéz gyorsan belejönni a magyar nyelvbe. De talán meg is történhet. Ha valaki pl. Kínában van, Hong-Kongból közvetlen hajóval jöhet Pitilura, mindössze 40 angol font a menettérti jegy ára.

Új helyre, *Aur* szigetére vezetett el Isten. Messze van Pitilutól, kb. 70 tengeri mérföldnyire, de a mánuszi parthoz közel esik. A fogadtatás nagyon kevés reménységgel kecsegtetett, mert, amikor megtudták, hogy miért jöttem, mind visszahuzódtak tőlem. Még másnap se jött el senki se hozzám a pihenőházba, mert azt hitték, hogy valami nagyon rossz dologra akarom tanitani őket.

Megpróbáltam felkeresni a betegeiket és az asszonyaikat. Szívesen is fogadtak. Mind megcsodálták, hogy olyan fehér vagyok. Pedig a nap már úgy lebarnított, hogy nem volt szükség különösen nagy fantáziára, hogy engem is a fajukhoz tartozónak tekintsenek.

Egészen más szokásaik vannak, mint a pitiluiaknak. Asszonyaik sohasem mutatják magukat a férfiak előtt, különösen idegenek előtt nem. Két napi közöttük tartózkodás után már barátságosabbak lettek. Megkezdtem az írás és olvasás tanítását. Virágvasárnap már istentiszteletet is tartottam. Lefordítottam nyelvükre az „Isten szeretet“ kezdetű éneket és a Miatyánkot.

Nagy ünnepségre készültek, amikor odamentem. A nagyhéten meg is tartották. Mánusz szigetéről érkezett vagy 200 vendég. Hoztak sok disznót, kókuszolajat és saksakot. Csütörtökön az asszonyok sok ivóvizet hordtak össze bambusznádakban. Az idegenek bambusznádból ittak. Ha kiitták, összetörték a nádat. Az asszonyoknak épen ezért nagyon sok vizet kellett összehordani, néhány ezer bambusznád-

dal. Ugyanis Aur szigetén csak a tengerből, a homokos talajon átszivódó víz van kis kútszerű gödrökben, de ez nem ivóvíz.

Ezt a vidéket még Doepke úr se látogatta meg. Azt gondoltuk, hogy egészen katholikus és most láttam csak, hogy bizony alig van köztük néhány katholikus, pogányok mind. Olyan pogányságot találtam, ami a pakiak sötétségét is felülmulta.

A kis Pista gyerek is velem jött. Úgy viselkedett, mint egy kis misszionárius. Az első éjjel nem akart aludni. Egészen hangosan énekelte: „Jul per lang, henumen du" (Felülről való világosság taníts minket). Hiába csitítottam, nem hallgatott el.

A nagy ünnepségen az emberek feldíszítették és kifestették magukat. Volt zebrához, tigrishez, de még lóhoz hasonló maskara is. Nincs az a tanult művész, aki felül tudná múlni őket a maguk kifestésében. Mindenféle tollal és kutyafoggal díszítve járták a táncot dobverésre. Pénteken egész nap és egész éjjel a legnagyobb tűzzel verték a dobokat.

Alvásról szó se lehetett. Úgy járták a táncot, mintha az eszük veszett volna. A legöregebbek se vonultak vissza a tánctól, pedig járni se tudtak rendesen. Meg is jegyezte a kis Pista: — Édesanyám, mumán, mumán, mumán. — (Csúnya, csúnya, csúnya.) Amikor az álarcosok jöttek, azt mondta: — Jön a bubus. —

Isten Igéjét azért hirdethettem. Csütörtökön este 6 órától éjfélig. Mindig újabb fali képeket mutogattam és ők mindről tudni akarták, hogy mit jelent. Olyasféle szerepem volt, mint egy vásári kikiáltónak, mert nem jöttek egészen közel hozzám a pihenőház verandájára, hanem elbujtak a lámpafény elől a sötétben. Csak, amikor csodálkozásuknak adtak kifejezést, akkor lehetett a morajlásból megállapítani, hogy nagyon sokan vannak. Néhány törzsfőnök volt a verandán, ezek voltak a szócsövek, akik közvetítették hozzám a kiváncsi kérdéseket. Legjobb segítőtársam egy katholikus törzsfőnök

volt, aki nagyon érdeklődött a talatala tanítás iránt, mert még sohasem hallott ilyen igehirdetést.

Volt alkalmuk a katholikus misszióhoz tartozó embereknek meggyőződniök, hogy mi, a „talatalá"-k még sem vagyunk az ördög cinkosai, a pénzüket se kérjük el, mint ahogy köztük ezt a hírt terjesztették, hanem inkább mi adunk ingyen tanítást, gyógykezelést, sőt sokszor még ennivalót is. Meghívtak egynéhány faluba, ahol még mind pogányok.

A missziói állomáson nagyon megritkultunk. Tina testvér után de Rooné is hazament gyermekeivel. De Roo úr elkísérte őket. Így csak Goebel úr és én utazgattunk, mert Doepke úr házat kezdett építeni.

Hívtak haza. Az egészségem miatt még nem éreztem szükségét annak, hogy hazamenjek, mert még bírtam az úttörő munkát. Nem is tartottam helyénvalónak, hogy az úgy is nagy pénztelenséggel küzdő missziói pénztárt még a hazautazásom költségeivel is terheljem. — Liebenzellből már hónapokig nem kaptunk egy fillért se. Nekem volt még egy kis pénzem, amiből meg tudtam vásárolni a legszükségesebb élelmet. Általában csak olcsófajta lisztet szoktam vásárolni. Jól jártam mindig a pécsiek küldeményeivel. Az előző évi nagy ládában is sok levestészta, tarhonya és szappan volt. Nagy segítségemre volt a kis Franciska, akiért az édesapja tartásdíjat fizetett. Annakidején a munkatársaim nem mindnyájan helyeselték, hogy magamhoz vettem a kis leányt, de a szükség és az anyagi nehézségek idején aztán Isten általa tartott el engem is. Ezenkívül három új községgel is kapcsolatba kerültem a kis leány magamhoz fogadása folytán.

Két haláleset fordult elő. Az egyik különösen felizgatta a kedélyeket. Egy kis leány, akinek nemrég halt meg az édesanyja, hirtelen megbetegedett és még aznap meg is halt. A bennszülöttek szerint az anyja szelleme ölte meg. Nagy rémületet okozott éjjel „a szellem megjelenése". Hogy megakadályozzák

a szellemet mások megölésében, a gyermek temetése után kiásták az anyját sírjából, hogy csontját megégetve, elriasszák a szellemet. A kis leányt én temettem, nem is sejtettem, hogy mit terveznek. Csak akkor kezdték meg az anya sírjának a felásását, amikor elhagytam a temetőt. Szegények nagyon nehezen tudják elhagyni a régi szokásaikat.

41.

A Sátán garázdálkodása. — Missziói út az új munkaterületeken: Aur, Neda, Alukuk, Buboj, Leszau, Bokohi, Maly. — A hazamenetelről.

A sötétség olyan hevesen támadt fel minden oldalról, hogy úgy éreztem, döntő ütközethez vagyunk közel, amelyben csak Isten nyujthat nekünk segítséget. Egyenesen Isten munkája ellen indult heves harc Pitilun. Egyes varázslók olyan dolgokat kezdtek művelni, amik ajtót nyitottak a sátánnak. A hazajáró szellem elijesztésére porladó tetemeket ástak ki, égettek el és az útakon, a házak előtt ásták el ismét a hamvakat. Közben rettenetes félelem fogta el őket. A házaikban se mertek maradni, hanem elbújtak a sziget másik oldalán, hogy a szellem meg ne találja őket. Az istentiszteletre nem mertek eljárni. Úgy láttam, hogy ha nem lett volna ott az ausztráliai katonaság, ismét teljes örömmel megkezdték volna az emberevést. És bizonyos, hogy én és a pitilui keresztyén feketék lettünk volna az első áldozatok. Az egyik nap gyűlést tartottak és arról tanácskoztak, hogy hogyan lehetne eltenni innen a „Miszisztʺ, hogy szabadabban végezzék munkájukat.

Határozott bizonyságtétel volt Hylonai Mária lépése. Végleg kijelentette az egész sziget lakói előtt, hogy nem hajlandó feleségül menni ahhoz az emberhez, akihez kényszeríteni akarták. Azért tette ezt a kijelentést, mert az az ember éppen hazatérőben volt fogságából, amibe a rabauli sztrájk miatt vetették.

Mária megkért, hogy hozzám menekülhessen. Éppen itt volt Goebelné, ő is úgy látta, hogy kötelességünk Máriát támogatni jó igyekezetében, védelmet és hajlékot adni neki. Eljött. Nem hozott magával semmit se, mert nem akart többé semmiféle pogány díszt viselni. Teljesen elvetett mindent, ami a régi életéhez kötötte volna. Kérte Goebelnét, hogy vigye el Loniuba, amíg a kedélyek lecsendesednek. A bennszülöttek megtudták ezt és, amikor Goebelnével együtt a kanuba ült, kihúzták a kanuból és megverték. Azóta nálam lakott. Elment a kormányzóhoz is és bejelentette, hogy nem akar hozzámenni ahhoz az emberhez. Mivel a kormányzó sem szerette, hogy az visszatért Pitilura, természetesnek tartotta a leány kérését és tudtul adta a törzsfőnöknek, hogy nem szabad a leányt kényszeriteniök. Igy aztán az egész sziget egy emberként ellensége lett, de nemcsak neki, hanem nekem, Józsefnek és az összes pitilui keresztyéneknek is. Hylonai Máriának a kijelentése azonban csak ürügy volt ellenségeinek a kezében, hogy ezért haragszanak rá. Amíg otthon volt, addig is szidták mindennap, ha az istentiszteletet látogatni akarta. Most aztán érezték, hogy nem nagy hatalmuk van a leány felett, különösen ha az Evangéliumot hallgatja.

József helyzete is nagyon megnehezedett, mert a felesége sehogy se tudott belenyugodni, hogy József nem tartja meg a pogány szokásokat. Mindenképen el akart válni és megfizettetni azt az árat, amit az asszony rokonai követeltek Józseftől a kis fiáért, akit József meg akart tartani magának.

Új-Guineából érkezett egy hír. Egy bennszülött kiásta az ott néhány évvel előbb elhalt egyik katholikus missziónáriusnak a csontjait. Aztán porrá törte és megette. A missziónárius nagyon erős ember volt és az ifjú az erejét szerette volna megszerezni. Pedig már régebben megkeresztelt bennszülött volt. Ez is mutatta, hogy a sötétség hatalma milyen mélyen bele tud gyökerezni az emberek lelkébe. Mi, missziónáriusok éreztük, hogy mindez intés arra, hogy határozott bizonyságtétellel álljunk a bennszülöttek elé.

A kis Franciskát elvittem Aurra, az édesanyjához, mert nem bírta a tengeri útat a kanun, amelylyel missziói útra indultunk. Aztán Hylonai Máriával és a Pista gyerekkel tovább mentünk. A pitiluiak, akik a kanun vittek bennünket, fáradtak voltak, mert már két napja voltunk úton. Nem erőltettem hát nagyon őket és amikor az ég beborult, egy kis szigetre menekültünk, ahol egy kis szükségház állt, ott oltalmat találtunk az eső ellen. Alig értünk a szigetre, kitört az orkán abban az irányban, amerre menni akartunk. Forgószél száguldott végig; láttuk a partról, amint úgy kavarta a tengert, mintha főzőkanállal kavarták volna. Ha ilyenbe egy kanu belekerül, nincs menekvés. A bennszülöttek ilyenkor kiugorva a kanuból egyenesen a tenger mélyére buknak, hogy a forgót kikerüljék és megmentsék életüket.

Csak néhány óra mulva indulhattunk tovább. Éjjel értünk egy kis községbe, *Neda-ba*. Nagyon kedvesen fogadtak. Lakott itt egy Sihojag nevű ember, aki sokáig volt Rabaulban és ott mindig látogatta a missziói istentiszteleteket. Ez hívott meg bennünket a falujába. — Megérkezésünk után az éjszaka csendjében siettünk fekvőhelyeket készíteni a pihenőházban. De milyen volt ez a pihenőház! Csak a teteje volt készen, az oldalai még hiányoztak. Akkor volt épülőben. Igy aztán 10 napi ottartózkodás alatt hol az eső mosogatott, hol pedig a szél szárítgatott bennünket éjszakánként. De jó szellős volt, egy kis árnyékot is adott, így legalább nappal megőrzött a nap hevétől.

Kifeszítettem a hálóágyat, amelyet Magyarországról kaptam, abban jól esett a pihenés. Alig volt valami különbség a kanu és az ágy ringatása között. De Roo úr ugyan, aki nyolc napra szintén eljött Nedára, nem irigyelte az ágyat, mert ő — mondta — minden éjjel tengeri betegséget kapna az ágy ringatásától.

Munka volt elegendő: betegek kezelése, sok frambőziás kezelés. Amellett lefordítottam néhány éneket és imát, mindezekhez az írni-olvasni tanítás egé-

szen kitöltötték a napot. Mivel éjjel gyönyörűen világított a hold és olyankor a bennszülöttek nem tudnak aludni, mi sem sokat pihenhettünk. Kenyeret is sütnöm kellett. Ugyancsak kezdetlegesen lehetett csinálni, de micsoda öröm volt aztán a jó puha kenyér az őserdő közepén. Több száz fekete érdeklődése vett körül, mind szerette volna megkóstolni, el is fogyott volna a kis kenyér hamarosan.

Itt az asszonyokat még nagyon szigoruan tartják. Még csak egy úton se mehetnek a férfiakkal. A házakon is két ajtó van, az egyiken a férfiak, a másikon a nők járnak be a házba. Bent aztán már együtt lehetnek. Jaj annak a férfinak, aki még csak be is mer nézni más asszonyának a házába. Az ilyennek pert akasztanak a nyakába és annyit kell fizetnie, amennyit a férj kíván kártérítésül. Persze nem pénzben, hanem kutyafogakban és gyöngyökben. Igy férfi misszionárius nem is végezhetett köztük rendszeres munkát, mert az idegen fehér ember elől kétszerte jobban bújt a nők serege.

Nedáról átlátogattam *Alukuk* községbe, onnan azonban tovább mentem, mert csak kevés beteg volt, viszont a másfél órányira fekvő *Buboj*-ban sok volt a framböziás. Szívesen hallgatták Isten igéjét és nagy lelkesedéssel fogadták a tanítást. Tovább menve *Leszau*-t látogattam meg. Ezek a községek mind a Lindo folyó mentén feküsznek és csak kanuval közelíthetők meg, mert az egész környék iszapos, melegágya a krokodilusnak. Már nagyon sok emberéletet kívánt ez a folyó. — A falvakat mind egy-egy kis dombra építették. Mivel lehetetlen a talajon járni, a fák gyökerein keresztül készítettek útat a falukba. Nagyon nehéz volt ezeken a gyökér útakon a járás, mert a cipőben mindig lecsúszott a lábunk a fagyökerekről, viszont az iszapra lépve az elsülyedés veszedelme fenyegetett.

Leszaun megint kenyeret kellett sütnöm. De nagyon kevés időm volt, csak az élesztős vizet csináltam meg este kókuszdió levéből egy kis cukorral, sóval és liszttel elegyítve. Ennek hat-nyolc óra hosszat

állni kellett és aztán reggel dagasztottam be a kenyeret. Utána a gyógybefecskendezéseket végeztem el és áhítatot tartottam lindo nyelven. Aztán kanura ülve, miután a kenyeret egy nagyobb ládába helyeztem, elindultunk Aurra. Délután két óra körül meg is érkeztem. Azonnal tüzet kellett rakni, mert a kenyér útközben megkelt. Kiszakajtás után beletettem egy zománcozott tálacskába. Egy nagyobb lábast az elhamvadt parázsra helyeztem és, amikor ez átmelegedett, átraktam bele a kenyeret. Igy aztán végre megsült.

Aurról néhány nap mulva elmentünk *Bokohi* községbe, ott is szivesen hallgatták az Igét. Örültek a betegek kezelésének is, mert így nem kellett elmenniök a kórházba, ahová, ha a kormányzóságtól odajött valaki megvizsgálni a betegeket, beutalták őket. A kórháztól iszonyodtak, mert messze volt és nehezen kerültek ismét haza.

Szerettem volna még több falut meglátogatni. Mivel azonban de Roo úr minden községben egy hetet szándékozott tölteni és így tovább kezelhette a betegeket, meg a tanítást is végezhette, igyekeztem kihasználni az alkalmat és elmentem pinasszéval Mánusznak egy távolabb fekvő részébe, az úgynevezett Maly öbölbe. Ott is találtam négy olyan községet, ahol még nem hallották az evangéliumot. Katholikus részről azt hallották, hogy a talatala mindenkit megadóztat, minden gyermek után, a még meg nem született után is kell egy pénzt fizetni.

Ezzel az útammal aztán már teljesen bejártam Mánuszt és hittem, hogy Isten meg fogja menteni a lelkeket, a nyitott ajtót pedig továbbra is megtartja számunkra.

Az otthoni külmissziói múzeumunk számára küldtem bennszülöttek által készített és használt különböző dolgokkal tele ládát Goebel Tina testvér uti-podgyászában. Az a kár, hogy az igazán érdekes nagyobb dolgokat nem igen lehet olyan hosszú útra jól becsomagolni és így ilyeneket nem küldhettem. Pe-

dig szerettem volna egészen kicsi kivitelben készíttetni egy itteni házat. Szívesen küldtem volna egy kis vitorlás kanut is.

Az otthoniakkal való levelezésben mind többször felmerült az a kérdés, hogy gondolok-e a hazamenetelre. Igen, de nagyon szerettem volna még egy-két évet itt tölteni Isten segítségével, hiszen úgyis olyan kevés volt a munkásunk. De Roo úr is készült haza a családja után. Goebel Raymund is elmenőben volt. Arra vonatkozólag, hogy a török missziói munkába nem mennék-e át, azt gondoltam, hogy nem lenne célszerű. Ötvenedik életév felé közeledve, megviselt idegekkel megoldhatatlanul súlyos feladat lenne egy teljesen új és nehéz nyelv tanulását megkezdeni. Különben is azt mindig határozottan éreztem, hogy nekem Mánuszon van a helyem. Hacsak egy kevés kétség is fért volna ahhoz, hogy ide visszajöhetek, nem is gondoltam volna hazamenetelre, csak akkor, ha már itt munkaképtelen leszek.

42.

Anyagi gondok. — 1933 karácsonya. — A mánuszi gyerekek.

1934. Újév napján nagy hálával zártam le ismét egy esztendőt. Az elmult esztendőben igen gyakran elevenedett meg lelkemben a 37. zsoltár 25. verse: „Gyermek voltam, megvénhedtem, de nem láttam, hogy elhagyottá lett volna az igaz, magzatja pedig kenyérkéregetővé.“

Megéreztük mi is az otthoni súlyos és válságos helyzetet.

Az elmult esztendőben még a felét sem kaptuk meg annak a kis havi összegnek, amit a liebenzelli misszió küldeni szokott. Havi négy font volt az, ami egész évben negyvennyolc fontot tett ki. Ebben az évben összesen csak 14 fontot kaptunk. Karácsonyra jelezték, hogy kapunk ismét 14 fontot. Ha azt nézzük,

hogy minden milyen drága (1 kg. burgonya 1 shilling, másfél liter petróleum 1 sh.), ma is csodálkozom, hogy tulajdonképen miből is tartott el Isten bennünket ebben a szűk esztendőben. Dacára a szükségnek, nem láttam hiányt semmiben sem. Még júliusban kaptam Sidneyből egy ládában 15 kiló burgonyát. Ez csodálatos módon eltartott csaknem karácsonyig, pedig majdnem minden nap főztem belőle. Már egészen megfonnyadt, amire Józsefnek az volt a megjegyzése, hogy már megérett, azért olyan puha.

Ha anyagiakban nagy dolgokat cselekedett velünk Isten, még inkább azt tette lelkiekben. Nem írhatom azt, hogy várva-várt ébredés történt egyesek vagy tömegek életében, de mégis azt írhatom, hogy Isten csodákat tett. Például a Lindó körzet teljesen hozzánk csatlakozott. A pitiliui nagy harcban növekedett a hit.

1933 karácsonyán nagyon kedves és meghitt ün-
nepélyünk volt. Ilyen még nem volt Pitilun. Nem
volt időm arra, hogy varró órát tartsak az asszonyok-
kal és leányokkal, de mégis szerettem volna legalább
a gyerekek részére valami kis ruhácskát, a fiúknak
körülkötőt ajándékozni karácsonyra. Elhatároztam,
hogy magam varrom meg gépen. Igy gyorsabban
ment és olyankor is varrhattam, amikor az asszo-
nyok nem jöhettek volna varróórára. A kis Higunán
volt a segítségem. Megvarrtunk 70 kis ruhát, 30 kö-
rülkötőt, egynéhány nagy ruhát és vagy nyolc férfi-
körülkötőt. olyanok részére, akik mindennap eljártak
az istentiszteletre. Volt munkám bőven, de nem volt
hiábavaló, mert olyan nagy volt az örömük, hogy
— ami náluk ritkaság — többen apró kis tárgyakat
ajándékoztak viszonzásul a maguk „gazdagságából".
A szent este vasárnapra esett. Arra használtam
fel, hogy bizonyságot tettem Isten kegyelméről. Meg-
lehetősen szép kis pálmakarácsonyfa volt kis temp-
lomunkban, csak gyertyánk volt kevés. Nem maradt
otthon senki sem. Mindenki eljött. Nem volt se sza-
valat, se más, de Isten köztünk volt.

Az ünnep első napján a bennszülöttek készítettek ünnepi lakomát a templom előtt. Estére meghívtam az egész gyülekezetet az „Um Muk-muk"-ba, egy kis teára. Készítettem egy kevés, egyszerű süteményt és szétosztottam köztük. Eljött apraja-nagyja. Voltunk vagy kétszázan, de elfértünk, bár a házam nem nagy. Nem voltak kényes vendégek, megelégedtek azzal, hogy a padlóra ültek. Ima után megkezdődött a tea-kiosztás. Egyesek hoztak magukkal kókuszdióhéjból készült „csészét" azt gondolva, hogy abba több fér. Nem gondolták, hogy mi majd rendes bögrével mérünk mindenkinek. A kiosztás persze nem ment csendben. Volt visítás és olyan fülsiketítő lárma, hogy bizonyos lehettem tetszésük felől.

Tea után egynéhány játékszert és levelezőlapot a gyerekek közé dobtam, mivel nem volt annyi, hogy mindenkinek adhattam volna. Ki amit megragadott, az lett az övé. Ezt kellett volna aztán gramofonlemezre venni! A kis Pista gyerek azt gondolta, hogy megtámadtak engem és elkezdett jajgatni: — édes, édes vou, vou (szökjél, szökjél) — mondta. Alig tudtem megvígasztalni. A végén nagy felvonulást rendeztek, hogy a ruhákat és körülkötőket mindenkinek megmutogassák. Azóta a kis templom reggel-este mindig teljesen megtelt imádkozni akarókkal. Isten megsegített és annyi kelméhez juttatott, hogy a gyermekeket megajándékozhattam és ezzel kibékíthettem a szülőket. Amint a szülők látták a szívből jövő ajándékokat, ismét örömmel kezdték küldeni gyermekeiket, sőt ők maguk is jöttek az ige hallgatására.

Szinte elképzelhetetlen, ahogy a szülők a gyerekeket kezelik. Már a születéskor meg kell a kicsinek éreznie, hogy nem sok kényeztetésben lesz része életében. Amikor megszületik, hideg vízben megmossák, aztán csupaszon lefektetik egy deszkára. Az se sok gondot okoz, ha nincs takarója. Tüzet raknak és a sűrű füst melegíti a kicsiket. Szoktam az újszülöttek részére kis kendőszerű ruhadarabkákat adni, de azt se vették mindig igénybe, mert a nagyobb gyerekek

hamarosan elhasználták körülkötőnek. Aki érte, az vitte el és a kis újszülöttnek végül nem maradt semmi. Szoktam zsákdarabot is adni, ha volt, hogy arra fektessék a kicsit, sőt eleinte párnát is készítettem. De aztán láttam, hogy sohasem mossák ki és a sok piszoktól a kis gyerekek különböző betegséget kapnak. Már a két napos gyereket is táróval táplálják. Megfőzik, valaki megrágja és a kis gyerek szájába tömik. Amig anyatejjel is él a kicsi, addig meglehetősen jól táplált, de elválasztás után nagyon visszamarad a fejlődésben, mert nagyon silány a táplálékuk. Rendszerint csak táróból és sak-sak-ból áll, amit kevés hal, kókuszdió és pár fajta vadgyümölcs egészít ki.

Bőven nyilt alkalmunk arra, hogy segítsünk. Szoktam néha egy kis rizst adni a gyerekeknek. De persze előbb meg kellett velük ismertetni, mert máskép nem ették meg. Nem ismerték, azt mondták: jáp (idegen). — A rizst nem lehetett odaadni a szülőknek, magamnak kellett megfőznöm és megetetnem a gyerekeket, mert különben a szülők ették volna meg.

Ha beteg a kis gyermek, leborotválják a haját, tetoválják az arcát, hogy elriasszák a betegséget.

A kis gyerek az édesanyja hátára van kötve éjjel-nappal. Még munkánál is, akár fát vág, akár vizet visz. Még ha terhet visz az édesanya, a gyermek akkor is ott ül a teher tetején. Még a hideg is kirázott, amikor láttam, mert mindig attól féltem, hogy leesik. Az apa pedig ott sétál az anya nyomában, de esze ágában sincs a terhet vinni, mert az nagy szégyen lenne. A teher tetején sokszor elalszik a gyerek és úgy lóg a feje, mintha nem is élne. Ha kanun mennek valahová, az asszonynak kell legtöbbet evezni. A gyerek akkor is ott van a hátán. Ha vihar van, meglazítja a kötőt, hogy szükség esetén hamarosan kezébe vehesse a kicsikét. Ha a kanu megtelik vízzel, vagy az árbóc eltörik és a kanu felborul, akkor az anya a kisgyermeket két kezével magasra tartja a víz felett és úgy úszik, amig ki nem tud mászni, vagy valamit el nem ér, amire felmászhat. Igy nőnek

nagyra, így tanulják meg már gyerekkorukban mindazt, amit aztán tenniök kell. Mivel sohasem láttak egyebet, nincs is a „jobb" után vágyódásuk, meg vannak elégedve kezdetleges életükkel.

A kis Pista gyerek, Józsefnek a kisfia nem volt még két éves, amikor magamhoz vettem, mert nagyon sokat betegeskedett. Így ő mást kezdett megszokni. A tisztasági hajlamot hamarosan észre lehetett nála venni. Nem szerette, ha piszkos vagy rongyos volt a kis nadrágja. Gyakran mosta a kis kezét is. Reméltem, hogy nem fog visszaesni az öregek szokásaiba, hanem vágyni fog mindig a jobbra és ezen vágya el fogja juttatni Krisztushoz is.

43.

Missziói út hegyen völgyön át: Lindo, Leszau, Alukuk, Buboj, Babuny, Maly. — Medve-lakoma. Ismét Pak szigetén. — Az eukaliptus orvosság.

Az év elején a lindoiak hívására elmentem hozzájuk betegeiket kezelni. Nagyon sok frambőziás beteget találtam, akiket Isten segítségével, a már bevált salvarsan-injekcióval sikerült eredményesen kezelnem. Milyen jó lenne, ha a lelki betegségekre is tudnánk valami ilyen befecskendezést.

Elhatároztam, hogy legalább egy hetet töltök köztük, hogy az asszonyokat taníthassam. Leszauban kezdtem az útamat, aztán Alukukra, majd Bubojra mentem. Rendkívül sokféle törvényük van, ami csaknem lehetetlenné teszi Isten igéjének hirdetését. Reméltem, hogy ha rendszeres lesz köztük az istentisztelet, kénytelenek lesznek majd szakítani régi szokásaikkal is.

Nagyon változó útakon mentem tovább, hol kanuval, hol gyalog, majd ismét kanun; aztán posványos úton, ahol ugyancsak kellett vigyáznom, hogy a lábam le ne csússzon a faágakról, mert térdig a posványba sülyedt volna. Csodáltam, hogy a benn-

szülöttek milyen ügyesen és biztosan tudtak ezeken a nehéz útakon járni. Körülbelül egy óráig felfelé mentünk egy kis gyalogösvényen. Ezen az úton még nem járt fehér ember. Engem se akartak erre engedni, de mert a betegeiket kezeltem, végre mégis megengedték. Ez volt a legközelebbi út Babunyba. Négy órai út után a tengerpartra értünk. Onnan az ifjak átkiabáltak a szigetre, ahová a babunyiak nemrég átköltözködtek, mert megunták a hegyre való járást. — Jött két kanu és még, mielőtt leszállt a nap, megérkeztünk a szigetre. Azonnal bejelentette egy bennszülött, hogy náluk is sok beteg van. De nem voltak otthon, hanem azon a helyen, ahol előzőleg laktak. Ott ugyanis nagy ünnepélyt rendeztek egy embernek a tiszteletére. Mind oda mentek.

Másnap reggel elmentünk a régi Babunyba, ott együtt találtuk az egész népet. Összejöttek a nagy ünnepélyre, amit csak a harmadik napra terveztek. Különben nem lehetett volna együtt találni őket, mert az erdőben szoktak tartózkodni, még csak éjjelre sem mentek a faluba, különösen ha idegen érkezett. Még a kutyáikat is elrejtették és az egész környék olyan benyomást tett, mintha kihalt volna. Náluk maradtam néhány napig. Miután betegeiket kezeltem, sebeiket bekötöztem, kissé barátságosabbak lettek és a harmadik nap a nagy tánc és dobszó ellenére is megjelentek vagy harmincan az áhítaton.

Aztán felkerestem Malyt, ahol néhány hónappal azelőtt jártam. Sok kedves és ismerős arc fogadott, örültek, hogy ismét hallhatják Isten igéjét. — A katholikusok azt mondták nekik: Majd meglátjátok, hogy mindnyájan a tengerbe fulladtok, mert elsülyed ez a hely, mivel bevettétek a talatala beszédét. A páter azért imádkozik, hogy sülyedjetek el a lakóhelyekkel együtt. A páter pedig mindent meg tud tenni, még az embereket is halálra tudja adni. — Biztosítottam őket, hogy egyedül Istennek van hatalma az embereken.

Innen mentem aztán Loniuba, ahol már nagyon vártak a betegek. Egy kis kanuval vittek át a babu-

nyiak. Az út 38 óráig tartott, mert sok podgyászunk volt. Mire elértük Loniut, a lábam csaknem teljesen megmerevedett, nem tudtam rendesen ki se nyujtani. Mivel velem volt a kis Pista gyerek, neki igyekeztem lehetőleg kényelmes fekhelyet késziteni. Tüzet is gyujtottunk a kis csónakon és egy kis teát melegítettünk. Estefelé megérkeztünk Loniuba. Nagyon jól esett ágyba feküdni és kipihenni a fáradalmakat. Másnap aztán a betegek kezelése után a loniuiak visszavittek Pitilura.

Nem sokáig lehettem otthon, mert Doepke úr betegágyához kellett sietnem. Szegény Doepke úr nem valami erős, nem bírta a kinint szedni, anélkül pedig gyakran volt láza. Most is erősen lázas volt és azt kérte, hogy injekcióban adjak neki kinint, mert folyton hánynia kellett és nem bírta bevenni. Valamennyire jobban is lett, úgy hogy tíz napi Lugoson való tartózkodás után megint hazamehettem Pitilura. Két hét mulva ismét jött a lugosi kanu, mert Doepke úr megint ágynak esett.

Egyik pénteken, reggeli áhítat után a nagyobb fiúk elmentek az erdőbe, hogy kis medvére, úgynevezett erdei medvére vadásszanak. Tizet hoztak haza, kettőt útközben megettek. A medve eledel elkészítéséhez nem volt fazekuk. A kis medvének a nyakára hurkot tettek és felakasztották egy fára. Ott hagyták lógni addig, amíg meg nem fulladt. Aztán kihúzták a belső részeit, a szőrét levakarták, a húst nagy falevelekbe takarták és a tűzbe tették. Mire az utolsó falevél is elégett, elkészült a jó puha medvepecsenye. Meg lehetett enni.

Azért fogták a kis medvéket, mert másnap avatták fel ünnepély keretében a narveii új iskolát, amelyet a falusiak maguk építettek. A gyerekek igen örültek az ünnepélynek és egy kis ünnepi lakomát akartak csapni. A lakomára a medvepecsenyén kívül készítettek tárót, banánt, sőt még halat is fogtak.

Szombaton reggel esett az eső és úgy látszott,

hogy az idő elrontja a tervezett szép ünnepélyt, de délután jó idő lett és nagy volt a gyerekek öröme.

Április 10-én átmentünk ismét Pak szigetére Goebel úrral, aki azért jött velem, hogy néhány vágyakozó embert előkészítsen a keresztségre. A betegek nagyon vártak és sokszor olyan rettenetes sebekkel jöttek hozzám, hogy megijedtem tőlük. A délelőttök mindig a betegek kezelésével teltek el, tanításra nem jutott időm, csak az esti áhítatokat tartottam.

Most már más volt a helyzet Pakon, mint három évvel azelőtt! Edgell úr is a legnagyobb barátsággal fogadott. Meghívott teára, sőt még szállást is akart adni, de nem fogadhattuk el, mert akkor nagyon meg lettünk volna kötve és nem lehettünk volna annyit feketéink között. Nagyon boldog voltam, hogy Isten barátunkká tette ellenségünket.

A keresztségre készülők nagy szorgalommal tanultak.

A nők között nagyon sok volt a hisztériás. Egyik este sok látogatást tettem. Alig aludtam el, megint felkeltettek, beteghez hívtak. Egy leány meg akar halni, — jelentették. Gyorsan magamhoz vettem a lámpámat és a már sokszor bevált orvosságomat, az eukaliptus olajjal és denaturált szesszel elegyített rizst és siettem a beteghez. Este jártam a házuknál, akkor még semmi baja se volt a lánynak. A ház tele volt bámész emberekkel, alig tudtam a leány fekhelyéhez jutni. Ott feküdt nyögve és kérte a körülötte állókat, hogy énekeljenek Jézusról. Amint rátekintettem, mindjárt láttam, hogy csak tetteti magát. Érdeklődésemre elmondták hogy az anyja összeszidta és most halálos beteg. Azonnal felültettem, a homlokát megdörzsöltem spiritusszal. Amint elengedtem, újból lehanyatlott, annyira elhagyta magát. Erre azután elővettem az eukaliptus olajat és az orra alá tartottam. A bennszülöttek ki nem állhatják ennek az olajnak a szagát. A leány is hamarosan abba hagyta a színészkedést és felkelt. Barátai kitámogatták az udvarra. Még nem akartam abba hagyni a kúrát és újból szagoltattam vele az olajat. De erre az-

után már kijelentette, hogy meggyógyult és nincs többé szüksége erre a „rossz orvosságra“, — vidd el, hogy ne is érezzem a szagát — mondta.

A paki nép nagyon temperamentumos. Tele van életerővel és vidámsággal. Még a legkomolyabb munkát végezve is játszanak. Igy nem könnyű dolog komoly dologról beszélni nekik. Az éneket nagyon szerették. Már sokat megtanultak; csak úgy zengett tőlük a környék! Néhány éneket hamisan tanultak meg és aztán képtelenek voltunk kiigazítani őket, hogy megtanulják a helyes dallamot. Goebel úrnak szép, erős hangja volt, de ha egyszer elkezdtek torkuk szakadtából énekelni, nem volt az a hatalom, amely megállíthatta volna őket. Nekem csakhamar vissza kellett térnem Pitilura. Épen arra jött egy német hajó, amely szárított diót szállított és, miután Pitilu felé tartott, azzal elutaztam. Goebel úr még tovább is ott maradt, amig az élelmiszere tartott.

44.

Keresztelés Pitilun (16-an, köztük Szelán a feleségével, József és András felesége is; loniui keresztelésen 30 loniui és 13 paki). — Lou szigete.

Miután 1934. folyamán hat hónap alatt épen 10 hetet töltöttem távol Pitilutól, szerettem volna ismét belefeküdni a pitilui munkába. De Roo úr ment el helyettem Babunyra és Malyba, ahonnan egy kanu jött értem. Én hozzáfogtam Pitilun, hogy a keresztelésre előkészítsem azokat, akik kérték a gyülekezetbe való felvételüket.

Tizenhatan voltak. Többen is szerettek volna megkeresztelkedni, de nem vehettük fel őket a gyülekezetbe, mert nem tudták még teljesen odaszánni életüket Istennek.

A készülők nagy szorgalommal tanulták a bibliai történeteket. Sokan közülük nem tudtak írni és olvasni, tehát meg kellett tanulniok, hogy emlékezet-

Fekete tanulók a misszionáriusokkal.

Molnár Mária kanun. Háttérben Pitilu szigete.

Pehu András és Lomon József.

ben tartsák Isten dolgait. Nem volt csekélység ez a számukra, mert nem voltak hozzászokva, hogy elvont dolgokkal foglalkozzanak. Szelán törzsfőnök is kérte a feleségével együtt a felvételét. Az utóbbi időben Szelán nagyon komolyan vette Isten dolgait és hozott is olyan határozatot, — és keresztül is vitte a szigetlakók életében — amit még Mánuszon seholsem tudtak keresztülvinni. Tudniillik Pitilun ezután senki sem vehet két feleséget. Az pedig, akinek eddig két felesége volt, kártérítés mellett, vagy új férjről való gondoskodás után köteles volt elbocsátani az egyiket. Remélni kezdtem, hogy a törzsfőnök keresztyénné létele által több más megrögzött pogány szokást is el lehet hagyatni velük.

Egyfolytában vagy nyolc hónapig tanultak, míg annyi világosságot nyertek, hogy készültségüket elegendőnek találtuk, vizsga után megkereszteltük őket és kiosztottuk köztük az urvacsorát. Köztük volt Quelie, aki Pál nevet kapott, Szelán törzsfőnök a feleségével, akik Izsák és Rákhel nevet kívántak felvenni. A már régebben megkeresztelt Éva férje 20 éves fiával. Az apa Áron, a fiú Lukács nevet kapott; József felesége Eunika, András felesége Lidia lett; és még egynéhány házaspár, két hajadon leány és Quelien kívül még egy ifjú.

A tanítás nagyon megerőltető volt, mert nagyon nehezen tudják Isten dolgait megjegyezni és azután a fejükben és a szívükben megtartani. Az utolsó két hétben Doepke úr átjött Lugosról és ő fejezte be a tanítást. A keresztelési ünnepélyre eljöttek a Loniun megkeresztelt testvérek, akiket három héttel azelőtt vettünk fel a gyülekezetbe. A Loniun megkereszteltek száma ekkor már 63 volt, ezek közül pakiak 13-an.

Voltak Pakról és Lindóról is vendégek, akik velünk együtt örvendeztek. Itt volt Goebelné a kis Gritlivel, Doepkéné és de Roo úr. Kis templomunkat szépen feldíszítették az ifjak pálmákkal és virággal, még térdeplő zsámolyt is készítettek és szép mintával kifestették. Minden leány és asszony kapott fehér ruhát, a férfiak fehér körülkötőt. De ezekért a ruha-

darabokért fizettek fejenként egy angol shillinget. Volt, aki karkötőt adott érte. Így jobban megbecsülik a ruhát, mintha ingyen kapják.

Szombaton délután volt a vizsga, ahol ugyancsak izzadtak az egykori kannibálok gyermekei és unokái. Szelánt és feleségét lehetett a legkomolyabbaknak venni. Könnyekig megható volt, amikor ez a már „idősebb" ember (kb. 34 éves) meglehetősen ráncos arcával és különösen kannibál jellegű ajkaival boldog sugárzással mondta el a hitvallást: „Hiszek egy Istenben... Istennek egyszülött fiában..." A szertartást Doepke úr végezte.

Az ünnepély mély nyomot hagyott a pitiluiak szívében. Többen kérték azután, hogy tanítsuk őket is tovább, hogy felvehessék ők is a keresztséget. Szívesen tettünk eleget a kívánságnak és József is kivette ezután részét a tanításból, mert este én tanítottam, reggel pedig József foglalkozott velük.

Ismét újabb munkaterület nyílt. Már teljesen útra készen voltam két ízben is, de mindig közbejött valami. Egyszer a kis Pista lett beteg, aztán meg a tenger volt olyan viharos, hogy nem lehetett menni, majd pedig a Goebel családot vártam, akik október végén készültek Pitilura, mert Goebelné kis vendéget várt és ebben kellett segítségére lennem.

Az új munkaterület Lou szigete. Körülbelül annyira van Mánusztól, mint Pak. Nagy sziget, magas vulkanikus hegyből áll, lakói mind pogányok. Néhány évvel előbb küldtünk oda egy ifjút, de a louiak kijelentették, hogy nem akarnak Beliddel újat húzni. Most Isten arra ösztönzött, hogy menjek oda és kezeljem a betegeiket. Talán ezáltal mégis megkívánják azt a szabad életet, amit Jézus akar nekik nyujtani.

Doepke úrnak nagyon sok baja volt a gyomrával állandóan. Nagy szüksége lett volna arra, hogy elmenjen üdülni Új-Guineába. Érezte, hogy európai tartózkodása alatt többet kellett volna pihennie, ereje nem állott eléggé helyre. Goebel Raymundnak

a loniui növendékei közül már három segítsége is lett, akiket rendszeresen küldözhetett különböző helyekre az Igét hirdetni. Goebel úr az utóbbi években vagy 15 helyet keresett fel, ahol szívesen hallgatták igehirdetését és örömmel tekintették magukat a loniui testvérek közé tartozóknak.

45.

Hazafelé.

Mindjobban éreztem, hogy úgy egészségileg, mint lelkileg mindenképpen szükségem lenne a hazamenetelre. Otthon a missziói szövetség arra az álláspontra helyezkedett, hogy haza kell mennem alapos pihenésre. Sokáig azt gondoltam, kár lenne félbeszakítanom munkámat, amíg bírom végezni. De lassan megéreztem, hogy megrongált egészségemmel, megviselt idegeimmel nem sokáig bírhatom. Mégis jobb lenne alaposan kipihennem magamat, helyrehoznom egészségemet és aztán megújult erővel térnem vissza a munkába. —

Szüntelenül kértem Isten útmutatását és, ha Ő valóban úgy akarja, 1935. tavaszán hazamegyek.

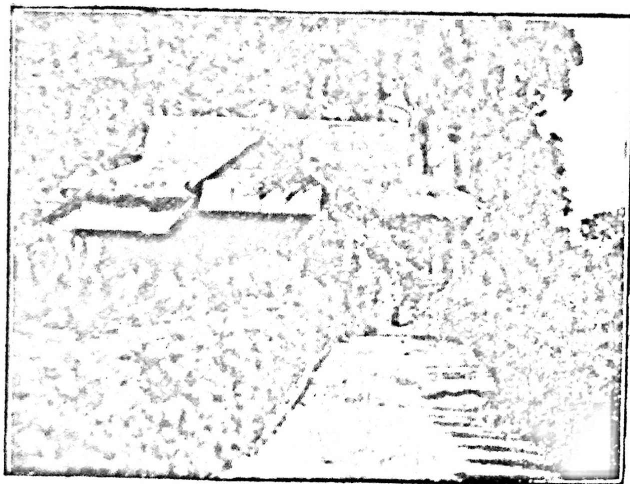
Ahogy így mind többet kezdtem a hazatérés gondolatával foglalkozni, mindig jobban erőt vett rajtam a vágy otthoni szeretteim után. De ugyanakkor a nagy szorongás is fekete testvéreimért. — „Hogy kettő közül melyiket válasszam, nem is tudom."

Az otthoni áldozatos készülődést hazavitelemre, valamint erőm fogyatkozását Isten útmutatásának kellett látnom.

Ilyen tusakodások után kezdtem készülődni hazafelé. Készítettem nagyon szép felvételeket Mánusz és Pitilu szigetéről. Ezekből majd otthon Isten segítségével albumot készítek és utazásaim alkalmával mindenfelé be fogom mutatni. — Hozzáfogtam én magam is az utiköltség gyüjtéséhez. Ha valahogyan pénzhez jutok, félreteszem utiköltségre. Kaptam Takaró Géza newyorki esperestől 10 dollárt, azt is félretettem.

Szeretnék a Norddeutscher Lloyd hajóján menni, amely kilenc hetenként Pitilu mellett is horgonyt vet. Akkor Hongkongban kellene átszállnom, de ugyanennek a hajótársaságnak a hajójával mennék egészen Európáig. Szeretném dr. Dietzelné dr. Horváth Gabriellát is felkeresni Jáva szigetén. Talán Goebel Raymundék is ugyanezzel a hajóval velem együtt jönnek haza. Lehet, hogy útközben összetalálkozunk Hongkongban de Roonéval, mert ő meg készül visszajönni.

Isten úgy látszik támogatja a hazatérésemet. Értesítettek Liebenzellből, hogy már meg is rendelték a hajójegyemet a Norddeutscher Lloydnál és, ha Isten segít, a tervek szerint február 26-án indulok *hazafelé*.

A pitilui magyar missziói ház.

Tartalom

BEVEZETÉS.

I. ÚTON IDEGEN VILÁGRÉSZ FELÉ.
(1927. december—1928. február.)

II. A PITILUI „MISZISZ DOKTOR"
(1928. február—1930. január.)

III. VESZEDELMEK. — CSODÁK. — PIHENÉS.

(1930. január—1932. július.)

IV. NYITOTT AJTÓK — ÚJ ÖSVÉNYEK. HAZAFELÉ.

(1932. augusztus—1935. február.)

TUDJA-E, HOGY A PROTESTÁNS KÜLMISSZIÓ munkája az egész világra kiterjed?!

TUDJA-E, HOGY 178.578 MISSZIÓI MUNKÁS foglalkozik az Evangélium terjesztésével a nem keresztyén népek között?!

ISMERI-E a magyar reformátusok külmissziói lapját, a **„HAJNAL“**-t, amely a világmisszió munkáját írásban és képben ismerteti?!

„KIS HAJNAL“ pedig a gyermekek kedvence képeslapja.

KÉRJEN INGYEN MUTATVÁNYSZÁMOT!

Hajnal kiadóhivatala:

Budapest, IX., Ráday-utca 15. sz. II. em. 27.

A MAGYAR REFORMATUS KÜLMISSZIÓI SZÖVETSÉG KIADVÁNYAINAK

JEGYZÉKE

D. Báró Podmaniczky Pál: A missziói tudományok vázlata — — — — — — — — — — —	P	2.80
A Szudáni Úttörő Misszió felsőegyiptomi munkája	„	—.16
Draskóczy—Virágh: Külmissziói évkönyv — — —	„	—.80
Draskóczy—Virágh: Külmissziói jubileumi emlékkönyv — — — — — — — — — — —	„	1.—
Báró Podmaniczky Pálné: Tokiesi Isii — — — —	„	2.—
Dr. Kováts J. István: Az edinburghi világmissziói konferencia — — — — — — — — — —	„	—.20
Morvay István: Külmissziói Képeskönyv — — —	„	1.—
Sallay István: Hebich Sámuel — — — — — —	„	—.50
Sallay István: Hudson Taylor — — — — — —	„	—.50
Virágh—Draskóczy: Missziói füzetek (sorozatos kiadás — — — — — — — — — — — —		—10
Vásárhelyi Dezső: Külmissziói szavalókönyv — —	„	—.30
Virágh Sándor: Magyar külmissziói káté — — —	„	—.20
Draskóczy—Virágh: Félelmetes Tibet — — — —	„	1.—
Ivanyos Lajos: Hét év a kannibálok földjén — —	„	2.—
Levelezőlapok Molnár Mária arcképével — — —	„	—.10

Megrendelhető:

MAGYAR REFORMATUS KÜLMISSZIÓI SZÖVETSÉGNÉL
Budapest, IX., Ráday-utca 15. II. emelet 27.

Sylvester R. T. Budapest. — Fel. vezető: Schlitt Henrik.